סיכום גמרא
רש"י ותוס'
מבחני לדעת
בסוף הגליון

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

מחולק חינם
לזיכוי הרבים

גליון 95 | יבמות ק"ח. – כתובות ט"ז: | תמוז ה'תשפ"ב

דיני מיאון

ק"ח. קטנה שאמרה אי אפשי בקידושין שקידשוני אמי ואחי, או אי אפשי בפלוני בעלי, הוי מיאון, ואפי' אמרה כך כשהיא יושבת באפריון המיועד לכלה בזמן חופתה והולכת מבית אביה לבית בעלה די"ל שאם אינה רוצה להנשא היא היתה יורדת והולכת, או שאמרה כך כשהיא משמשת אורחים בבית בעלה, או בפני כשהיא הולכת בשליחות בעלה להביא דבר מהחנוני ומיאנה בפניו ואין שם אדם אחר וי"ל שאמרה כך כיון שבעלה מטריח אותה ללכת לחנוני, הוי מיאון.

ממתי קטנה צריכה למאן- לרבי חנינא בן אנטיגנוס קטנה שאינה יודעת לשמור קידושיה אינה צריכה למאן, וכן הלכה.

האם קידושין או נישואין לאחר דינם כמיאון- לרבי יהודה בן בתירא קידושין או נישואין לאחר בלא מיאון דינם כמיאון, ולרבנן אין דינם כמיאון. והגמרא מסתפקת האם לריב"ב אם היתה נשואה לראשון ונתקדשה לאחר הוי כמיאון או לא. והלכה כריב"ב אפי' כשהיתה נשואה לראשון.

דין נישואי קטנה- לרבי אליעזר אין נישואי קטנה כלום, ודינה כמפותה, וממילא בת כהן לישראל אוכלת בתרומה (ועומדת מחיקו וטובלת מפני תשמיש ששימשה ואוכלת בתרומה לערב), ובת ישראל לכהן אינה אוכלת בתרומה, ואין בעלה זכאי במציאתה דרבנן אפקרוה קמיה והפקר בי"ד הפקר, ובמעשי ידיה ובהפרת נדריה, ואינו יורשה ואינו מיטמא לה, אלא שהיא צריכה מיאון. ולרבי יהושע הרי היא כאשתו לכל הדברים הנ"ל והוא נטמא לה אע"פ שהנישואין הם מדרבנן משום שכיון שהוא יורש אותה דינה כמת מצוה, אלא שהיא יוצאה במיאון. לרבי מסתבר כר"א, דאי כרבי יהושע אם אשתו היא למה אינה צריכה גט, ומ"מ לר"א צריכה מיאון משום "אלא בכדי תיפוק".

רבי אליעזר בן יעקב אומר כל עכבה שהיא מן האיש כאילו היא אשתו, וכל עכבה שאינה מן האיש כאילו אינה אשתו-

י"מ שכוונת ראב"י שאם תבעוה להנשא לאחר והיא אומרת שהיא נשואה לראשון, זוהי עכבה מן האיש וצריכה מיאון, ואם היא אומרת שאינו הגון זוהי עכבה שאינה מן האיש ואינה צריכה מיאון. רש ולתוס' (ד"ה מחמת) הנדון הוא על קטנה שנישאת שלא מדעתה, שאם אח"כ אמרה שהיא רוצה בקידושין מפני בני אדם שאינם מהוגנים, זה נחשב שלא לדעתה, ואם היא רוצה בקידושין בגלל הבעל זה נחשב לדעתה.

וי"מ כוונת ראב"י שאם נתן לה גט נאסרו זה בקרובי זה ונפסלה לכהונה אע"פ שהיא קטנה, דכיון שלא מיאנה גילתה דעתה שבשבילו היתה מתעכבת אצלו, אבל במיאון לא נאסרו בקרובים ולא נפסלה לכהונה, ודין זה מבואר במשנה הבאה, שבאה לפרש את דברי ראב"י.

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי, משנה ברורה (לפי סדר הדף היומי בהלכה), ספרי מוסר (לפי סדר מבחני דרשו), חפץ חיים ואהבת חסד (לפי סדר הלימוד היומי), וכן את מבחני "לדעת" (דף היומי, משנה ברורה, חפץ חיים, ואהבת חסד), בנקודות ההפצה.

כמו כן ניתן לקבלם במייל 7692282@gmail.com.

וכן ניתן לקבלם בפקס בטלפון 0799-414144.

חדש- ניתן להוריד את גליונות סיכומי תמצית ומבחני לדעת בכל עמדות קול הלשון. נכנסים לחיפוש רבנים, כותבים מערכת 'שבתי', נכנסים לתיקית הורדת ספרים וגליונות, ומוציאים מתיקית תמצית ולדעת.

ניתן לקבל במייל סיכומים ומראי מקומות לפי סדר הלימוד החדש "חבורת ש"ס" דרשו, של עמוד יומי בעיון במסכת בבא קמא. וכן על דף הכולל (כתובות).

קטנה שמיאנה או נתגרשה, אם מותרת לחזור לבעלה אחרי שנישאת לאחר

אשה שנתגרשה, אסורה מדאורייתא לחזור לבעלה הראשון אם נישאת בינתיים לאדם אחר. ולהלן יבואר מה הדין בזה בקטנה יתומה שהשיאוה אמה ואחיה שהנישואין הם מדרבנן, האם כיון שנתגרשה ונישאת לאחר אסורה לחזור לבעל הראשון, או שהיא מותרת כיון שהמיאון מפקיע את הקידושין למפרע.

נתן לה גט והחזירה ומיאנה בו ונישאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה מותרת לחזור לו, מפני שהמיאון גילה שהיא קטנה והגט מתבטל, אבל אם מיאנה והחזירה ונתן לה גט ונישאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה, שהגט היה אחרי המיאון, אסורה לחזור לו, ואפילו אם הרבה פעמים גרשה והחזירה ומיאנה, אם נישאת לאחר מתוך הגט אסורה לחזור לו, ואם נישאת לאחר מתוך המיאון מותרת לחזור לו.

ק"ח: גירשה ונישאת לאחר ומיאנה ונישאת לאחר וגירשה מותרת לחזור למי שמיאנה בו ואסורה לאלו שנתנו לה גט-

לשמואל למבואר ברישא שבנתן לה גט ואח"כ מיאנה מותרת, גם כאן מותרת לראשון, דמיאון מבטל גט, ומי ששנה זו לא שנה זו.

לרבא י"ל שמיאון באותו בעל מבטל את הגט שנתן, אבל מיאון בבעל אחר לא מבטל את הגט שאחר נתן, דבמיאון בבעל אחר חוששים שהבעל הראשון יגרום לה למאן בשני, שכיון שהוא הוציאה בגט יאמר לה שהוא מתחרט, והיא אוהבתו שהרי בעל כרחה יצאה, והיא תחזור אליו, אבל במיאון באותו בעל לא חוששים לזה, כיון שכבר ניסה שלא תמאן בו ולא הצליח, ובכל מקום שמיאנה לא חוששים שיגרום לה למאן בשני, דמסתמא פייס אותה שלא תמאן בו ולא הצליח.

לרבי אלעזר למ"ד במתני' שבמיאנה ואח"כ נתן לה גט ונישאת ונתארמלה או נתגרשה אסורה לראשון, ומשמע שאם מיאנה בשני מותרת לראשון, דמיאון דאחד מבטל גט של אחר ומותרת לחזור לו , וזו שיטת רבי ישמעאל, וטעמו דאיסור כרת התרת במיאון כ"ש איסור לאו דמחזיר גרושתו, ותנא דסיפא שאוסר אותה למי שגירשה מקודם כרב, ומ"מ מותרת לאחיו, וי"א שאסורה לאחיו גזירה אחיו אטו הוא.

לעולא היישוב של הסתירה הנ"ל הוא שהיכא ששילשה בגיטין מיחזיא כגדולה ואין המיאון מבטל גט אבל בלאו הכי מיאון של אחד מבטל גט של אחר. והמשנה מיירי בכה"ג.

אשת אחי אמו שנייה מד"ס גזירה משום אשת אחי אביו שנשאה אחיו מאביו אינה יכולה למאן עכשיו בנישואין הראשונים כדי שתתיבם צרתה.

יבום במחזיר גרושתו ומת

אשה שהיתה נשואה נתגרשה, והחזירה בעלה ומת, לרבנן היא מתייבמת כמו כל אשה, ולר"א חולצת ולא מתייבמת. ופרטי הדינים בזה וטעמיהם יבוארו להלן.

ק"ט. המגרש אשה והחזירה, או שגירש יתומה קטנה שהשיאוה אמה ואחיה והחזירה בין בקטנותה בין בגדלותה, לת"ק מותרת ליבם ולא אמרינן שהנישואין הראשונים מפילים ליבום וממילא אותם נישואין נאסרו ליבום בשעה שגירשה, אלא מיתה מפלת, ובשעת מיתה היתה אשתו. ור"א אוסר ליבם ומצריך חליצה וטעמו יבואר להלן. אבל קטנה שהשיאה אביה בקטנותה ונתגרשה ע"י שקיבל אביה את גיטה, שאע"פ שאביה חי הרי היא כיתומה לענין קידושין, דאין כבר לאביה כח לקבל קידושיה, אם החזירה אסורה ליבם אפילו לרבנן, מפני שגירושיה גירושין גמורים, ואין חזרתה חזרה גמורה כיון שקידושי קטנה אינם כלום, והרי היא כגרושה ועומדת.

אין לומר דטעמא דר"א כיון שעמדה עליו שעה אחת באיסור גרושת אחיו שהיא בכרת, דא"כ למה היא צריכה חליצה.

לאביי טעמא דר"א משום דמספקא ליה אי **מיתה מפלת** וחייבת ביבום, או **נישואין הראשונים מפילים** ונאסרה כיון שעמדה עליו שעה אחת באיסור.

לרבא מודה ר"א שמיתה מפלת, ומ"מ חוששים שיהיו כאלו ששמעו על הגירושין ולא על החזרה ויאמרו שהוא מייבם את גרושת אחיו, שאף שהחזרה זה דבר מפורסם, מ"מ מדובר גם באופן שהחזירה בלילה ומת בבוקר.

פינת הריבית

נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

ברכות סג: אר"ל מנין שאין ד"ת מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באוהל. אכן כבר כ' החזו"א (אגרת ג) שמיתה זו תחיה בעליה, ויש לפרש בזה משנ"א בתמיד לב. מה יעביד איניש ויחיה - ימית עצמו.

ויש להתבונן אמאי קיום ד"ת במי שממית עצמו עליה נדרש גבי אוהל. וי"ל שכלולה בזה הוראה שהמעטה החיצוני בו שוכן העמל בתורה יהיה עראי בדעתו, שלא יפנה אלא אל תוך פנימיותו של עולם התורה, אל התורה עצמה. ועל אוהל כגון דא דרשו חז"ל (ברכות טז.) למה נסמכו אהלים לנחלים דכתיב כנחלים נטיו כגנות עלי נהר וגו' לומר לך מה נחלים מעלים את האדם מטומאה לטהרה אף אהלים מעלים את האדם מכף חובה לכף זכות.

[על חודש תמוז דרשו דורשי רשומות - זמני תשובה ממשמשין ובאין. והנה סמוך הוא חודש זה לחודש סיון שבו ניתנה תורה, ומובן לאור דחז"ל הנ"ל באשר אוהלי תורה מעלים את האדם מכף חובה לכף זכות].

והנה על אף שנחלקו רש"י ותוס' איזה אוהלים נסמכו לנחלים, דלרש"י כאהלים נטע ה', ולתוס' הך קרא לשון בשמים הוא, לכן פירשו מדסמיך מה טובו אוהליך יעקב לכנחלים נטיו, מ"מ אלו ואלו מודים שאהלי תורה קשורים לקרא דכאהלים נטע ה' [לרש"י היא גופא, ולתוס' עכ"פ נסמכו להן וכדמייתי להדיא בגמ', יעוי"ש], וגם רש"י עה"ת (במדבר כד) מפרש אהלים - לשון מור ואהלות, נטע ה' - בגן עדן.

ויובן עפ"י מה שאמרו (שבת פח:) אריב"ל מאי דכתיב לחייו כערוגת הבושם, כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נתמלא כל העולם כולו בשמים, וכיון שמדיבור ראשון נתמלא דיבור שני להיכן הלך הוציא הקב"ה רוח מאוצרותיו והיה מעביר ראשון ראשון [לגן עדן - רש"י].

והנה חובה היא ללמוד את התורה כנתינתה באימה ביראה ברתת וביזע (ברכות כב.), ברם הכ"נ דון מינה דבעינן נמי שיהיו הדברים שמחים כנתינתם מסיני, וכדרגת השקיעות והעמל להבינה ולקנותה - בה במידה מגיעה השמחה, הזורעים בדמעה ברינה יקצורו.

ובזה יפורש מה שאמרו שבת ד. כי קאי רבי בהאי מסכתא לא תשייליה במסכתא אחריתי, וברש"י שאין לבו למס' זו, ולהנ"ל היינו דכנתינתה מצריך כזו שקיעות עד שאין לבו פנוי למס' אחרת - כשם שבכל דיבור נתמלא כל העולם בשמים עד שלא היה מקום לדיבור שני! (פחד יצחק).

וידוע שהחזו"א נשאל אימתי הוא נח מעמלו בתורה, והשיב - בשעה שבחורים מישיבת פוניבז' באים לשאול בלימוד. ולמדנו מזה שעל אף כל האמור הרי שכאשר יש צורך במנוחה אפשרי הוא לטייל בשאר ענייני התורה, והרי אנו מציעים כמנהגינו בכאן עוד נידון בענייני הלואות.

יש להסתפק במקרה שהמלוה תובע את הערב לשלם את ההלואה עקב אי תשלום הלוה, האם וכיצד יוכל הערב לפרוע חוב זה מכספי מעשר במידה והלוה ראוי לקבל מעשר כספים.

המשך בעמוד הבא

גמ"ח אושר בכבוד (ח.פ.)
אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
בעידודם ובברכתם של מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617

פינת הריב"ית נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

הנה באחד מהגליונות הקודמים העלנו נידון אם יוכלו ההורים לתת מכספי מעשר את הסכום שהתחייבו ב'תנאים', והבאנו שרבים אוסרים גם אם היתה דעתו לכך בשעת ההתחייבות משום דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין. גם לא יועיל שיתחייב במפורש לתת ממעשר, דהתחייבות כזו הוי כ'קנין אתן' שלרבים מהפוסקים לא חלה כיון דלא חשיבא חוב ממון.

והצענו שם פתרון להתנות את ההתחייבות בכך שלא ישלם מכספי מעשר, ונמצא שאם ישלם מכספי מעשר אגלאי מלתא למפרע שלא היתה התחייבות, וא"כ אינו דבר שבחובה ושפיר בא מן המעשר [ואכן בשטר 'זכרון דברים המהודר' שע"י גמ"ח אושר בכבוד הוכנסה פסקה שתוכנה הוא תנאי זה].

והיה מקום לפתור כן גם גבי ערב, שיתנה שאם יתן ממעשר אינו מתחייב וממילא בנתינתו את המעשר לא פרע את חוב עצמו שהרי אגלאי שלא התחייב. איברא דלכאו' אי"צ לזה, שהרי כשם שאילו אדם אחר יפרע את חוב הלוה יפטר הערב באשר לא התחייב אלא לשלם את חוב הלוה והוא כבר נפרע, הכ"נ אם הערב עצמו יפרע את חוב הלוה מכספי מעשר נפטר הערב ממילא, ונמצא שאי"ז דבר שבחובה הבא מן המעשר אלא דבר שבחובה הבטל ע"י תשלום המעשר.

ואפי' אם כבר הפריש את המעות עבור מעשר נמי שרי, ואין לומר שזכו בהן העניים ולא יוכל לפרוע חוב אחד מהם בלא דעתו, שהרי יכול לשנותן כל שלא באו ליד גבאי (רמ"א או"ח קנג ה), דאינו אלא נדר, ויקיים נדרו ע"י פרעון חוב הלוה.

ברם לכאו' בכה"ג לא יוכל לגבות אח"כ מהלוה את מה שפרע ממעשר, דהא פורע חובו של חבירו איבד מעותיו שמא היה הלוה מפייס את המלוה למחול לו או ימצא אוהבים שיפרעו עבורו (חו"מ קכח א, וש"ך שם סק"ד).

ואם בכ"ז רוצה לפרוע ממעשר ע"מ לגבות אח"כ מהלוה - ולנהוג בסך הפרעון כדין מעשר - לכאו' יש עצה לכתוב להדיא בשטר ההלואה שאם יפרע הערב חובו מכספי מעשר מתחייב הלוה לשלם לו. אולם יש לעיין אם יצטרך קנין התחייבות על כך, דלכאו' בלא קנין יהיה גדר התחייבות זו כמוציא ממון על פיו על דעת שישלם לו שחייב, שהרי לא עשה קנין התחייבות נפרד, וא"כ אין הכתוב בשטר אלא הוראה לערב שאם ישלם חובו ממעשר ישלם הוא לו, ויוכל הלוה לחזור בו טרם יפרע הערב ממעשר. וצ"ע, ולא נכתב אלא לעורר, ותן לחכם ויחכם.

גמ"ח אושר בכבוד (חו"מ)
אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
בעידודם וברכתם של מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617

לרב אשי טעמא דר"א גזירה משום קטנה שהשיאה אביה וגירשה (שדינה כיתומה בחיי האב) והחזירה, שאסורה ליבם לכו"ע, משום שהגירושין הם גירושין גמורים והחזרה אינה חזרה גמורה.

וכן בהחזירה כשהיא גדולה או שגדלה אצלו דאמרינן שסתם ביאה ראשונה משגדלה זה קידושין, לר"א חולצת ולא מתייבמת, ולת"ק או חולצת או מתייבמת. ומודה ר"א שצרתה מותרת ביבום, דלא גזרינן גזירה לגזירה כיון שהיא עצמה אסורה ביבום אטו יתומה בחיי האב. רש"י. ולתוס' (ד"ה היא) לפי רבא הכונה לגזירה שמא יאמרו שיבם גרושת אחיו וכנ"ל, ואין הכונה כאן ממש גזירה לגזירה, אלא הכונה שכיון שהאיסור הוא מדרבנן לא גזרנן בזה. ומסתבר כדברי רב אשי ממה שהמשנה הביאה דין זה של קטנה שהשיאה אביה שהוא פשוט, ותניא בברייתא כדבריו.

יבום וחליצה בקטנה וחרשת

שתי אחים הנשואים לשתי אחיות קטנות, או לשתי אחיות חרשות, ומת אחד האחים, אשת המת מותרת להנשא לאחר ואינה חייבת ביבום וחליצה מפני שהיא אחות אשתו של השני.

ואם היתה אחת מהם גדולה ואחת קטנה, אם מת בעלה של הקטנה, הקטנה פטורה מחליצה ויבום.

ואם מת בעלה של גדולה ונפלה ליבום לפני בעל הקטנה, שהיא זקוקה ליבום מדאורייתא, והזיקה אוסרת את הקטנה על בעלה משום אחות זקוקתו, דנישואיה הם מדרבנן ואינם חזקים בכדי להפקיע זיקה דאורייתא, לר"א מלמדים את הקטנה למאן כדי שהנישואין יעקרו ויוכל לייבם את הגדולה. ולר"ג בעל הקטנה מותר באשתו, דס"ל אין זיקה והיינו שהזיקה לא אלימא לאוסרה על בעלה, וממילא אם מיאנה מיאנה ותתייבם הגדולה, ואם לא מיאנה אז כשתגדל ויהיו הנישואין נישואין גמורים **תצא הגדולה משום אחות אשה**, ולא יחלוץ לגדולה מפני שאז הקטנה תיאסר עליו משום אחות חלוצה. **ולרבי יהושע** אין מלמדים אותה למאן מפני שעל האדם להתרחק ממיאון וכדלהלן, ואסור לה להשאר תחתיו דס"ל יש זיקה, ולכן **מוציא את הקטנה בגט והגדולה** לא תתייבם משום אחות גרושה אלא תצא **בחליצה**, והלכה כר"א.

לעולם ידבק אדם בשלושה דברים- **בחליצה**, כאבא שאול שהמייבם לשם נוי כפופגע בערוה וקרוב הדבר שהולד ממזר, **ובהבאת שלום** ששכרו גדול שהוא אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעוה"ב, דכתיב "בקש שלום ורדפהו" (וימצא חיים צדקה וכבוד, גז"ש רדיפה רדיפה מגמילות חסדים מדכתיב "רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד"), **ובהפרת נדרים**, כרבי נתן דס"ל שהנודר כאילו בנה במה בשעת איסור הבמות, דכתיב "וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא" הא לא תחדל יהיה בך חטא, והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן שעבר ב' עבירות, אלא ילך אצל חכם ויתירנו כדי שלא יהיה רגיל בכך.

לעולם יתרחק אדם משלושה דברים- **ממיאון**, שמא תתחרט כשתגדל, וי"א שלכן אין לקדש יתומה עד שיביאו ראיה שהיא בוגרת, ורבנן תיקנו לה נישואין רק היכא שיש לחוש שינהגו בה מנהג הפקר. (תוד"ה ויתרחק, בשם גאון). (ומיאון דמצוה כמתני' שלר"ג אומרים לה למאן כדי לייבם את אחותה א"צ להתרחק ממנו), **ומפקדונות** מבן עירו שהוא כבן בית אצלו שמא יטול את שלו ויחזור ויתבענו, **ומלהיות ערב** "שלוף דוץ" -ששולף עצמו מן הערב ותוקע (דוץ הוא לשון תקיעה) עצמו על הערב והיינו שגובים מהערב ולא מהלוה.

ק"ט: רעה אחר רעה תבוא למקבלי גרים, כרבי חלבו דס"ל קשים גרים לישראל כספחת (לפי שאינם בקיאים בדקדוק מצוות וישראל לומדים ממעשיהם. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה רעה) שהכונה שאין לשכנעם להתגייר או לקבלם מיד, אבל אם הם מתאמצים להתגייר צריך לקבלם, ומה שהלל גייר את מי שאמר גייריני ע"מ שתשימני כהן גדול, ואת מי שרצה להתגייר ע"מ שתלמדני כל התורה, אע"פ שלא היו מתאמצים להתגייר יודע היה הלל שסופם להיות גרים גמורים, כמו שהיה בסוף). **ולערבי שלציון** והיינו שלוף דוץ. **ולתוקע עצמו לדבר הלכה** והיינו באומר אין לו אלא תורה שרוצה ללמוד ולא לקיים ולקבל שכר על הלימוד, **שאפי'** שכר לימוד תורה אין לו, דילפינן מ"ולמדתם ועשיתם" שכל שאינו בעשיה אינו בלמידה, וי"מ במלמד לאחרים שמקיימים, ותורה יש לו אבל לא שכר הקיום של האחרים, והא דאיתא ביומא פ"ז. שכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, שלא יאמרו הרב בגיהנום והתלמיד בגן עדן, היינו דווקא היכא שהיה טוב מתחילה. (תוד"ה מהו). **וי"מ בדיין המדמה** מילתא למילתא כאשר הדבר אינו דומה כ"כ ולא שואל את רבו, מפני שצריך הדיין לראות עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנום פתוחה מתחתיו.

טעמא דרבן גמליאל שאם גדלה תצא אחותה משום אחות אשה, משום שהמקדש אחות יבמה נפטרה היבמה דאתי קידושי ומבטלי לזיקה, ועל כן דווקא כשבעל את הקטנה כשגדלה נפטרה הגדולה, אבל קודם שבעל קידושיה תלוים אם יבעול לכשיגדיל או לא ולא סמכה דעתה, **דהיא אומרת שהוא עדיף ממנה** שיכול להוציאה בגט בעל כרחה, **ומאידך היא עדיפה ממנו** שיכולה כל הזמן למאן ולצאת בעל כרחו. (והיינו מן התורה, אבל מדרבנן אינה יכולה למאן משתביא ב' שערות אפילו אם לא בעל. תוד"ה הוא).

ק"י. קטנה שלא מיאנה והגדילה ונישאת לאחר לרב א"צ גט מהשני דודאי היא מקודשת לראשון (תוד"ה והא), **ולשמואל צריכה גט מהשני** ולא מהראשון, דקידושי השני הם ודאי. (שם). **הגמ' מעמידה את רב כשהראשון בעל משגדלה** דסתמא לשם קידושין נתכוין, דיודע היה שאין קידושי קטנה כלום, **וטעמא דשמואל משום שלא בעל אלא על דעת קידושין הראשונים** (ולדבריו ר"ג מיירי כשמפרש בהדיא שבועל לשם קידושין, או דשאני התם שיבמתו ואשתו שניהם לפניו, שבזה בועל לשם קידושין כדי לדחות את יבמתו כיון שניחא ליה באשתו. אך קשה דסברי רבנן (ק"ט. לענין מחזיר גרושתו) שכשהחזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו הוא בועל לשם קידושין, מיירי שפירש שהוא בועל לשם קידושין. תוד"ה קסבר), **וכמו שנחלקו בקידשה על תנאי וכנסה סתם וכדלהלן. וצריכא**, דהיכא שיש תנאי בקידושין יותר מסתבר שבעל רק על דעת הקידושין הראשונים וסבור שאין עליה נדרים והתנאי קיים. רש"י. ולגירסת תוס' (ד"ה בההיא) הצריכותא היא שבתנאי י"ל שמחל על התנאי משום שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, משא"כ שקטנה שגדלה שזה לא בעילת זנות כיון שיש שם קידושין דרבנן, וגם אין קידושין ראשונים דנימא שהם יחולו.

קידש אשה על תנאי שאין עליה נדרים או מומין **וכנסה סתם** ונמצאו עליה נדרים, **לרב צריכה ממנו גט מפני שהוא מחל על התנאי כשנשאה** ובא עליה לשם קידושין, דיודע שאין קידושין הראשונים כלום, **ולשמואל א"צ הימנו גט כיון שבעל על דעת קידושין הראשונים.**

הוה עובדא בנרש **שקטנה נתקדשה וכשגדלה והושיבוה באפריון בא אחר וקידשה**, ולא הצריכוה גט. לרב פפא הטעם משום שבנרש היתה האשה נישאת ונתקדשה בבעילה משגדלה לפני שהיו מושיבים אותה באפריון. ולרב אשי כיון שעשה שלא כהוגן הפקיעו רבנן הקידושין, משום שמקדש על דעת רבנן שהרי הוא אומר שמקדש כדת משה וישראל, ורבנן אמרו שבחוטף אשה מבעלה לא יחולו קידושין, ועשו חכמים את המעות מתנה דהפקר בי"ד הפקר, **ובקידושי ביאה שוויהו רבנן לבעילתו בעילת זנות** שהרי הוא תלה את הדבר בדעתם. רש"י. והתוס' (ד"ה לפיך) מסתפקים אם הטעם כרש"י, או שהטעם הוא משום שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה.

יבום כשאחת מהיבמות או שתיהן קטנות או חרשות

אדם שהיה נשוי לשתי נשים ומת ללא בנים, ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה, וכן הדין כאשר שתיהן היו נשואות מדרבנן (יתומה קטנה, חרשת), אמנם אם אחת מהן היתה נשואה רק מדרבנן, היא אינה פוטרת צרתה אבל צרתה פוטרת אותה.

ומבואר בגמרא שיש חילוק בין קידושי קטנה לקידושי חרשת, דקטנה היא ספק קנויה לגמרי ספק אינה קנויה כלל, והחרשת קנויה ומשוירת, וממילא כאשר קטנה וחרשת נופלות לפניו יחד ליבום מאח אחד, או משני אחים והקטנה והחרשת הם אחיות, יש לברר את מי הוא יכול לייבם או לחלוץ, וכדלהלן.

יבום בגדולה וקטנה או בפקחת וחרשת- מי שהיה נשוי לפקחת וחרשת ומת, ביאת הפקחת פוטרת החרשת, וביאת החרשת אינה פוטרת את הפקחת, וכן בגדולה וקטנה ביאת הגדולה פוטרת את הקטנה ואין ביאת הקטנה פוטרת את הגדולה.

יבום בשתי יתומות קטנות או בשתי חרשות- היה נשוי לשתי יתומות קטנות או לשתי חרשות נכריות ומת, ביאתה או חליצתה של אחת מהם (-קטנה לאחר שתגדיל) פוטרת צרתה.

חרשת שחלצה או חרש שחלץ והחולצת לקטן חליצתם פסולה.

שיטת רבה שחרשת מעיקרא יכולה לחלוץ, דכמו שחלו הקידושין ברמיזה חלה החליצה ברמיזה, אבל פיקחת ונתחרשה לא, דמעכבא בה קריאה.

ק"י: אביי מוכיח דלא כרבה, מהא דתנן שני אחים חרשים שהיו נשואים לשתי אחיות חרשות או פקחות או אחת פקחת ואחת חרשת וכן שתי אחיות חרשות שהיו נשואות לשני אחים חרשים או פקחים או אחד חרש ואחד פקח, שבכל המקרים הנ"ל הנישואין שוים, שהרי כנסום ברמיזה, **פטורות מחליצה ויבום** משום שהיבמה היא אחות אשה, **ואם לא היו אחיות** ומת אחד מהם, **יכול** השני **לכנוס** כיון שהוא אם היא אינם בני חליצה, **וכן יכולים אח"כ להוציאם בגט. ומהא שיכול להוציאם** בגט מבואר דאיירי בחרשים מעיקרא, שהרי פקח שנתחרש או נשטתה אינו יכול לתת גט, וא"כ אף בחרשות איירי בחרשות מעיקרא, וקתני יכנוסו ומשמע שדווקא יכנוסו אבל לא יחלצו. תיובתא דרבה תיובתא. ואין לומר שאחד חרש מעיקרא ואחד פקח ונתחרש, כמו שהגמרא דוחה את הראיות האחרות, דבמין אחד לא שייך לומר הא כדאיתא והא כדאיתא. תוד"ה ותנן.

הגמ' מביאה כמה מקרים בפקחים וחרשים ממתני' קי"ב: להוכיח דלא כרבה, ודוחה את הראיות דאיירי שם בפקחת שנתחרשה, ויובאו דינים אלו להלן במקומם.

פיקחת שנתחרשה יכול בעלה להוציאה בגט, אבל אם נשתטית או שהוא נתחרש או נשתטה אינו יכול להוציאה.

יבום כשאחת קטנה ואחת חרשת- היה נשוי לקטנה וחרשת ומת, אין ביאת אחת מהם פוטרת צרתה, דלא ידענן אי ניחא ליה בקטנה מפני שתבוא לכלל דעה, או דניחא ליה בחרשת מפני שהיא גדולה ובת ביאה. רב אדא בר אהבה וחתנו רב חנא אמרו דמיירי שהמת היה פקח, אבל אם המת היה חרש ודאי ניחא ליה בחרשת בת מינו. ורב נחמן אמר להם שאף בזה יש ספק. כיצד תקנתם של הקטנה והחרשת, דאין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה, וא"א לחלוץ לשתיהן כיון שהחרשת אינה בת חליצה, ואם ייבם אותה ויחלוץ לקטנה כשיגדיל (שהרי ביאת החרשת לא מפקיעה את הזיקה) תיפסל הראשונה עליו משום "לא יבנה", **אמר רב יכנוס את החרשת ויוציאה בגט** משום שחליצת הקטנה פוסלתה עליו, דאם הקטנה היא קנויה לגמרי היא עדיפה מהחרשת, **והקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ, דקסבר רב שהחרשת קנויה ומשוירת, וקטנה ספק קנויה** כולה ספק אינה קנויה כלל, **ואין לומר שישא את הקטנה מיד** ותשב אצלו ממה נפשך, **דאם היא קנויה הרי זה יבום** וכבר אין זיקה לשניה, **ואם אינה קנויה הרי היא נכרית** וחליצת הקטנה לא פוסלתה, **דא"כ איך הוא יוציא את החרשת** שהרי אינה בת חליצה, ורב רצה למצוא תקנה לשתיהן. **ואין לומר איפכא שהחרשת ספק קנויה והקטנה קנויה ומשוירת, דא"כ א"צ להוציא את החרשת, דאם היא קנויה זה יבום, ואם אינה קנויה הרי היא נכרית.** ואין לומר ששתיהן קנויות ומשוירות, דא"כ תיפטר חדא בביאת חברתה, ואין לומר ששתיהן ספק קנויות, דמבואר שם שאם בא על אחת מהן ואח"כ בא על חברתה נפסלה הראשונה, ואם שתיהן ספק הראשונה יכולה להשאר ממה נפשך, דאם שתיהן קנויות הראשונה נתייבמה וא"א לפוסלה, ואם רק אחת קנויה אינן צרות זו לזו. וכתבו התוס' (ד"ה קסבר) שאין לומר דמסופקא ליה אם החרשת קנויה ומשוירת והקטנה קנויה ואינה קנויה, או איפכא, ולכן כונס את החרשת ומוציאה בגט וקטנה תמתין עד שתגדיל, דמסופקא אזיל לחומרא. דקים ליה לרב חסדא דחדא קנויה ומשוירת וחדא קנויה ואינה קנויה, אלא דלא הוה ידע הי מיניהו.

קי"א. שתי אחים הנשואים לשתי אחיות קטנה וחרשת, מת בעל הקטנה, **יוציא את החרשת בגט** מפני שזיקת הקטנה אוסרתה עליו, דשמא היא קנויה לגמרי והחרשת היא אחות זקוקתו, **ויחלוץ לקטנה כשתגדיל.** מת בעל החרשת, **הקטנה יוצאה בגט** דשמא אינה קנויה כלל ודינה כמפותה, וזיקת החרשת שהיא אחותה אוסרתה, **והחרשת אסורה לעולם**, דא"א לכונסה שמא הקטנה קנויה לו וזו היא אחות גרושתו ואינה זקוקה לו, ואפילו אם אח"כ מתה הקטנה ופקע איסור אחות אשה, אסורה משום אשת אח כיון שבשעת נפילה היתה פטורה מיבום, וא"א לחלוץ לה כיון שחרשת אינה בת חליצה, **ואם** עבר **ובא על החרשת** אחרי שגירש את הקטנה, **נותן לה גט והותרה** לשוק ממה נפשך, **וטעמא** כנ"ל משום שחרשת קנויה ומשוירת וקטנה ספק קנויה, וממילא לפי הצד שהקטנה קנויה החרשת פטורה מיבום וחליצה משום אחות אשה ובאיתה זנות בעלמא, **ואם הקטנה אינה קנויה הרי זה יבום. ואין לומר שהחרשת ספק קנויה והקטנה קנויה**

ומשוירת, דא"כ הביאה בחרשת שיש צד שהיא קנויה לגמרי לאחיו וזקוקה ליבם, והקטנה שהיא קנויה ומשוירת לא דוחה אותה, **נחשבת ביאה פסולה** מפני שהיא אחות אשה במקצת, **וביאה פסולה אינה פוטרת מחליצה** וצריכה גט לביאתו וחליצה לזיקתו, וחרשת אינה בת חליצה. וכתבו התוס' (ד"ה הויא) שהטעם שביאה פסולה זו לא פוטרת הוא מפני שאם היא תפטור יאמרו שביאת חרשת היא ביאה כשירה אע"פ שהיא אחר ביאת הקטנה, ויבואו לומר שגם בגדולה אם בא על הגדולה יוכל לבוא על אחותה. (וא"א להעמיד כרבי נחמיה דס"ל שביאה פסולה פוטרת מחליצה, כמבואר בדין הבא שהוא הסיפא של ברייתא זו).

היה נשוי לקטנה וחרשת ומת, אם בא היבם על הקטנה ואח"כ בא הוא או אחיו על החרשת, נאסרו עליו שתיהן, ויוציא את החרשת בגט דאם הקטנה קנויה היא נפטרה בביאת הקטנה, ואם הקטנה אינה קנויה היא נפטרה בביאת עצמה, והקטנה תחלוץ לכשתגדיל, מפני שהחרשת קנויה ומשוירת והקטנה ספק קנויה, וחוששים שמא יבעול תחילה את החרשת וביאת הקטנה היא ביאה פסולה, וס"ל דביאה פסולה אינה פוטרת מחליצה ודלא כרבי נחמיה.

קי"א: היה נשוי לשתי יתומות קטנות או לשתי חרשות ומת, ובא היבם על הראשונה, ואח"כ בא הוא או אחיו על השניה, לא נפסלה הראשונה, דכיון שביאתם שוה, אם הראשונה קנויה לו (בב' קטנות) הרי היא אשתו והביאה השניה היא ביאת זנות, ואם אינה קנויה הרי שתיהם נכריות ואינן נשות אחיו, והראשונה כשרה משום שביאת השניה לא פוסלתה, אבל בשניה לפי הצד ששתיהן קנויות א"כ ביאת הראשונה אוסרתה משום בית אחד הוא בונה ואין בונה שתי בתים.

ואם היו קטנה וחרשת נפסלה הראשונה, ולא אמרינן שאם בא על הקטנה ואח"כ בא על החרשת, החרשת תצא בגט והקטנה תישאר אצלו ממה נפשך, דיש לחוש שמא יבוא לבעול תחילה את החרשת. והקשו התוס' (שם ד"ה תיתיבו) דא"כ למה אם בא על החרשת נותן לה גט והותרה, ולא גזרינן בא על החרשת אטו מת בעלה של קטנה ובא עליה דלא משתריא בגט אלא בחליצה, דביאה פסולה לא פטרה. ושמא כיון שלא היה תקנתא לחרשת לא רצו לאוסרה איסור עולם.

ואם היו פקחת וחרשת, אם בא קודם על הפקחת, אין ביאת החרשת פוסלת את הפקחת, אבל אם בא קודם על החרשת, ביאת הפקחת פוסלת את החרשת שמא הקטנה קנויה כולה והחרשת קנויה ומשוירת, וכן בגדולה וקטנה אין הקטנה פוסלת את הגדולה, אבל הגדולה פוסלת את הקטנה, ולרבי אלעזר מלמדים את הקטנה שתמאן בו. והלכה כרבי אלעזר.

ואף שכבר נתבאר לעיל ק"ט. בשני אחים שהיו נשואים לשתי אחיות קטנה וגדולה, ומת בעלה של גדולה, לר"א מלמדים את הקטנה שתמאן בו כדי שיוכל לייבם את הגדולה, וגם שם נתבאר **שהלכה כר"א,** י"ל דהו"א דהכא שכבר התקיימה מצות יבום יצאו שתיהן בגט, והו"א דהתם הגדולה לא נופלת ליבום דאחות אשתו היא.

יבום בקטן או בקטנה- יבם קטן שבא על יבמה קטנה יגדלו זה עם זה ואם בא עליה אינו יכול לגרשה עד שיגדיל, דגט קטן אינו גט, **ואם בא יבם** קטן על יבמה גדולה תגדלנו, דשייך יבום אף בקטן, ואף דכתיב "להקים לאחיו שם" וקטן אינו בר הכי שאף שבגדלותו יבוא לכלל הקמת שם, בעינן יהיה ראוי עכשיו, כדמצינו סריס חמה אינו מייבם אע"פ שיש מתרפאים מזה (תוד"ה קרי), **לאביי לומדים מדכתיב "יבמה יבוא עליה"** -כל דהו (מדלא כתיב אחי המת יבוא עליה. תוד"ה יבמה. ולא דמי לסריס חמה שאין רפואתו ברורה. תוד"ה קרי). **ולרבא לומדים מדכתיב "כי ישבו אחים יחדיו"** - **ואפי' בן יום אחד** שהרי מפסוק זה ממעטים אם לא היה בעולמו, ומבואר שאם יום אחד בעולמו מייבם. ולא דורשים מ"יחדיו" דא"כ גם סריס ייבם. (תוד"ה אמר), **ואם נאמר שקטן לא מייבם, הוא לא יכול לייבם גם בגדלותו, דכל יבמה שאין שייך בשעת נפילה לקיים בה "יבמה יבוא עליה" הרי היא כאשת אח שיש לו בנים ואסורה.**

שיטת ר"מ שקטן וקטנה לא חולצים ולא מתייבמים, קטן שמא ימצא סריס וקטנה שמא תיצא איילונית שאינם בני יבום ונמצאו פוגעים בערוה, **ואפילו אם כבר בא עליה, כל ביאה נוספת יש בה איסור,** והיינו קטן בגדולה או גדול בקטנה, האיסור הוא על הגדול שבהם, אבל אם שניהם קטנים הרי קטן האוכל נבילות אין בי"ד מצווים להפרישו.

דין יבמה שהוא או היא אומרים שלא נבעלה

יבמה שנבעלה ליבם אינה יוצאה ממנו אלא בגט, ואינה צריכה חליצה וגם חליצה לא מועילה בה, אך אם לא נבעלה ליבם צריכה יבום או חליצה. הנדון להלן הוא מה הדין כשאחד מהם אומר שנבעלה והשני מכחיש, מי מהם נאמן, וג"מ האם היא צריכה גט או חליצה, והאם אפשר לכפות אותו לייבם או לחלוץ.

יבמה שאמרה בתוך ל' יום לא נבעלתי, והוא אומר שבעלה, היא נאמנת כיון שעד ל' יום אדם מעמיד עצמו מלבעול, ולכן כופים אותו לייבם, ואם נתן לה גט כופין אותו שיחלוץ לה מפני שהוא פסל אותה מיבום ע"י הגט. (שיטת רש"י ור"ח שצרתה מותרת, דחזקה שהכונס את היבמה בועלה לאלתר. וכ"כ התוס' (ד"ה היא) בביאור השני, אבל שיטת התוס' בביאור הראשון שאם היא צריכה חליצה, כ"ש שצרתה דלא קים לה בבעילה כמו היא עצמה צריכה חליצה).

ואם אמרה כך לאחר ל' יום, הוא נאמן לומר בעלתי דרק עד ל' יום אדם מעמיד עצמו מלבעול, ולכן רק מבקשים ממנו שיחלוץ לה דללא חליצה היא אסורה, דשויא אנפשה תחיכה דאיסורא, **וצריך לתת לה גט** מפני שהוא בא עליה. **וצרתה מותרת** מפני שהוא נאמן שבעל, והראשונה אינה נאמנת אלא לגבי עצמה. **ואף אם חזר ואמר לא בעלתי צריכה גט וחליצה,** לשיטת רש"י מבקשים ממנו שיחלוץ לה, ולתוס' (שם) כופים אותו לחלוץ כיון שחזר ואמר לא בעלתי, ומ"מ הצרה מותרת. אמנם היכא ששניהם אומרים מתחילה ועד סוף שלא בעל, הצרה צריכה חליצה אפילו לאחר ל' יום, דאין להחזיקה כודאי בעולה כששניהם אומרים שלא בעל, שהרי גם היא לא צריכה גט. אמנם י"ל שהיא צריכה גט אפילו אם שניהם מודים שלא בעל. **ורב אשי אמר שאם הבעל אומר שבעל אחרי שנתן לה גט, צריך לתת לה גט נוסף בגלל הביאה, ומבקשים ממנו שיחלוץ לה וכנ"ל.**

לרבי יוחנן מתני' דס"מ הסובר שא"א לטעון טענת בתולים להפסידה כתובתה **לאחר ל' יום,** אבל תוך ל' יום יכול לומר שלא בעל עד עכשיו, **ודלא כרבי יוסי דס"ל שאם נסתרה נאמן רק לאלתר** דודאי בעל מיד ועכשיו הוא כופס עליה ולכן הוא טוען שאינה בתולה, (ולאלתר היינו עד שימצא בי"ד, ולא לאלתר ממש. תוד"ה טענת), **ואם לא נסתרה נאמן אפילו אחרי כמה שנים** (והיינו שלא יודעים שנסתרה, ואע"פ שנכנסה לחופה. ור"מ חולק וסובר שאין אדם מעמיד עצמו שלא יסתר ויבעול בעילת מצוה. אי נמי לא נסתרה היינו שיודעים בודאי שלא נסתרה, ורבי מאיר לא חולק על דין זה. תוס' שם). **ולרבה מתני' אפי' לרבי יוסי, דשאני אשת אחיו שהוא מתבייש ממנה,** משא"כ ארוסתו.

ואם הוא מודה שלא בעלה, אפילו אחרי י"ב חודש כופים אותו שיחלוץ לה.

קי"ב. ואם לאחר ל' יום היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי יוציא בגט וא"צ חליצה, כיון שהיא נאמנת. (אבל בתוך ל' יום צריכה חליצה. תוד"ה היא).

הנודרת הנאה מיבמה, אם נדרה בחיי בעלה ולא נתכוונה לפטור עצמה ממנו אחרי מיתת בעלה, אלא שהיתה מריבה ביניהם, **כופים את היבם לחלוץ, ואם נדרה לאחר מיתת בעלה מבקשים מהיבם לחלוץ, ואם נתכוונה למנוע עצמה מיבום אף שנדרה בחיי בעלה מבקשים מהיבם לחלוץ.**

בראשונה היו אומרים ג' נשים יוצאות ונוטלות כתובה, האומרת טמאה אני לך -אשת כהן שאומרת שנאנסה ונאסרה על בעלה, **או שאומרת השמים ביני לבינך** (להעיד שאינך נזקק לי כדרך בני אדם. רש"י. ולתוס' (ד"ה השמים) הכונה שאומרת שאינו יורה כחץ). **נטולה אני מן היהודים** שנדרה שלא להבעל לשום יהודי, וממה שאסרה עצמה על כולם רואים שהתשמיש קשה לה והיא אנוסה, ולכן יש לה כתובה. **אולם כדי שלא תהיה אשה נותנת עייניה באחר ואוסרת עצמה לבעלה, אמרו שהאומרת טמאה אני לך צריכה להביא ראיה** ואם לאו אינה נאמנת לאסור עצמה עליו, **והאומרת השמים ביני לבינך יעשו דרך בקשה** (מהבעל שינהג עמה יפה. רש"י. ולר"ת (תוד"ה יעשו) יתפללו למקום שיתן להם בנים. ולר"ח יעשה סעודה יפה ויפייסנה). **והאומרת נטולה אני מן היהודים** חוששים שתלך למקום שלא יודעים שהיא נדרה ותינשא למי שהיא נתנה עייניה בו, **יפר חלקו.**

האומרת נטולה אני מן היהודים ונפלה לפני יבם, לרב מותרת **ליבם,** דלא מסקה אדעתה שימות בעלה בלא בנים **ותיפול לפני היבם,** ולא נדרה אלא לאסור עצמה בכל מי שהיא מותרת לו ע"י גירושי בעלה, ועשתה זאת כדי שהבעל לא יחשוב שהיא נתנה עייניה באחר, כדי שיסכים לגרשה, אבל לא נתכוונה לאסור עצמה ליבם אם יומת הבעל, ולכן היא מותרת להתייבם. **ולשמואל אסורה ליבם,** דמסקה אדעתה שימות בעלה **ותיפול לפני היבם** ונדרה גם לאסור עצמה עליו, והבעל אינו מיפר אלא חלקו, ויבם אינו יכול להפר שהרי אפילו בעל אינו מיפר מה שנדרה לפני שנישאת לו. רש"י. ולתוס' (ד"ה איבעיא) כיון שאסרה עצמה מן היהודים פשיטא שהיבם בכלל, והנדון הוא שאם כוונתה לאסור עצמה על היבם מבקשים ממנו לחלוץ, וכן סובר שמואל, ואם לא היה כוונתה לאסור עצמה על היבם כופים אותו שיחלוץ, וכן סובר רב. **הגמ' מוכיחה כרב מדתני במתני' שהנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופים אותו לחלוץ, ואי מסקה אדעתה למה כופים ולא מבקשים.**

חרש שנשא

נישואין ויבום בחרש

כאשר האיש והאשה שניהם בני דעת הקידושין חלים מן התורה, ואם הבעל מת בלא בנים האשה חייבת ביבום וחליצה, אבל כאשר אחד מהם חרש (שאינו שומע ואינו מדבר) או חרשת, נישואיהם חלים רק מדרבנן. חרש אינו יכול לגרש אא"כ נשא כשהוא חרש, וחרשת מתגרשת בכל גוונא. ולהלן יבואר מה הדין בשני אחים הנשואים לשתי אחיות או לשתי נכריות, וחלק מהם חרש או חרשת, מתי שייך יבום או חליצה, ומתי לא.

קי"ב: נישואין וגירושין בחרש- חרש שנשא פקחת או איפכא, יכול להוציאה או לקיימה, מפני שכשם שהוא קידשה ברמיזה שרמז באצבע עד שנתרצית לו כך הוא מוציאה ברמיזה. וכן בנתחרשה אחרי הנישואין, וכן העיד רבי יוחנן בן גודגדא שחרשת שהשיאה אביה בקטנותה שזה קידושין גמורים, **יוצאה בגט** ואפילו קטנה שהשיאה אביה וגדלה שכבר פקע כח האב מקבלת היא את גיטה, שאע"פ שקידושיה גמורים ואין לה דעת לגירושין, הרי אשה מתגרשת אף שלא לרצונה. (ומכאן מוכיחים רבנן שגדולה שנתחרשה אחרי הקידושין יוצאה בגט. תוד"ה העיד). **אבל אם נתחרש הוא** אחרי הקידושין **אינו יכול להוציאה בגט** כיון שהקידושין הם קידושין גמורים, **שהרי בגירושין צריך דעת המגרש ואין צריך דעת המתגרשת, וכן אם נשתטית אינו יכול לגרשה. ולרבי יוחנן בן נורי אף אם נתחרשה היא אינה מתגרשת,** (ואף שאינה חוזרת כשמרמזים לה, מ"מ בשעת נתינת הגט משלחה וחוזרת ואינה מבינה עד שמוציאים אותה בעל כרחה. תוס' שם).

ב' אחים שנשאו ב' אחיות אם ארבעתם היו חרשים, **או ששני האחים או שתי האחיות היו חרשים, הרי נשותיהם פטורות מחליצה ויבום,** שכיון שנישואי שניהם חלים רק מדרבנן, היבמה היא אחות אשתו מדרבנן, וקידושין דרבנן מפקיעים זיקה דרבנן.

אבל אם רק אחד האחים היה חרש ונשותיהם פקחות, אם מת החרש אשתו פטורה מיבום וחליצה משום אחות אשה, ואם מת הפקח יוציא החרש את אשתו בגט מפני שזיקת אחותה הבאה מכוח קידושין גמורים אוסרתה, דאין כח בקידושיה לפטור את אחותה משום אחות אשה, **ואשת אחיו אסורה לעולם** מפני שחרש לא יכול לחלוץ, ולכנוס אסור לו משום אחות אשה, (של גרושתו).

ואם רק אחת מהאחיות היתה חרשת והאחים פקחים, אם מת בעל החרשת אשתו פטורה מיבום משום אחות אשה, ואם מת בעל הפקחת יוציא את אשתו החרשת בגט, ואשת אחיו בחליצה.

ב' אחים שנשאו ב' נשים שהן נכריות זו לזו, אם שני האחים חרשים והנשים או חרשות או פקחות או אחת חרשת ואחת פקחת, **או ששתי הנשים חרשות והאחים או חרשים או פקחים או אחד חרש ואחד פקח, אף אם שתי הנשים או שני הבעלים פקחים יכנסו** אבל חליצה לא שייך, כיון שהם לא יכולים לומר את מה שצריך לומר בחליצה, ואעפ"כ אחר שכנסו **יכולים להוציא** בגט, דגט ברמיזה מפקיע נישואין שלו וזיקה של אחיו שהם ג"כ היו ברמיזה.

אבל חרש ופקח הנשואים לשתי פקחות נכריות, אם מת החרש יכול הפקח לייבם או לחלוץ, ואם מת הפקח יכנוס החרש ולא יוציא לעולם.

ואם שני אחים פקחים נשאו חרשת ופקחת נכריות, אם מת בעל החרשת בעל הפקחת יכנוס ואינו יכול לחלוץ כיון שאינה בת קרייה, **ויכול להוציאה בגט** דכשם שנכנסה ברמיזה כך מוציאה ברמיזה, ואינה צריכה חליצה (רש"י ק"י.), **ואם מת בעל הפקחת בעל החרשת יחלוץ או ייבם.**

חרש ופקח אחים שנשאו חרשת ופקחת נכריות, אם מת החרש בעל החרשת, בעל הפקחת יכנוס ויכול להוציאה בגט, ואם מת הפקח בעל הפקחת, יכנוס החרש ולא יוציא לעולם דגט דידיה לא יכול להפקיע את הזיקה של האח הראשון.

נישואין דרבנן ודינם

חרש וחרשת וכן קטנה יתומה יש להם נישואין מדרבנן, אבל לקטן או לאיש שוטה או לאשה שוטה אין נישואין גם מדרבנן. ורק בקטנה תיקנו חכמים מיאון, וכן תיקנו שתאכל בתרומה אם בעלה כהן, ויש לה כתובה, משא"כ בחרשת. ולהלן יבואר טעם הדברים.

למי תיקנו רבנן נישואין- חרש או חרשת תיקנו להם רבנן נישואין (אבל מדאורייתא מי שאינו בר דעה אין קניינו קנין), **כיון שלעולם לא יבוא לכלל נישואין** דאורייתא, **ויש קיום לתקנתא דרבנן** כיון שדרכם לחיות בשלום אפילו אם שניהם חרשים, **אבל אם הוא שוטה או שהיא שוטה לא תיקנו להם רבנן נישואין, משום שאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת** ואין שלום ביניהם, אפילו אם רק הוא או היא שוטים. (ומ"מ אם נישאת לו ואח"כ נשתטית תיקנו רבנן שאינה מתגרשת כיון שאינה יודעת לשמור עצמה. תוד"ה דאין). **וקטן לא תיקנו לו נישואין כיון שיבוא לכלל נישואין בגדלותו, אבל קטנה תיקנו לה נישואין כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר** בזנות, שאם לא ישאוה לא יהיה מי שישמור עליה.

למי תיקנו רבנן מיאון- קטנה ממאנת, אבל חרשת אינה ממאנת **כדי שלא ימנעו מלישאנה** כיון שלעולם היא יכולה למאן, אבל בקטנה הבעל אומר שיפייסנה עד שתגדל ולא תוכל למאן.

קי"ג. למי תיקנו רבנן אכילת תרומה- קטנה בת ישראל **שנישאת לכהן** ע"י אמה **אוכלת בתרומה** דרבנן, (ולא גזרו אטו דאורייתא, כיון שתגיע לכלל גדלות. תוד"ה דלמא), **אבל חרשת** שלא השיאה אביה בקטנותה שאין נישואיה גמורים **אע"פ שקטן האוכל נבילות אין בי"ד מצווים להפרישו, אינה אוכלת, שמא יאכיל חרש לפקחת, שהיא לא אוכלת אף תרומה דרבנן שמא יאכילה תרומה דאורייתא,** אבל בקטנה הנשואה לגדול אין לגזור משום גדולה לקטן, דאין לקטן נישואין. וכתבו התוס' (ד"ה שמא) שאין לחוש שמא יאכיל גדול בקטנה, דמשום זמן מועט לא גזרו, שהרי כשיבעול משתגדיל זה יהיה קידושין דאורייתא. ובירושלמי מפרש שבקטנה לא גזרו משום חינא, כדי שיקפצו לישאנה, ושמא בחרשת לא שייך האי טעמא משום שחרשותה גרמה לה. ורש"י בגיטין מבאר שלא גזרו משום שקטנה אין לה נישואין וזה מילתא דלא שכיחא, והקשו התוס' שהרי זה מעליותא לישא אשה סמוך לפרקה.

למי תיקנו רבנן כתובה- לקטנה תיקנו כתובה, אבל לחרשת לא **תיקנו כתובה כדי שלא ימנעו מלישאנה,** ולא חששו חכמים שתהא קלה בעיניו להוציאה. תוד"ה דאם. (**וכן ממאנת ושניה ואילונית אין להן כתובה** -ממאנת מפני שיוצאה בעל כרחו, שניה משום קנס, ואילונית משום דהוי מקח טעות), **ואפי' פקחת לחרש אין לה כתובה, משום שיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא. אמנם פקח שנשא חרשת או שוטה, אם כתב לה מרצונו בכתובתה אפילו מאה מנה כדי להפסיד נכסיו, כתובתה קיימת. וחרש ושוטה שנשאו פקחות, אע"פ שנתפקח החרש ונשתפה השוטה אין להם כתובה** דאין להם דעת להתחייב, ורבנן תיקנו לחרש נישואין ולא כתובה, **אא"כ רצו לקיימם. רב מלכיו השיא לחרש אשה וכתב בכתובתה ד' מאה זוזי, שהרי אפילו אם רצה שפחה לשמשו היו קונים לו,** ודווקא במטלטלין רומז ונרמז, אבל במקרקעי לא, ומה ששיעבד קרקע לתובה, זה היה ע"י אפוטרופוס, וגם זכין לאדם שלא בפניו. תוד"ה מאן.

דיני חרש

להלן יבואר שיש מחלוקת האם חרש הוא ספק בן דעת או שודאי אינו בן דעת, וג"מ לענין אם תרומתו אסורה לזר, ואם הוא יכול לגרש אשה שקידש כשהוא חרש, ואם הבא על אשתו חייב אשם תלוי.

לרבי אלעזר חרש הוא ספק בן דעת, ועל כן תרומתו לא תצא לחולין. הגמ' מסתפקת בדבריו אם הספק הוא בשיעור הדעת הקלושה שיש לו -שאינו מחודד להבין כשאר בני אדם, **אם נחשב שדעתו צלולה** ובמה שהוא עושה יש לו דעת ועושה דבר ודאי וכוונתו כוונה, **או לא, ואין אצלו חילוק בין הזמנים, או שהספק הוא אולי באותו הזמן היתה דעתו צלולה, וג"מ כשחרש** מעיקרא **קידש אם יכול לגרש,** דלפי הצד הראשון יכול לגרש כמו שהוא קידש, אבל לפי הצד השני חוששים שמא רק בשעת הקידושין היתה דעתו צלולה. (ולרבנן יכול לגרש, דכשם שכונסה ברמיזה כך מוציאה ברמיזה). **תיקו.**

לרבי אלעזר הבא על אשת חרש חייב עליה אשם תלוי משום שהיא ספק, וכמו שכוי חייבים על חלבו אשם תלוי. לשמואל ללישנא קמא הבא על אשת חרש אין חייב אשם תלוי, דסבר כרבי אלעזר לגבי חרש, מ"מ אין חייבים עליה אשם תלוי, דס"ל לשמואל דבעינן לאשם תלוי חתיכה משני חתיכות דכתיב "ועשה אחת מכל מצות ד' " וקרינן מצוות דמשמע חדא מתרתי, שיש חלב ושומן לפניו ואכל אחד מהם ואינו יודע אם זה היה חלב או שומן, ודלא כרבי אלעזר שמחייב בכוי אע"פ שאין זה חתיכה משתי חתיכות. וללישנא בתרא סבר כרבי אלעזר גם לענין שהבא על אשת חרש חייב עליה אשם תלוי.

לתנא דמתני' בתרומות חרש ודאי אין לו דעת, ועל כן אין תרומת חרש תרומה כלל והיא מותרת לזר, (וכן שוטה וקטן, והתורם את שאינו שלו ולא ציוהו בעה"ב, דשליחות נפקא מ"אתם גם אתם" מה אתם מדעתכם אף שלוחכם מדעתכם, ועכו"ם שתרם משל ישראל אפי' ברשות ישראל אין תרומתם תרומה דמה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית).

קי"ג: נישואין וגירושין בשוטה- נשא אשה ונשתטית אינו יכול להוציאה, שאם היא שוטה גמורה שאינה יודעת לשמור את גיטה ואת עצמה אינה מתגרשת מדאורייתא, דאמרי דבי רבי ינאי "ונתן ביד'ה" יצאה זו שאין לה יד, ותנא דבי רבי ישמעאל "ושלחה מביתו" יצאה זו שמשלחה וחוזרת, שכך מנהג השוטים שלא להתבייש.

ואם יודעת לשמור את גיטה אבל לא את עצמה מדאורייתא מתגרשת, אבל מדרבנן אינה מתגרשת כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר. ואם נתחרש הוא או נשתטה אינו יכול להוציאה.

גירושין בקטנה- התוס' (ד"ה יצתה) מביאים שדעת רש"י שקטנה שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה מתגרשת אפילו ע"י אביה. אבל דעת ר"ת שיכולה להתגרש ע"י אביה (ואפילו בנערות), וזה נחשב שיש לה יד, וגם לא חשיב משלחה וחוזרת כיון שאביה משמרה ורק כשאין לה אב או שנישאת אינו מקבל את גיטה. עוד מביאים התוס' שבירושלמי יש מ"ד שאינה מתגרשת מדרבנן מפני שהיא נגרדת אחרי כל אחד, ונ"מ בין הטעמים מה הדין אם עבר וגירש, שאם זה מדאורייתא אינה מתגרשת ואם זה דרבנן מתגרשת, וכן היכא שיש לה אב, ופעמים שוטה פעמים חלומה, שאם זה משום גרירה אסור, דאין האב יכול לשומרה מן ההפקר, וכן כשהיא שוטה אינה נזהרת, אבל לטעמים האחרים מותר, דאביה יכול לשמור את גיטה, וכן כשהיא חלומה יכול לשמור את גיטה. וכן נ"מ ביודעת לשמור את גיטה ולא את עצמה. וי"מ שגרירה הכונה שמשלחה וחוזרת, ויכולה לשמור את גיטה הכונה שיש לה יד לשמור גיטה, ולפ"ז מי שלומד מ"ושלחה" אינה מתגרשת אפילו ביש לה בה. ופירוש זה אינו נראה.

אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לה והאשה לא שמעה זאת, ואמר לאשה פקחת כנסי שטר חוב זה ולא הודיעה שזה גט, הרי זו מגורשת כיון שמתגרשת שלא לדעתה, וקמ"ל שלא אומרים שהבעל ביטל את הגט, אלא אמר לה כך משום כיסופא, דאם היה מבטל את הגט היה אומר זאת לעדים.

דין ספיה והפרשת קטן מעבירות

קטן אינו חייב במצוות. ולהלן יבואר שאסור לתת לו איסור בידים, וכן יבואר האם צריך להפרישו כשרואים אותו עושה איסור.

קי"ד. רבי פדת אמר להביא קטן וקטנה שיטיילו ליד מפתחות שנפלו ברה"ר בשבת כדי שאם ימצאום הם יטלטלום, דס"ל שקטן האוכל נבילות אין בי"ד מצווים להפרישו, אמנם אם הוא עושה על דעת אביו מצווים להפרישו, (ובכהאי גוונא קטן שבא לכבות והתינוק צופה באביו ורואה שנח לו בכך ואביו עומד עליו אומרים לו שלא יכבה דהוה כאילו הוא מצווהו לכבות. אבל לנכרי אף שאסור לומר לו שיכבה א"צ לומר לו אל תכבה, דאדעתא דנפשיה עביד ואף כשהישראל לא יודע הוא מתכוין להנאתו, שיודע שיטול שכר).

לאביי י"ל שרק באיסור דרבנן (כגון תולש מעציץ נקוב או טלטול בכרמלית או אכילת תרומה דרבנן כשהיא טמאה) אין מצווים להפרישו.

רבי יוחנן מסתפק אם מצוים להפריש קטן מאיסורים אף כשאינו עושה על דעת אביו, ומה שמבואר בברייתא שבן חבר שרגיל ללכת לאבי אמו שהוא עם הארץ אין חוששים שיאכילו דבר לא מעושר, ואם אביו מצא בידו פירות אינו צריך למונעו מלאוכלם, דבדמאי הקילו (וה"ה דהוה מצי למימר דשאני דמאי שזה דרבנן. אי נמי כיון שיש לחוש שזה טבל דאורייתא היו מחמירים אם לא שבדמאי הקילו. תוד"ה אמר). אבל אם הפירות ודאי לא מעושרים צריכים לעשרם, כיון שרבי יוחנן מסתפק אם בי"ד מצווים להפרישו.

מותר לתינוק לינק מעובדת כוכבים ומבהמה טמאה אף שלומדים מדכתיב גמל ב' פעמים לאסור חלב בהמה טמאה בגדול מדאורייתא, וכן מותר לינוק בשבת וא"צ להפרישו. לאביי ולרבי יוחנן צ"ל דאיירי במקום סכנה שאם לא יינק ימות בצמא, דסתם תינוק מסוכן אצל חלב, ובגדול צריך לאמוד אם יש בזה סכנה, דסתם גדול אינו מסוכן. שיטת ר"ת (תוד"ה שבת) שמה שהגמ' מתירה בקטן זה בגלל הצער ולא בגלל הסכנה, שהרי הגמרא בכתובות ס. מתירה לגונח לינוק חלב בשבת, והיינו משום חולי אע"פ שאין בזה סכנה. ושיטת ר"י שהגמרא כאן סוברת שמותר רק במקום סכנה. וי"מ דהכא מיירי שהבהמה מצטערת מחמת רבוי החלב. והקשו התוס' למה לא חלבו לתוך אוכל, ולר"ת ניחא שכיון שהיו רעבים לא היה להם שום מאכל בקדירה.

אבא שאול מתיר לינק ביו"ט מבהמה טהורה במקום צערא, דס"ל שיונק זה מפרק כלאחר יד, וגזרו רבנן לאוסרו בשבת שהוא איסור סקילה ואף שיונק בשבת זה איסור דרבנן, כיון שמפרק בידים זה איסור סקילה גזרו חכמים לאסור, ולא ביו"ט שגם מפרק הוא איסור לאו. וכתבו התוס' (ד"ה וקסבר) שאף שאין דישה אלא בגידולי קרקע ממש, ובהמה אינה נחשבת גידולי קרקע ממש, איצטריך טעמא דהוי מפרק כלאחר יד כדי להתיר גם לרבי יהודה שמחייב בפוצע חלזון משום דש אע"פ שאינו גידולי קרקע. ור"ת מפרש שחולב חייב משום ממחק, שהוא מחליק את העור, והקשו התוס' א"כ איך הגמרא מתירה לחלוב עז לתוך אוכל, (ולרש"י ניחא, דמשקה הבא לאוכל הוי אוכל ולא דמי לדש שהוא בורר אוכל מתוך פסולת).

אסור להאכיל קטן נבילות וטרפות שקצים ורמשים.

ג' דרשות להזהיר גדולים על הקטנים- א' "לא תאכלום כי שקץ הם" קרי ביה לא תאכילום. ב' "כל נפש מכם לא תאכל דם". "אמור... ואמרת". הגמרא אומרת שאין מכאן ראיה שקטן האוכל נבילות בי"ד מצווים להפרישו, ודלא כרבי פדת, די"ל שהאיסור הוא רק לספות לקטן בידים. וצריכא, דשקצים איסורם במשהו (-כעדשה. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה משום) דלא דק, שהרי השיעור הוא בכזית, אלא הכונה שאם אכל נמלה קטנה שהיא בריה לוקה), ודם איסורו בכרת, ושניהם איסורם שוה בכל, וטומאה נאמרה בכהנים שריבה בהם הכתוב מצוות יתרות.

קי"ד: מה שמצינו במתני' שיש מקרים בשני אחים הנשואים לשתי אחיות שצריך החרש להוציא את אשתו בגט משום אחות זקוקתו, למ"ד אין בי"ד מצווים להפרישו צריך להוציאה משום האיסור שלה או שלו, והיכא ששני אחים א' פקח וא' חרש היו נשואים לשתי אחיות א' פקחת וא' חרשת ומת הפקח בעל הפקחת צריך החרש להוציא את אשתו החרשת משום אחות זקוקתו אע"פ ששניהם חרשים, גזירה משום התרת יבמה לשוק, שלא ידעו שההתר הוא משום שהקידושין מפקיעים את הזיקה, ויבואו להתיר את אחותה לשוק כשאר אחות אשה שפטורה מן החליצה.

האשה שלום

נאמנות אשה או עד אחד לומר שמת הבעל

בסתמא אשה נאמנת לומר שמת בעלה, לענין להתירה להנשא או להתייבם, אא"כ יש סיבה לחשוש שהיא טוענת או משקרת, ולהלן יבואר מתי אשה או עד אחד נאמנים, ומתי אינם נאמנים, ומדוע.

אשה שהלכה עם בעלה למדינת הים וחזרה ואמרה מת בעלי, בסתמא מותרת להנשא או להתייבם, מפני שהיא חוששת שאם הוא יחזור אחרי שתינשא היא תהיה מקולקלת כמבואר לעיל פ"ז: , וכיון שאין מלחמה לא חוששים שלא ראתה אותו חודש או חודשיים והיא תולה שמת אע"פ שלא ראתה שמת. אבל אם **היתה קטטה ביניהם** אינה נאמנת דחיישינן שכיון שהיא שונאת אותו היא רוצה לאסור עצמה עליו, (והיינו שאמרה לבעלה גירשתני בפני פלוני ופלוני והם מכחישים דבריה, אבל באומרת גרשתני סתם נאמנת לרב המנונא (וכן הלכה. תוד"ה וליהמנה) אף אם לא מת, משום שחזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה. ואם אומרת גרשני לא חשיב קטטה ונאמנת לומר שמת, מפני שכל הנשים אומרות כך בשעת כעסן. והטעם שבקטטה אינה נאמנת, לרבי חנינא מפני שחוששים שהיא משקרת מפני שמרוב שנאה היא רוצה לאסור עצמה עליו, ולרב שימי בר אשי חוששים שהיא טועה שבגלל הקטטה אינה מדקדקת לראות, ונ"מ כשהוא התחיל בקטטה, שלשקר היא מפחדת כיון שהיא אוהבת אותו (ואף שהיא משקרת לומר גרשתני בפני פלוני ופלוני והם מכחישים דבריה, לא היתה משקרת לומר שהוא מת שאם יבוא תצא מזה ומזה וכו'), אבל יש לחוש שאומרת בדדמי כיון שיש איזה קטטה ביניהם. תוד"ה איכא. קט"ז.).

וכן אם יש **מלחמה** בעולם, או **מפולת** שנפל עליו הבית או שהיתה רוח סערה שהפילה את בתי העיר, או **שילוח נחשים ועקרבים**, שמא אמרה שמת ורק היה נדמה לה מאומד ליבה, שחשבה שאין לומר שכ"כ הרבה מתו והוא נשאר חי, ואף אם תמצא לומר שכיון שיש שלום ביניהם היתה ממתינה לראות אם מת, שמא הכוהו בחץ או בחרב ולא יכלה להמתין מפני שזרקו חיצים ובליסטראות בלא כוונה על מי זה יפול והיא פחדה שזה יפול עליה (תוד"ה זימנין) והיתה בטוחה שמת, אבל עשו לו רפואה והוא התרפא. ואם אמרה בשעת מלחמה שמת על מיטתו נאמנת.

ובשעת רעבון אינה נאמנת עד שאומרת מת וקברתיו דבמלחמה היא חושבת שמא ברח וניצל אבל ברעב היא סבורה שאינו יכול לחיות.

ואם היה **דבר**, י"א שדינו כעת מלחמה, וי"א שנאמנת מפני שאם לא היתה רואה היתה סומכת על מה שאנשים אומרים שאף שהיתה מגיפה שבע שנים אף אחד לא מת קודם זמנו.

קט"ו. הגמ' מסתפקת אם האשה נאמנת כשאנו יודעים על המלחמה רק על פי דבריה, משום דאמרינן מה לה לשקר דאי בעיא אמרה שיש שלום בעולם, (וכיון דדייקא לומר שיש מלחמה ודאי לא אמרה בדדמי, ואז נאמנת במיגו, אבל כשיודעים שיש מלחמה אינה נאמנת במיגו שהיתה יכולה לומר שמת על מיטתו, פן יודע שהיא משקרת. תוד"ה מי. ואין להאמינה מיגו שהיתה אומרת שמת על מיטתו, דלא אמרינן להאמינה שנהרג אטו מת. תוד"ה דאי), או שכיון שמאמינים לה שיש מלחמה אומרים שזה היה נדמה לה, ומה לי לשקר לא מרע את החזקה דאין חוששים שהיא משקרת, אלא חוששים שנדמה לה שמת, ולפי צד זה מה שהיא נאמנת כשיש שלום, היינו כשאומרת בסתמא שמת, דבסתמא הכונה שמת על מיטתו, והספק הוא כשאמרה להדיא שמת במלחמה, ואם יש מלחמה ואמרה בסתמא שמת, כוונתה שמת במלחמה.

וכתבו התוס' (ד"ה או) שספק זה אינו דומה לספק בב"ב ה: אם נאמן לומר פרעתיך בתוך זמני, נגד החזקה שאדם פורע תוך זמנו, במיגו שהיה אומר פרעתיך לאחר זמני, דשאני הכא שהיא אומרת שנדמה לה, ומאידך הכא י"ל שבאמת מת במלחמה, אבל שם אין מצוי כלל שיפרע בתוך זמנו. וכן אינו דומה למחלוקת רבי ור' נתן (קידושין ס"ד.) במי שאמר בשעת קידושין שיש לו בנים או שאין לו אחים, ובשעת מיתה אמר שאין לו בנים או שיש לו אחים, שלרבי נאמן להתיר (אם אמר איפכא) ואין נאמן לאסור, ולרבי נתן אף נאמן לאסור, ומפרש טעמא דרבי שנאמן במיגו שהיה נותן לה גט, דשאני הכא שאמרה משום שכך נדמה לה, ולרבי נתן שאני התם שבשעת מיתה האדם נאמן יותר.

אמרה **שהציתו עליהם בית או מערה ונתמלא המקום עשן** והיא אומרת שבעלה מת והיא ברחה, אינה נאמנת. ואין מכאן ראיה לספק הנ"ל, די"ל שחוששים שכמו שהיא ניצלה בנס גם הבעל ניצל בנס, אבל לגבי מלחמה י"ל שלא היתה אומרת אם לא היתה רואה, דאם היתה משקרת לא היתה אומרת שיש מלחמה. ומעשה היה שבסוף החתונה היתה שם שריפה והאשה אמרה שיראו שבעלה נשרף, ומצאו אדם שרוף ופיסת יד בצידו, ולרבא נאמנת שהרי אמרה שיראו, ועוד שהרי מצאו אדם שרוף ופיסת יד בצידו, ולרב חייא בר אבין אינה נאמנת, דשמא האדם השרוף הוא אדם אחר שבא להציל את הבעל, ורק היד של הבעל נשרפה, והוא ברח מחמת הבושה.

אמרה **נפלו עלינו עכו"ם או ליסטים** ובעלי מת ואני ניצלתי נאמנת. ואין מכאן ראיה להנ"ל, די"ל דשאני אשה שאינה מפחדת מליסטים כיון שכלי זינה עליה ואינו הורגה אלא בא עליה.

נאמנות עד אחד להתיר אשה להנשא- ר"ע אמר שחכמי ארץ ישראל (מלבד רבי יהודה בן בבא) לא משיאין אשה על פי עד אחד, ונחמיה מבית דלי אמר לר"ע (כשירד לנהרדעא לעבר שנה, ורבי עקיבא יכול לעבר בחו"ל כיון שלא הניח כמותו בארץ ישראל, וכן צ"ל לגבי ר"מ שעיבר שנה בעסיא, וי"ל שלא עיברו בארץ ישראל משום אונס, וכן מצינו שירמיה ויחזקאל וברוך בן נריה עיברו בחו"ל. תוד"ה אמר) שיאמר לחכמים שקיבל מרבן גמליאל הזקן שמשיאין אשה על פי עד אחד. והגמרא דנה אם דברי רבן גמליאל נאמרו גם במלחמה, דטעם נאמנות העד הוא משום דמילתא דעבידא לגלויי לא משקר וזה שייך גם במלחמה וממילא לא יאמר בדדמי כיון שהדבר יהיה גלוי (תוד"ה טעמא), או שטעם נאמנותו הוא משום שהאשה דייקא ומינסבא, וזה לא שייך במלחמה ואף אם לא יאמר בדדמי אין להאמינו כיון שהאשה סומכת עליו כיון שיש רגלים לדבר, ולא דייקא. תוס' שם.

קט"ו: רבי השיא על פי עדות נשים אחרות שמתו בעליהם של אותם נשים בספינה שטבעה, ואין מכאן ראיה שעד אחד נאמן די"ל שסמך על **הסימנים**, (דלולא הסימנים חוששים שזה אנשים אחרים, מפני שהמים משנים את צורת הפנים ואינו ניכר כ"כ. רש"י. והתוס' (ד"ה וקאמרי, הראשון) חולקים על זה, ומבארים שאין נאמנים ע"י טביעות עין, כיון דאמרי בדדמי, ובדמיין מועט אמרו שזה הבעלים של אותם אנשים. עוד כתבו התוס' (שם) שאם סימנים לאו דאורייתא מיירי הכא בסימנים מובהקים שזה מועיל מדאורייתא, או עם טביעות עין. עוד כתבו התוס' (ד"ה וקאמרי, השני) די"ל דהיכא שצורת פניו שלימה משיאין על פי טביעת עין אף ללא סימנים, שהרי ודאי ראו אותם מתים לאלתר (לתוס' (ד"ה וחזינהו) הכונה מיד כשהעלום מהמים, דאח"כ הפנים משתנות), ולא רק ראו שטבעו, שהרי במים שאין להם סוף (-כל שעומד ואינו רואה קרקע מארבע רוחותיו) האשה אסורה אע"פ שיש עדים כשרים שטבע, דשמא צף מתחת המים ויצא.

נאמנות על פי סימנים- המפקיד שומשמי וטוען הנפקד שהחזירם ונתן המפקיד סימנים שהם אצל הנפקד, וטען הנפקד שזה אחרים, (וכתבו התוס' (ד"ה וכן) דאיירי שהפקיד אצלו בעדים, ולכך היה נוטל בסימן מובהק, דאי ליכא עדים אף כשיש סימן יכול לומר לקוחים הם בידי), לרבינא אינו נאמן שמא פינם משם וחושבנא איתרמי (דדרך בני אדם להצניע במידה זו, והא דקאמר בב"מ כ"ג: מדמשקל הוי סימן מידה ומנין נמי הוי סימן, היינו בענין שאין דרך בני אדם להצניע. תוד"ה אתרמויי), וכן הלכה, ולרב יימר נאמן.

חשש שמא פינם- מצא כלי כתוב עליו ק' כוונתו קרבן, מ' מעשר, ד' דימוע, ט' טבל, ת' תרומה, מפני שבשעת הסכנה שגזרו שלא לקיים מצוות היו כותבים את האות הראשונה לסימן, ואם היה מפנה היה מגרד את האות, ולרבי יוסי אפי' כתוב תרומה הפירות חולין דאזלינן בתר רובא. שמא פינם ושכח למחוק, או השאיר את האות לשמירה שיבדלו בני אדם מפירות אלו.

חשש לאדם אחר עם אותו שם-

לאביי אין מתירים אשה לפי עדות עם השם של בעלה, או עם גט שנמצא וכתוב בו השם של בעלה והאשה עומדת ותובעתו, מפני שחוששים שהיה אדם נוסף עם אותו שם.

ולרבא אין חוששים אם לא הוחזקו, כדמצינו שרבה בר אבוה אמר שאפשר לגבות חוב בשטר כזה אף שהוחזק אדם נוסף באותו שם וכיון שלענין ממון לא חוששים אע"פ שהוחזקו, לענין איסורא לא חוששים לפחות היכא שלא הוחזקו. (ומיירי בלא הוחזקו ושכיחי שיירתא, שאם לא שכיחי שיירתא ולא הוחזקו יחזיר לכו"ע, ואם שכיחי שיירתא והוחזקו לא יחזיר לכו"ע. תוד"ה יצחק).

קט"ז. ולאביי שאני שטר חוב שהבעל חוב זהיר שלא יפול ממנו ואינו מפקיד אצל מי ששמו כשמו, ואם מסרו לו ולא עשו קנין, אין חוששים שמא יחזור בו, שהרי אותיות נקנות במסירה בלא קנין ואינו יכול לחזור בו.

מדברי התוס'-

הא דאמר אביי (ב"ב קע"ג) דחיישינן לנפילה, היינו כשאחד מרבים איבד והוא מצא, אבל לא חוששים שיפול מויסוף בן שמעון וימצאנו יוסף בן שמעון אחר. אמנם בשני אחים סובר אביי דכיון דשמטי מהדדי הוי כנפילה מרבים וחוששים. תוד"ה למאי.

שיטת רבא שאין אותיות נקנות במסירה. והנה איתא בגיטין (כ"ד:) שמי שיש לו ב' נשים באותו שם וכתב גט כדי לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה, ומבואר שאת הגדולה יכול לגרש, ואמר רבא זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת מוציאין שטר חוב על אחרים, והקשו התוס' מה הראיה מגט לשטר חוב, שהרי בגט אין לחוש שמא תמסור לחברתה להתגרש בו, כיון שידוע שלא תוכל להתגרש, ובשטר יש לחוש שמסרו לחבירו. וי"ל דהתם גרס רבה והכא גרס רבא. אי נמי אפי' גרס התם נמי רבא יש לפרש שהדיוק הוא שכמו שיכול לגרש את הגדולה ולא חוששים שמסרו לצור על פי צלוחיתו, ה"ה בשני יוסף בן שמעון לא חוששים שמא מסרום זה לזה לצור על פי צלוחיתו, דלגבות החוב הם יודעים שהמסירה לא מועילה, דאין אותיות נקנות במסירה. וה"ר אלחנן תירץ דמדמי שטר לגט שכמו שאין חוששים בגט לנפילה אע"פ שאינה נזהרת בו, הכי נמי אין חוששים בשטר שמא מסרו לו. תוד"ה מאי.

משמע בגמרא שאם אין אותיות נקנות במסירה חוששים שמא מסר לו, ואינו יכול לגבות בו. והקשו התוס' שהרי בדברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר המוחזק בו נאמן לומר שהוא שלו, ואפילו בידוע שמאמינים זה לזה אין חוששים לפקדון, א"כ למה כאן חוששים שמא מסר לו. ולכן ביארו התוס' שאם אין אותיות נקנות במסירה א"כ צריך שטר, וכיון שאין לו שטר חיישינן שאינו שלו, ואין לחוש שמא הקנה לו אגב קרקע (דשטר נקנה אגב קרקע), דשמא קנין אגב קרקע לא שכיחא, אי נמי לא מהני קנין אגב קרקע אלא בשטר של אותה קרקע משום שהשטר הוא אפסרא דארעא, אבל שטר חוב בעלמא אין נקנה אגב קרקע, דלא דמי למטלטלין. ומה שלא אומרים שהשטר הוא שלו ולא נתן לו חבירו כלום, י"ל דשמא כיון ששמו כשמו ואין לו שום ראיה שזה שלו יש לחוש שמא של חברו היה, כי אי אפשר שלא יהא סימן לזה שאין בזה. ומסקנת ר"י שבאמת המוחזק יכול לעכב את הקלף או חפץ אחר אע"פ שדרך להפקידו אצלו, אבל לגבות את החוב אינו יכול היכא שיש חשש שמא הפקידו אצלו. תוד"ה אותיות.

מעשה היה שנמצא גט בסורא על ענן בר חייא מנהרדעא, ובדקו מסורא עד נהרדעא ולא מצאו רק אדם אחד עם שם כזה, ועוד אחד שלא היה באותו יום בסורא אלא בנהרדעא. לאביי בזה אין חוששים לאדם אחר, שהרי השני היה באותו יום בנהרדעא, ולרבא בזה חוששים שמא בא בגמלא פרחא (-שהולך מהר כעוף פורח. וכתבו התוס' (ד"ה הכא) שאף שעדים על רציחה שהעידו עימנו הייתם למחרת, נהרגים, ולא חוששים שהלכו בגמלא פרחא, שאני הכא שפונותו לקלקל אשת חבירו, אי נמי שאני התם שהיה להם לטעון כך והם לא טענו) **או בקפיצה** ע"י שם, **או שמסר דבריו לעדים** מתחילה כשהיה בעירו כתבו גט לאשתי, ואח"כ העדים הלכו לסורא, **כדאמר רב הונא לספרי שכשהם כותבים גט בהיני יכתבו היני אע"פ שהאמירה לכתוב היתה בשילי.** וכתבו התוס' (ד"ה אע"ג) ששילי והיני הם שני מקומות סמוכים, ולרבותא נקט הכי.

קט"ז: עד אחד בקטטה- הגמ' מסתפקת אם כשיש קטטה בינה לבין הבעל שהאשה אינה נאמנת (כנ"ל קי"ד:), עד אחד נאמן, משום שטעם נאמנותו הוא כיון דעבידא לגלויי, והכא נמי עבידא לגלויי, או שאינו נאמן, משום שטעם נאמנותו הוא דדייקא ומינסבא, וכשיש קטטה לא דייקא. תיקו.

לרבי יהודה אין האשה נאמנת אלא אם **באה בוכה ובגדיה קרועים**, אמרו לו א"כ פקחת תעשה כך ותינשא, ושוטה לא תדע לעשות כך ולא תינשא.

בית הלל סברו בתחילה שאין אשה נאמנת שמת בעלה אלא **כמעשה שהיה** שבאה מקציר חיטים ואמרה שמת בעלה באותה מדינה, ושלחו ומצאו כדבריה, **ובאותה שעה** (שראו שתתעגן אם לא נאמין לה. ואינה נאמנת במיגו שהיתה יכולה לומר שגירשה (לפ"ד שנאמנת אפילו שלא בפניו), דאין זה מיגו, דאם נאמינה תאמר בדדמי. אי נמי רק באומרת אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שלא בפניו משום הפה שאסר, אבל בעלמא אינה נאמנת. תוד"ה באותה) **אמרו שאשה שאמרה מת בעלי מותרת להנשא או להתייבם, דדווקא בכהאי גוונא היא מפחדת לשקר** כיון שהדבר קרוב, אבל אם היה במדינת הים אינה נאמנת, (ובעינן קציר חיטים מפני שאז החמה קודחת בראש כל אדם, ומצויים נחשים. תוד"ה לא בשם הירושלמי). **וב"ש מתירים** בכל אופן, דאם כמעשה שהיה נתיר רק בקציר חיטים ולא בשעורים או בבציר וכו', וגם במדינה אחרת נאמנת משום שהשיירות מצויות, וחזרו ב"ה להורות כב"ש.

לא ישא אדם מי חטאת או אפר חטאת ויעבירם בירדן ובספינה וכן בשאר נהרות, ולא יזרוק אותם מצדו של הנהר לצדו **השני** שזה דומה לספינה שהם פורחים באויר על פני המים, ולא ישיטם על פני המים, ולא ירכיבם ע"ג בהמה בתוך המים שזה דומה לספינה שהאדם הנושאם יושב והספינה מעביתו, וגם הספינה לפעמים נוגעת בקרקע, ולא ע"ג חבירו אא"כ רגליו של העליון **נוגעות בקרקע, אבל מעבירם על הגשר** שהוא כארעא סמיכתא והאדם המעבירם הולך כל הזמן ברגליו ולא דמי לספינה. ולרבי חנניא בן עקיבא לא אסרו אלא בירדן וספינה וכמעשה שהיה שהעביר ומצא כזית מת תחוב בקרקע הספינה והכלי של המי חטאת האהיל על הכזית מת ונטמאו. הגמ' אומרת שאין מחלוקת זו תלויה במחלוקת ב"ש וב"ה הנ"ל, דהתם י"ל שרק במקום קרוב היא מפחדת לשקר, אבל כאן אין חילוק בסברא בין המקרים, ולרבי חנניא בן עקיבא התם י"ל שאין חילוק בין מקום רחוק למקום קרוב, דהאשה דייקא ומינסבא, אבל כאן שזה גזירה לא גזרו אלא באותו אופן כמו המעשה שהיה.

קי"ז. לענין מה האשה נאמנת לומר שמת בעלה-

כתובה- אשה שאמרה שמת בעלה שמותרת לינשא, לבית שמאי נוטלת כתובתה, שאם התרנו ערוה כ"ש ממון. ולבית הלל אינה נוטלת כתובתה, כמו שאין האחים יורשים אותו על פי דבריה דרחמנא אמר "על פי שנים עדים" ורק להתירה להנשא הקילו חכמים משום עיגונא, אמרו להם בית שמאי שהרי בכתובה כתוב אם תנשאי לאחר תיטלי מה שכתוב ליכי והרי היא נישאת לאחר. וחזרו ב"ה להורות כב"ש.

הקשו התוס' (ד"ה וחזרו) א"כ למה הגמרא (כתובות פ"א.) אומרת שרק ב"ה אית להו מדרש כתובה. ותירצו שב"ה לא חזרו מטעם מדרש כתובה, אלא מטעם ק"ו. אי נמי התם זה רק דיחויא בעלמא. עוד הקשו התוס' (ד"ה בית הלל) על ההוא אמינא הרי הלל עצמו היה דורש מדרש כתובה, כמבואר בב"מ (ק"ד.) שבאלכסנדריא היו מקדשים נשותיהם ובשעת כניסתם לחופה היו אחרים חוטפים אותן, והלל מצא שכתבו לכשתנשאי לי תיהוי לי לאינתו. ותירצו התוס' ששם היה יזדוע שזה הסיבה שכך כתבו, אבל כאן כוונת הכתיבה היתה כשתנשא לאחר ע"י עדות ברורה. וב"ש סברי דמ"מ תינשאי לאחר קרינן ביה.

ואם נתייבמה, היבם נכנס לנחלת המת על פיה.

ודווקא כשאמרה מת בעלי, אבל אם באה לבי"ד ואמרה תנו לי כתובתי, אף להנשא אין מתירים אותה, כיון שבאה בשביל הכתובה ולהוציא ממון צריכים עדים. הגמ' מסתפקת מה הדין אם אמרה התירוני לינשא ותנו לי כתובה, האם אומרים שהיא באה בשביל הכתובה, או שבאה בשביל להנשא אלא שדרך האדם להזכיר לבי"ד כל מה שהוא צריך. ואת"ל שמתירים אותה יש להסתפק מה הדין באמרה תנו לי כתובתי והתירוני לינשא, האם כיון שהתחילה בהזכרת הכתובה זה מראה שהיא באה בשביל הכתובה, או שהזכירה כתובתה כיון שלא ידעה מה יתיר אותה והיא חשבה שמה שהיא מזכירה כתובה זה יתיר אותה. תיקו.

נאמנות אשה להתיר אשה אחרת

אף שנתבאר לעיל שאשה נאמנת להתיר אשה אחרת להנשא ע"י שמעידה שמת בעלה, מ"מ יש מקרים שבהם חוששים שהדברים אינם אמת והיא אומרת זאת כדי לקלקלה, משום שהיא שונאת אותה, ואינה נאמנת, וכדלהלן.

כולם נאמנים לומר שמת בעל להתיר את אשתו לינשא, חוץ מחמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה (-אשת יבמה) **ובת בעלה**, מפני שהן שונאות אותה ומתכוונות לקלקלה, חמותה שונאת אותה משום שאומרת בליבה שזו תאכל כל יגיעי ועמלי, ובת חמותה אומרת זו תירש כל עמל אבי ואימי ואני אדחה מהירושה, ויבמתה מפחדת שהיא תהיה צרתה (ואפילו לשמואל דס"ל שאם יבוא היבם תהיה מותרת לחזור לבעלה, מ"מ כוונתה לבישה, ועוד דשמא יחלוץ לה בעלה ותינשא לאחר ותהיה אסורה לזה ולזה ולא תיפול עוד ליבום. ואף שכשמעידה שמת בעלה שמא ייבמנה בעלה ותהיה צרתה לאלתר, אינה חוששת בכך כיון שהיא יודעת שהבעל חי ויחזור ותתקלקל. תוד"ה חוץ), ובת בעלה אומרת שזו באה במקום אימי ואוכלת כל עמלה. **ומ"מ כל אלו נאמנות לענין גט** להביא גט ממדינת הים אע"פ שסומכים עליהם לומר בפני נכתב ובפני נחתם, **דשם הכתב מוכיח** ועיקר מה שסומכים זה על הכתב.

הגמ' מסתפקת אם בת חמיה שאינה בת חמותה נאמנת, שאם הטעם בבת חמותה משום השנאה של חמותה זה אינו שייך בחמיה, ואם הטעם משום שאוכלת ממונם מה שהאם הביא לאביה מבית אביה, זה שייך אף בבת חמיה, שאף שאינה נוטלת מה שאמה הביאה, שהרי בעלה אינו אחיה מן האם, ורק בני אמה נוטלים מה שהביאה אמה, דתנן בנין דיכרין דיהוון לכי מיניאי אינון ירתון כסף כתובתך יתר על חולקהון דעם אחוהון, מ"מ בעלה יירש אביה.

רבי יהודה מוסיף אשת אב וכלה. אמרו לו אשת אב הרי היא בכלל בת הבעל, וכלה הרי היא בכלל חמותה, שכיון שהחמות שונאת את הכלה משום שאוכלת את עמלה, אף הכלה שונאתה משום "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" שכמו שאדם שמביט במים ורואה בהם פנים כמו פניו, אם שוחק הם שוחקות ואם עוקם הם עקומות, כך מי שאוהב אדם אחר גם הוא אוהבו ואם הוא שונאו גם הוא שונאו, **וכן בת הבעל שונאת את** אשת האב משום שאוכלת את עמל אמה, וממילא גם היא שונאתה. ולרבי יהודה יש טעם אחר לשנאה, והיינו בגלל שהחמות מגלה לבנה מה שעשתה הכלה, ואשת האב שונאת את בת הבעל משום שהיא מגלה לאביה מה שהיא עושה, אבל לא נאמר כמים הפנים לפנים אלא בדברי תורה שלפי הפנים והלב שאדם נותן לתורה, ליבו עומד לו להעמיד גירסתו, שרק אם הוא יגע הוא מוצא. לישנא אחרינא רק אם רבו מסביר לו פנים הוא מחכים מרבו.

הגמ' מסתפקת אם אשה שתהיה חמותה אם תפול ליבום ואינה אימו של בעלה **נאמנת** לומר שמת בעלה והיא צריכה להתייבם לבנה או לחלוץ ולהנשא לאחר, **או שאינה נאמנת משום דמסקה אדעתה שהבעל ימות והיא תפול לפני היבם והיא שונאת אותה** מפני שהיא תירש את עמלה, וכוונתה לקלקל אותה מעכשיו כדי שלא תתייבם עוד לבנה. ואף שמבואר לעיל שיבמתה אינה נאמנת משום שהם עתידים להיות צרות, י"ל ששם זה צער הגוף ומסקה אדעתה טפי, משא"כ בצער ממון.

התר האשה להנשא כשיש הכחשה

במקום שצריך עדות ויש שני עדים שמעידים כך ושני עדים המעידים הפוך, אין מאמינים לזוג אחד יותר מהזוג השני (אא"כ השניים אומרים עימנו הייתם וכו' שאז יש חידוש שהם מזימים את הראשונים). ולהלן יבואר מה הדין בזה בעד אחד מול עד אחד, וכן יבואר מה הדין כשאשה אומרת שבעלה מת שהדין שהיא נאמנת לגבי עצמה, מה הדין אם צרתה מכחישה אותה.

קי"ז: עד אחד אומר מת ונישאת, ובא עד אחר ואומר שלא מת לא תצא, ואפילו אם רק התירוה להנשא לא תצא מהתירה הראשון, אמנם בכהאי גוונא לכתחילה לא תינשא, משום "הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים" ורק אם נישאת לא תצא. (תוד"ה הא). דאמר עולא שכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי הוא כשניים, ואין דבריו של אחד במקום שניים, אבל אם עדיין לא התירוה להנשא אין סומכים על הראשון, כיון שעדיין לא החשבנוהו כשניים. ואם עדיין לא התירוה להנשא לא תינשא.

עד אחד אומר מת, ובאו ב' עדים ואמרו לא מת, אע"פ שנישאת תצא, דאין דבריו של אחד במקום שניים, ואפילו לעולא לא אמרינן שזה תרי ותרי, דלגבי שניים הוא נחשב כאחד ובטל. ואם אותם שניים הם פסולי עדות, לישנא קמא תצא משום רוב דעות, וכרבי נחמיה שאמר שכל מקום שהתורה האמינה לעד אחד הולכים אחרי רוב דעות, ואין נ"מ אם הם כשרים או פסולים, דאין כאן עדות, ואפילו שתי נשים נאמנות כנגד איש אחד, ואפילו נישאת תצא. ולליש נא בתרא אפילו מאה נשים אינן נאמנות כנגד עד אחד שבא לפניהן והתירוה על פיו, דהעד הראשון דינו כשניים, והאחרים בטלים לגביו, ורק אם מתחילה הגיעה אשה סובר רבי נחמיה ששתי נשים נאמנות מולה ולא מחשיבים את הראשונה כשני עדים, אף שהחשבנוה כשנים להתיר על פיה, ותצא מהתירה הראשון, אבל שתי נשים מול איש אחד הוי כפלגא ופלגא ולא תצא מהתירה הראשון.

שניים אומרים מת ואחד אומר לא מת, אע"פ שלא נישאת תינשא, ואפי' בשניים פסולי עדות, דלרבי נחמיה הולכים אחרי רוב דעות אפילו לקולא.

הכחשה באשה וצרתה-

אשה שאמרה שמת בעלה וצרתה אומרת שהוא לא מת, היא מותרת ונוטלת כתובתה, וצרתה אסורה להנשא ואינה נוטלת כתובתה, ולא אמרינן שבאמת הוא מת ואמרה כך משום "תמות נפשי עם פלישתים" (ואע"פ שבשותקת היא עצמה אסורה דאין צרה מעידה לחברתה, י"ל דשאני התם שודאי כוונת צרתה לקלקלה, אבל כשאומרת לא מת היא אומרת זאת מחמת שנאה כדי שצרתה תתעגן, שאם לא היתה יודעת שמת היתה שותקת כדי לקלקלה. ואף שודאי היא אסורה דשויא אנפשה חתיכא דאיסורא, מ"מ הו"א שאם נותנת אמתלא לדבריה נאמנת, כמו שאשה שאמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני נאמנת אם נותנת אמתלא לדבריה, קמ"ל שאינה נאמנת. תוד"ה סד"א). ואפילו אם הצרה שותקת אסורה הצרה להנשא, דאין צרה מעידה לחברתה.

קי"ח. אחת אומרת שמת, וצרתה אומרת שנהרג, לרבי יהודה ור"ש שתיהן מותרות לינשא, כיון ששתיהן מודות שהוא לא חי, ולר"מ אסורות להנשא כיון שהן מכחישות זו את זו וודאי אחת מהן שקרנית, ואולי שתיהן אומרות שקר כי לא ידעו אמיתות הדברים. (תוד"ה ומכחישות). לרב אלעזר טעמא דר"מ משום שצרה אוסרת חברתה, והוא חולק גם במקרה הקודם. ולרבי יוחנן לא נחלק ר"מ אלא באומרת נהרג, אבל לא מת בעדות אשה לאו הכחשה היא דרבנן האמינו לראשון. ונראה לרבינו יואל (תוד"ה דסכל) שאפילו בבת אחת לא הוי הכחשה, והיינו באשה וצרתה, דהימנוה רבנן לראשונה, אבל בעד כנגד עד בבת אחת לא תינשא. ואף באשה וצרתה אם אחת אומרת מת והשניה אומרת שנהרג הוי ודאי הכחשה, שכיון שכל אחת באה להתיר את עצמה ויש כאן הכחשה, ודאי הן אומרות בדדמי ואינן יודעות אמיתות הדברים.

וכן אם אשה אחת אומרת שמת ואחת אומרת לא מת, הרי זו לא תינשא, ומשמע שדין זה הוא אפילו אם השניה היא צרתה, והיינו כר"מ שהצרה יכולה לאסור אותה.

נאמנות אשה להתיר צרתה- אשה שמעידה שמת בעלה, תינשא ותטול כתובתה, אבל צרתה אסורה, דאין אשה נאמנת להתיר צרתה, ואם היתה הצרה בת ישראל נשואה לכהן מותרת בתרומה בחזקת שבעלה קיים, (והתוס' (ד"ה בת) מסתפקים אם אוכלת בתרומה דאורייתא או רק בתרומה דרבנן). ולר"ע אין דרך זו מוציאתה מידי עבירה עד שתהא אסורה להנשא ואסורה גם בתרומה.

אמרה מת בעלי ואח"כ מת חמי היא מותרת ונוטלת כתובה, וחמותה אסורה אע"פ שאמרה מתחילה שמת בעלה וא"כ אינה חמותה, מפני שחוששים שמא גם בעלה וגם חמיה לא מתו, וכוונתה לקלקל את חמותה כדי שלא תצער אותה כשהם יחזרו. (ומ"מ היא מותרת, שכיון שהיא רואה שחמותה אסורה היא לא תקלקל את עצמה. ואין מתירים לחמותה להנשא מחמת שהכלה נישאת לאחר וכבר אינה כלתה, דיש לחוש שהחמות תינשא לפני הכלה, וזו כוונת הכלה, ונמצא שאסרה את חמותה, ולכך לא רצו חכמים להתיר לה להנשא גם אחרי הכלה. תוס' קי"ז: ד"ה לאו). ואם היתה חמותה בת ישראל נשואה לכהן מותרת בתרומה, ולר"ע אסורה גם בתרומה, וצריכא (שנאת הצרה לצרתה היא צערא דגופא שמונעת ממנה תשמיש, (ואף שגם היא נישאת באיסור, אומרת כן משום "תמות נפשי עם פלישתים") משא"כ לחמותה), והלכה כר"ט.

דין מי שחייב לאחד מחמשה ואינו יודע למי

קי"ח: קידש אחת מחמש נשים ואינו יודע מי, וכל אחת אומרת אותי קידש, נותן גט לכל אחת ואחת אם אינו חפץ לישא את כולן, וכתובה לר"ט מניח ביניהם ומסתלק, ולר"ע אין דרך זו מוציאתו מידי עבירה עד שיתן גט וכתובה לכל אחת. זו דעת ת"ק בביאור המחלוקת, ולדבריו אם בעל מודה ר"ט שצריך לתת כתובה לכל אחת כיון שהוא עשה מעשה וגינה אותה בקידושי ביאה, אבל לרשב"א נחלקו דווקא בבעל, אבל בקידש מודה ר"ע שמניח כתובה ביניהם ומסתלק.

גזל מאחד מחמשה ואינו יודע ממי, לר"ט מניח גזילה ביניהם ומסתלק, ולר"ע אין דרך זו מוציאתו מידי עבירה עד שישלם גזילה לכל אחד. זו דעת רשב"א בביאור המחלוקת, ולדבריו אם לקח מקח מה' בני אדם מודה ר"ע שמניח דמי מקח ביניהם ומסתלק, שכיון שלא עשה עבירה אין לקונסו, אבל לת"ק דרשב"א לא נחלקו אלא במקח, אבל בגזל מודה ר"ט שצריך לשלם לכל אחד.

תנא דמתני' ס"ל כרשב"א שנחלקו רק בבעל וגזל, ולא בקידש ולקח, והא דתני קידש הכונה קידש בביאה, ולהודיעך כוחו דר"ע שקונס אע"פ שעשה איסור דרבנן דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה, ותני גזל להודיעך כוחו דר"ט שלא קונס אע"פ שעשה איסור דאורייתא.

נאמנות אשה לגבי יבום

אשה שבעלה הלך למדינת הים בלי בנים ועם אחים נאמנת לומר שמת בעלה והיא צריכה להתייבם. ולהלן יבואר מתי היא נאמנת לומר שבעלה ובנה מתו.

אשה שהלכה למדינת הים עם בעלה ובנה, ואמרה מת בעלי ואח"כ מת בני נאמנת ומותרת לשוק, שהרי יצאה בחזקת התר לשוק, והפה שאסר הוא הפה שהתיר. אבל אם אמרה מת בני ואח"כ מת בעלי, אינה נאמנת להתייבם, וחולצת משום דשויא אנפשה חתיכא דאיסורא להנשא לעלמא.

ואם אמרה שנולד לה בן במדינת הים והלכה בלי בן בחזקת עתידה להתייבם, נאמנת לומר מת בני ואח"כ מת בעלי, אבל אם אמרה מת בעלי ואח"כ מת בני חולצת ולא מתייבמת. (הגמ' לקמן קי"ט מעמידה באופן שאין מצריכים כרוז לכהונה).

ואם אמרה שנולד לה יבם במדינת הים ומת וכשהלכה היתה בחזקת שאין לה יבם, בין אמרה שמת אחרי בעלה בין אמרה שמת לפני בעלה נאמנת דהפה שאסר הוא הפה שהתיר, ואם הלכה עם בעלה והיבם למדינת הים ואמרה שמת היבם ואח"כ מת בעלה, או שמת בעלה ואח"כ מת היבם, אינה נאמנת, דאין האשה נאמנת על מיתת היבם.

אין אשה נאמנת לומר שמתה אחותה להתירה לבעל של אחותה, ואין האיש נאמן לומר שמת אחיו לייבם את אשתו, או שמתה אשתו כדי להתירו באחותה.

המזכה גט לאשתו שעשה שליח לקבלה וזיכה לה בשביל שתתגרש בו מעכשיו, ויש יבם והבעל רוצה לפוטרה מהיבום, (דאם אין יבם פשיטא שאינה מוגרשת עד שיגיע הגט לידה, דחוב הוא לה), חוששים שמא היא רוצה להנשא ליבם (כדמצינו לעיל שאם האשה אומרת שהיא זקוקה ליבום חולצת ולא מתייבמת), ואין חבין לאדם שלא בפניו, והרי זו חולצת ולא מתייבמת.

המזכה גט לאשתו במקום קטטה אינה מגורשת, דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו, הגמ' מביאה כמה אופנים שהאשה אינה רוצה בבעל אלא כדי שלא תהיה לבדה, ובאופנים אלו האשה מזנה ותולה את הבן בבעלה.

האשה בתרא

אשה שהלך בעלה למדינת הים ומת אם מותרת לשוק או להתייבם

אשה שבעלה הלך למדינת הים, בלי בנים ועם אחים, ובאו ואמרו לה שמת בעלה, היא צריכה להתייבם. ולהלן יבואר האם היא מותרת להתייבם או להנשא לאחר כשלא ברור אם יש לו בנים, כשגם צרתה הלכה למדינת הים, או שלא ברור אם יש לבעלה אחים, כשגם חמותה הלכה למדינת הים.

קי"ט. אשה שבעלה וצרתה הלכו למדינת הים, ובאו ואמרו לה מת בעלך, אסורה להתייבם, שמא צרתה מעוברת והיבם אסור מדאורייתא משום אשת אח, ובמתני' מבואר שאסורה גם להנשא כיון שבעלה הלך בלי בנים, ואע"פ שרוב נשים מתעברות ויולדות, מתני' כר"מ דחייש למיעוטא כדמצינו שגזר על כל הכותים משום אותם שהשתחוו לדמות יונה, (ומודה ר"מ שמדינא בדמאי אין לחוש למיעוטא, דאם הוא הוחזק כל ישראל מי הוחזקו, ושאני כותים שהם אומה אחת ואינם נזהרים במצוות כשישראל). תוד"ה מחוורתא). ואף שהוחזקה להיות מותרת ליבם, לרבה בר אבוה אינו סיבה להתיר איסור כרת, ולרבא כיון שזה ספק דאורייתא אין חילוק בין איסור כרת לאיסור לאו, אלא הטעם משום שבעצם רוב נשים מתעברות ויולדות שזה אומר שצרתה ילדה שזה דבר שפוטר גם אותה מיבום היה צריך להתיר אותה לשוק כנגד חזקת איסור, דאין החזקה חשובה כרוב, אבל המיעוט מפילות מצטרף לחזקה, ועל כן אסורה להנשא ולהתייבם. (אמנם אין חוששים שבעלה נשא אשה אחרת היכא שיש עדים שצרתה אינה מעוברת). ומה שבתרגום שנמצא בצד העיסה אמרינן סמוך מיעוטא שאין מטפחין לחזקת הטהרה והעיסה טהורה, ולה הוי ספק ולחומרא, שאני התם שתינוק הוי דבר שאין בו דעת להשאל דספיקו טהור אפילו ברשות היחיד. תוד"ה סמוך.

ולרבנן דלא חיישי למיעוטא מותרת להנשא. ואין לומר שרק ברובא דאיתא קמן (כגון תשע חנויות שמוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה ונמצאה תחיכת בשר, **וסנהדרין** שי"ב מזכים וי"א מחייבים, שבאלו הרוב הוא לפנינו. והתוס' (ד"ה כגון) דנים האם ר"מ חולק באופנים אלו) **רבנן לא חוששים למיעוטא**, אבל ברובא דליתיה קמן כגון הכא שהרוב הוא רוב נשים שבעולם, מודים רבנן לר"מ, שהרי לרבנן קטן מייבם וקטנה מתייבמת ואין חוששים לאילונית וסריס, (ולר"מ חוששים למיעוטא ואין מייבמים, ולכו"ע אין חולצים ד"איש" כתיב בפרשה ומקשינן אשה לאיש). ואף דמבואר בבכורות שברוב התלוי במעשה רבנן חוששים למיעוטא, הגמרא כאן לא סוברת חילוק זה, או שמה שהאדם נזקק לאשתו לא נחשב מעשה. תוד"ה רבי מאיר. ואף דסתמא כר"מ אין הלכה כמותו. תוד"ה מחוורתא.

לזעירי אחרי ט' חודשים יכולה לחלוץ ולהנשא לשוק, ואף אם חלצה לא תינשא בתוך ט' מפני שחוששים שמא צרתה מעוברת והולד הוא בן קיימא והחליצה לא פוטרת אלא הולד, והולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם, (**וסתם אשה ממתינה ג' חודשים** אפילו אם בעלה מת במדינת הים שלא חוששים שהיא מעוברת, שהרי אפילו זקינה ואילונית צריכות להמתין ג' חודשים אחרי מיתת הבעל). ולאביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין אסורה לעולם עד שתדע אם יש לצרתה ולד, שמא יהא הולד בן קיימא ונמצא אתה מצריכה כרוז להתירה לכהונה כיון שהתברר שלא היתה צריכה חליצה, ואיכא איניש דהוי בחליצה ולא היה בהכרזה, ויאמר שהתיר חלוצה לכהן. ובאמרה שנולד לה בן במדינת הים ומת בעלה ואח"כ בנה שחולצת ולא מתייבמת, איירי בגרושה מאיש אחר שהוא כבר פסל אותה לכהונה לעולם, **או שאומרת שהיו במערה** ולא היה איתם שום אדם שיכול לבוא ולהעיד. **ואם אמרה מת בני ואח"כ בעלי** והריני זקוקה ליבם כבתחילה, **נאמנת** ולא חוששים שאומרת כך משום שהיא אוהבת את היבם, דהפה שאסר הוא הפה שהתיר.

ואם **הלכו בעלה וחמותה למדינת הים** ולא היה לחמותה עוד בן, ומת בעלה, מותרת לשוק, ואין חוששים שחמותה ילדה וזקוקה ליבום, שהרי רוב נשים מתעברות ויולדות, דמחצה יולדות נקבות ומיעוט מפילות, וסמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקיבות והוו זכרים מיעוטא, ואף לר"מ דחייש למיעוטא, כיון שהוחזקה להיות מותרת לשוק מותרת, לרב נחמן משום שאין חוששים לאיסור לאו, ולרבא אף לללו חוששים, ושאני הכא שגם הרוב וגם החזקה מתירים אותה, והחשש שילדה זכרים הוא מיעוטא דמיעוטא, וגם ר"מ לא חושש למיעוטא דמיעוטא. ור"מ חושש למיעוט אפילו כשאין חזקה מסייעת למיעוט, אבל אם החזקה מסייעת לרוב הוי מיעוטא דמיעוטא ולא חייש ר"מ. תוס'.

ואם חמותה הלכה מעוברת חוששת שמא היה זכר, (שכיון שיצאה מליאה הורעה החזקה שלה. תוד"ה האשה). ורבי יהושע אומר אינה חוששת די"ל שמא הפילה ושמא היתה נקיבה.

קי"ט: שתי נשים הנשואות לשני אחים וכל אחת אומרת שמת בעלה שתיהן אסורות לשוק, משום שאין אחת נאמנת לגבי השניה, דיבמה היא אחת מה' נשים שאין נאמנות להתיר לאשה להנשא, ואם לאחת יש עדים שמת בעלה, השניה מותרת לשוק כיון שהיא נאמנת לגבי עצמה שבעלה מת, ויש עדים שהיבם מת, **והיא אסורה** שמא היבם חי, והעדים לא מועילים לה שהרי גם בלי העדים היא נאמנת שמת בעלה, **ואם לאחת יש בנים** ואין עדים לא לזו ולא לזו, **הרי היא מותרת** לשוק והשניה אסורה, ואם לאחת יש גם בנים וגם עדים שתיהן מותרות אחת מפני בניה והשניה בגלל העדים.

ואם נתייבמו שהרי לענין יבום אין אחת צריכה את עדות השניה, דאשה שאמרה מת בעלי מותרת להתייבם, ואין כאן לא עדים ולא בנים, **ומתו היבמים**, אסורות לשוק דבכל אחת חוששים שמא הבעל של השניה חי וצרתה אינה נאמנת להתיר, ואע"פ שהותרו ליבמים בחזקת ששני הבעלים מתו, **ולרבי אלעזר הואיל והותרו ליבמים** בחזקת שמתו בעליהן **הותרו** לכל אדם. הגמ' מסתפקת אם טעמא דר"א משום דס"ל שצרה נאמנת **להתיר צרתה** (והיינו היכא שכל אחת באה להתיר את עצמה, אבל אם באה להעיד על חברתה מבואר לעיל קי"ז. שאינה נאמנת. תוד"ה מאיר), **או שכיון דלא מקלקלא נפשה נאמנת**, ונ"מ אם מותר לצרה להנשא לפניה, ומ"מ לרבנן אף כשנשאת כבר על פי דבריה אינה נאמנת לגבי צרה, משום דעבדה "תמות נפשי עם פלישתים".

קי"כ. ולפי הצד השני מה שהתיר ר"א את הצרה כאשר האשה אמרה מת בעלי ונטלה כתובתה, היינו כשנשאת, ודווקא בנשאת לכהן, אבל נשאת לישראל אסורה שמא נתן לה בעלה גט והיא החביאה את הגט ואמרה מת בעלי כדי שצרתה תתקלקל והיא לא תתקלקל.

אם סימנים דאורייתא

להלן יבואר על איזה סימנים סומכים לענין גט שנמצא או אדם שנמצא מת לענין להתיר את אשתו על פי הסימנים.

במתני' מבואר שאין מעידים על המת להתיר את אשתו אלא אם ראו העדים גם פדחת וגם פרצוף פנים עם החוטם ומפירום עי"ז שזה הוא, אבל אם לא ראו פרצוף או שניטל חוטמו אין מעידים עליו להשיא את אשתו שמא אינו הוא, וכן על פי סימנים בגופו או בכליו אין מעידים. ומשמע שסימנים לאו דאורייתא. כתבו התוס' (ד"ה אין) בשם ר"ת שדווקא כשאין אלא פרצוף צריך פדחת וחוטם, אבל אם כל גופו שלם אפי' בלי פדחת וחוטם הוא ניכר היטב ע"י סימני הגוף, ועוד דשמא דוקא בסימנים בעינן פדחת וחוטם, אבל ע"י טביעות עין ניכר היטב ע"י סימני הגוף כיון שיש כל גופו, ואולי אפי' לאחר כמה ימים.

ומאידך מצינו בגט שהביאו לאשה ואבד ממנו ונמצא קשור בכיס בארנקי ובטבעת או שנמצא בין כליו והוא מכיר אותם שהם שלו, ואפי' לזמן מרובה, כשר. ומשמע שסימנים דאורייתא שמתירים על פיהם אשת איש דאורייתא, ולא חוששים שאותם דברים שהגט נמצא איתם הם של אדם אחר. וילפינן סימנים מדכתיב בהשבת אבידה "וכן תעשה לשמלתו", ואם סימנים לאו דאורייתא לומדים משמלתו שרק דבר שיש לו תובעים חייבים להחזיר. וכתבו התוס' (ד"ה מצאו) שאם הוא עצמו מצאו ויש לו טביעות עין בכיס או בגט, ואין עדים שאיבדו, יכול לגרש בו, שאף לעם הארץ יש טביעות עין אלא שאינו נאמן, וכאן יש לו מיגו שיכל לומר לא איבדתיו, אבל היכא שיש עדים שאיבדו או שאחר מצאו אינו נאמן. עוד כתבו התוס' (ד"ה שנמצאו) שאע"פ שרבים מצוים שם לא חוששים שזה של יוסף בן שמעון אחר, כיון שהוא נמצא בין כליו.

לאביי יש מחלוקת תנאים אם סימנים דאורייתא, כדמצינו שאין מעידים להתיר אשה על פי שומא, ולרבי אליעזר בן מהבאי מעידים, ומחלוקתם היא אם סימנים דאורייתא או דרבנן.

לרבא לכו"ע סימנים דאורייתא, ונחלקו אם שומא מצויה בבן גילו -שנולד בזמן אחד ובמזל אחד, אי נמי נחלקו אם שומא עשויה להשתנות ממראיה לאחר מיתה. או שלכו"ע סימנים לאו דאורייתא ונחלקו אם שומא היא סימן מובהק שאע"פ שסימנים דרבנן, בסימן מובהק סומכים גם באיסור דאורייתא, או לא. ואם סימנים דרבנן מה שמחזירים גט שמצאו קשור בכיס, מיירי שמצאו בעצמו ומכיר הכיס בטביעות עין ונאמן במגו שיוכל לומר לא אבדתיו. אי נמי מיירי שיש עדים שהארנקי והכיס והטבעת שלו ידוע שהניחו שם. אי נמי כיס וטבעת נחשבים סימן מובהק. תוד"ה אמר רבא.

ק"כ: וללישנא קמא דרבא שסימנים דאורייתא, הא שאין מתירים אשה על פי סימנים דגופו, היינו שמעידים שהיה ארוך או גוץ שזה לא נחשב סימן, וסימנים דכליו לא משום דחיישינן לשאלה שהשאילם לאחר ואותו אחר מת, (ומיירי בבגדים, ומה שמחזירים גט שנמצא בין כליו היינו כלי תשמישו בתיבתו שאין דרך להשאילם), **או** דמיירי בסימן דחיוורי וסומקי ויש הרבה שהם לבנים או שחורים או אדומים ואין זה סימן. וכתבו התוס' (ד"ה כליו, השני, וד"ה איבעיתא) שמבואר בב"מ כ"ד: שהמוצא פירות בכלי היה סימן, ולא חיישינן לשאלה, וצ"ל דלא חיישינן לשאלה אלא בדבר איסור, אבל בממון אפילו אם מדאורייתא חוששים לשאלה מדרבנן לא חיישינן לשאלה להחזיר אבדה. ולמסקנא לא חיישינן לשאלה אפי' באיסור. ולפי זה מצאו בחפיסה או בדלוסקמא ומכירו כשר, היינו בין אם מכיר את הגט בין אם מכיר את החפיסה או הדלוסקמא.

ואי חיישינן לשאלה מה שמחזירים חמור בסימני אוכף, הטעם משום שאין רגילים לשאול אוכף משום שהאוכף פוצע.

ומה שמחזירים גט לפי סימני הטבעת, משום שאדם לא משאיל טבעתו שמא יזייפה ויל"ו ויראה אותה לאשתו ויקח כל מה שירצה, וכן כיס וארנק לא משאילים משום ניחוש -שמא יטול את מזלו.

עדות לאשה על מיתת הבעל

אשה שבאים להעיד שבעלה מת, צריך שיהיה ברור שהמת הוא בעלה, וכן יהיה ברור שהוא מת, ואף אם הוא עדיין חי אם ברור שהוא היה עומד למות יכולים להעיד שמת, ואם לאו האשה נשארת עגונה. ולפעמים יכול להעיד כששמעו מאחרים שמת אף שלא ראה זאת בעצמו. וכדלהלן.

איך מזהים שזה הבעל- אין מעידים על המת להתיר את אשתו אלא אם ראו העדים גם פדחת (-מצח) וגם פרצוף פנים עם החוטם, דכתיב "הכרת פניהם ענתה בם" (לרש"י לומדים מזה שמכירים רק על פי הפנים ולא על פי שאר הגוף, ולתוס' (ד"ה הכרת) לומדים שצריך הכרה מלבד הפנים, והיינו פדחת), אבל אין מעידים על פי סימנים בגופו או בכליו. ולעיל נתבאר על איזה סימנים בגופו או בכליו אין מעידים.

מגוייד (-מנותח ומולא פצעים וחבורות חרב) לרשב"א אין מעידים שמת אלא אם ראוהו שיצאה נפשו, כיון שהוא יכול לחיות ע"י צריבה (אא"כ היה כחוש), ולרבנן מעידים עליו, (וכן מצינו שאדם אינו מטמא עד שתצא נפשו, לאפוקי מגויד וגוסס, ומשמע שרק אינו מטמא אבל ודאי שימות), ומודה רשב"א בנפל לים ועלתה בידם רגלו שאם נחתכה מן הארכובה ולמעלה מותרת אשתו לינשא, דמיא מרזו מכה וודאי הוא מת, ולרבא איירי מתני' שנחתך בסכין מלובנת, שבזה לכו"ע הוא יכול לחיות כיון שמתוך הכויה הוא מתרפא. וכתבו התוס' (ד"ה למימרא) שסתם גוסס אין מעידים להעיד להתיר את אשתו, דמיעוט גוססים חיים, אא"כ הוא גוסס מגויד, דכיון שהוא גוסס על ידי אדם הוא לא חי.

ראוהו **צלוב** אין מעידים עליו עד שיראו שתצא נפשו.

ראוהו **שהחיה אוכלת בו** אין מעידים עליו עד שיראו שתצא נפשו, והיינו כשאכלה ממקום שאין נפשו יוצאה.

שחט בו שניים או רוב שניים וברח הנשחט מעידים עליו שמת, ומ"מ כשהוא עדיין חי יכול לרמוז שיתנו גט לאשתו, ומה שמצינו שאם שחט בו שניים או רוב שניים בשוגג אינו גולה, הטעם משום דחיישינן שבלבלתו הרוח ומחמת הרוח מת, ואינו גולה, (אבל במזיד נהרג. תוד"ה חיישינן). **או שהוא קירב מיתתו**, אבל ודאי שימות ולכן מעידים על אשתו, **ונ"מ בין הטעמים בבית שיש ופרכס, או במדבר ולא פרכס.**

קכ"א. אין מעידים אלא עד ג' ימים למיתתו, אבל אחרי ג' ימים חוששים שנשתנה מראה פניו ואינו מי שהם סבורים. וכתבו התוס' (ק"כ. ד"ה אין) שהיכא שלא נחבל בפנים ודאי יכולים להכירו אפי' אחר כמה ימים, כי אינו משתנה כל כך. ואפילו אם היכא שנחבל בפרצוף אין מעידים עליו אלא בתוך ג' ימים, אם נשאר גופו שלם וגם יכול להיות שהוא בתוך ג' ימים כגון שאין ידוע מתי נהרג, תולים שזה בתוך ג' ימים.

לרבי יהודה בן בבא אין כל האנשים והמקומות והשעות שווים דיש אדם שמומחר לתפוח כגון אדם שמן, ויש מקום שהחמה מגיעה לשם יותר ויש זמן שהעולם יום יותר והמת ממהר להסריח ולהשתנות. הגמ' מסתפקת אם **ריב"ב** חולק לקולא או לחומרא, ואומרת שממה שהיו מעשים שהתירו לאחר ג' ימים אין ראיה שריב"ב חולק לקולא ופסקו כריב"ב, דשאני מים דצמתי את צורת הפנים ולא מניחים להם להתנפח ולהשתנות, והיינו היכא שראוהו מיד כשהעלוהו, אבל אם השתהה הוא תופח אחרי שמעלים אותו ליבשה, ומה שמצינו שמים מנפחים את המכה, היינו דווקא כשיש מכה.

ראוהו שנפל למים-

לר"מ אשתו אסורה אפילו במים שיש להם סוף, ומעשה באחד שנפל לבור הגדול ועלה אחרי ג' ימים. ולרבי יוסי מעשה בסומא ומלווהו שירדו לטבול במערה שזה מים שיש להם סוף, והמתינו העדים בשיעור שתצא נפשם והתירו את נשותיהם דאם היה יוצא היו רואים אותו, אבל במים שאין להם סוף מודה רבי יוסי שאסורה, שמא יצא לאלתר במקום רחוק ולא ראו אותו, ומעשה באחד ששילשלוהו לים ולא עלתה בידם אלא רגלו, ואמרו חכמים שאם עלה מן הארכובה ולמעלה מותרת אשתו להנשא, אבל מן הארכובה ולמטה שהוא יכול לחיות לא תינשא במים שאין להם סוף. **ובברייתא מבואר שלחכמים במים שיש להם סוף (והיינו שעומד ורואה מד' רוחותיו** כגון מערה מלאה מים) **אשתו מותרת** אם ראה שהוא שהה שם זמן שאין אדם יכול לחיות בתוך המים, **ובמים שאין להם סוף אשתו אסורה.** ואגמא אע"פ שהמים קוו וקיימי הוי מים שאין להם סוף שמא צף והרחיקוהו הגלים.

מעשה באחד שנכנס למחילה של דגים שחלקה מעל המים ואדם יכול להוציא ראשו מהמים, ושקעה חמה ולא ראה פיתחה של מחילה, ושהה חבירו כדי שתצא נפשו וכו', ולבסוף חזר לביתו, ואמר רבי כמה גדולים דברי חכמים שאמרו שבמים שאין להם סוף אשתו אסורה. אמנם במים שיש להם סוף לא חיישינן למחילה של דגים, דלא שכיחא.

לרב אשי בצורבא מרבנן אשתו מותרת אפי במים שאין להם סוף, מפני שיש קול לעלייתו, ולא היא, שאף שרובם יש להם קול, אין מתירים על פי אותו רוב, כמו שנוסס אין מעידים עליו אע"פ שרוב הגוססים מתים. תוד"ה ולא.

אף במים שאין להם סוף בדיעבד אם נשאת לא תצא.

הגמרא מביאה מעשים שטבעו ר"ע ור"מ במים שאין להם סוף, וניצלו, ובאותה שעה אמרו כמה גדולים דברי חכמים שאמרו שבמים שאין להם סוף אשתו אסורה, אמר ר"ע וכו'.

אם יבואו רשעים על אדם ינענע ראשו ולא יתגרה בהם באותה שעה.

נפל לגוב אריות אין מעידים עליו שמת.

נפל לחפירה מלאה נחשים ועקרבים לת"ק מעידים עליו שמת, ולריב"ב אין מעידים עליו שמת דשמא הוא יודע ללחוש להם לחשים, ולת"ק אף בזה הם מזיקים אותו כשהוא דוחקם ועומד עליהם. אבל בגוב אריות שהוא רחב ואינו עומד עליהם לפעמים אינם רעבים ואינם אוכלים אותו.

קכ"א: נפל לתוך כבשן האש או ליורה מלאה יין ושמן רותחת על האש מעידים עליו שמת, ולרב אחא דווקא בשמן מעידים שמת מפני שהשמן **מבעיר** את האש יותר ויותר כשנופל לתוכו אדם והשמן ניתז על האש, ולא הפסיקה רתיחת היורה וצמקו רגליו ולא יכל לצאת ומת, **אבל ביין שהוא מכבה אין מעידים עליו שמת** מפני שהאש נכבית אח"כ, אמרו לו תחילתו מכבה וסופו מבעיר כדרך בקעת שמכבים אותה במים שהיא חוזרת לדלוק יותר מבתחילה.

אדם יכול לחיות ג' ימים בלא אכילה ושתיה, דכתיב "וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום", אבל א"א שלא יישן ג' ימים, כדמצינו שהנודר שלא יישן ג' ימים מלקין אותו וישן לאלתר. ומכח זה דחו רבנן את ראית ר"מ (קכ"א.) מאחד שנפל לבור ועלה אחרי ג' ימים, דאין מזכירים מעשה ניסים, שהרי אינו יכול שלא לישן, ואף שהיו שם סלעים, הם היו חלקים שא"א להשען עליהם ומעומד אינו יכול לישן, ולר"מ א"א שלא נסמך עליהם מעט ונמנם. וכתבו התוס' (ד"ה אין) שכיון שמבואר כאן שאין תולים שניצל בנס, א"כ מה שבנפל לגוב אריות אין מעידים עליו, אינו ממש נס, דיש לתלות שאינם רעבים, ובמים שאין להם סוף יש לתלות שמצא דף של ספינה או שהגלים דחפוהו ליבשה. אמנם בירושלמי משמע שחוששים שניצל בנס, ולפ"ז יש בזה מחלוקת תנאים.

מעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין שמתקבצים בהם מים לשתית עולי רגליהם ובהמותיהם, שנפלה לבור הגדול, ובאו והודיעו לרבי חנינא בן דוסא, שעה ראשונה ושניה אמר להם שלום, ובשלישית שאם לא יצאה אינה יכולה לחיות אמר להם שעלתה, ואמרה שזכר של רחלים (-אילו של יצחק) נזדמן לה וזקן (-אברהם) מנהיגו. אמרו לו נביא אתה, ואמר להם שאינו נביא ולא בן נביא, אלא שלא יתכן שדבר שהצדיק מתעסק בו יכשל בו דרעו. ואעפ"כ מת בנו בצמא (ושאני התם שזה לא היה בבור שנצטער בו. תוד"ה אף), מפני שהקב"ה מדקדק עם סביביו (-צדיקים ההולכים אחריו) כחוט השערה.

מתי יכול להעיד שמת כששמע זאת מאחרים-

שמע נשים שאומרות שמת איש פלוני כמסיחות לפי תומן ללא כוונה להעיד יכול ללכת להעיד ולהתיר את אשתו.

רבי יהודה אומר אפילו **שמע תינוקות** אומרים הרי אנו באים מלספוד את איש פלוני וכך וכך רבנן הוו התם, וכך וכך ספדני הוו התם, יכול להתיר את אשתו.

שמע אדם אומר שמת פלוני אשתו מותרת בין נתכוין להעיד בין לא נתכוין.

לרבי יהודה בן בבא ישראל נאמן אע"פ שהוא מתכוין להעיד, אבל **עכו"ם** אם הוא מתכוין אין עדותו עדות. ואם הוא מתכוין להעיד ואינו מתכוין להתיר, וכגון שאמר בסתמא פלוני מת ולא אמר השיאו את אשתו, לריש לקיש ושמואל עדותו עדות, ורבי יוחנן אמר שכך אמר רבי אושעיא ברבי, ולא הודו לו חכמים, ורק במסיח לפי תומו נאמן. הגמ' מביאה כמה מעשים שהתירו על פי עכו"ם מסיח לפי תומו.

עכו"ם שאמר לישראל שאם לא יקצור בשבילו בשבת יהרגהו כמו שהרג את פלוני שלא הסכים לבשל בשבילו בשבת, אינו נאמן, כדמצינו שנכרי שאמר שהפירות של ערלה אז של עזיקה שהיה שם גדר לשומרם והיה זה בשבועית (והקשה רש"י שאם עבר זמן הביעור הפירות אסורים אפילו ממקום מופקר, ולפני זמן הביעור אפילו מן המשומר מותרים. והתוס' (ד"ה של עזיקה) מביאים מהתורת כהנים שדורשים שמן המופקר אתה בוצר ולא מן המשומר, וכתבו התוס' שמה שמצינו ששמרו בשביחים ספיחים לצורך עומר ושתי הלחם, אף דבעינן "ממשקה ישראל" מן המותר לישראל, לא היו שומרים אלא רק מונעים מבהמות להכנס לשם ומודיעים לבני אדם שזה לצורך, עוד כתבו התוס' שגם מופקר מותר לקצור רק ע"י שינוי, ומן המשומר אסור אפילו ע"י שינוי) **או של רבעי אינו נאמן** לאוסרם, **דלא** נתכוין אלא להשביח מקום לומר שהם מנטיעה צעירה, ופירות עזיקה משובחים הם, ואם היה זה בחו"ל ואמר שהביאם מעזיקה אין חוששים שהם לא מעושרים וקנאם מישראל.

קכ"ב. מעידים אף אם ראו את המת לאור הנר או הלבנה.

בת קול- לב"ה משיאים על פי בת קול ששמעו אדם צועק ולא ראו אותו, ולב"ש אין משיאים. ומעשה באחד שעמד על ראש ההר ואמר איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת, ולא מצאו אדם בראש ההר, אך כשצעק ראו דמות אדם ובבואה דבבואה -צל צילו, דבלא זה חיישינן שהיה זה שד (והיינו בשדה או בבור, אבל בעיר א"צ לראות בבואה של אדם, וגם מה שאין לתת לחבירו שלום בלילה שמא הוא שד, מיירי בשדה. תוד"ה דחזו), ולא חוששים שהיתה זו צרתה שנשאה במקום אחר ובאה כאן לקלקלה, שהרי מצינו שבשעת הסכנה כגון מסוכן המושלך בבור ואמר כל השומע קולי

יכתוב גט לאשתי כותבין ונותנים גט אע"פ שאין מכירים וסומכים על מה שהוא אומר אני פלוני בן פלוני, והכא נמי הוי כשעת הסכנה, שאם לא תאמין לזה לא תמצא עד אחר והיא תישאר עגונה. ומעשה באחד שאמר אני פלוני בן פלוני ונשכני נחש והרי אני מת ולא הכירוהו, והשיאו את אשתו.

בירושלמי יש מחלוקת האם כשמצאו שכתוב בשטר שפלוני מת או נהרג משיאים את אשתו או לא. תוס' שם.

עד אחד- לדעת חכמי ארץ ישראל אין משיאין את האשה על פי עד אחד, וכן סוברים ר"א ורבי יהושע, ורבי יהודה בן בבא מתיר על פי עד אחד, וכן העיד נחמיה בשם ר"ג הזקן, והוחזקו להיות משיאין עד מפי עד או מפי עבד או אשה או שפחה, ור"ע אומר שאין משיאין על פי אלו ולא על פי קרובים, ולאחר שהחזיקו משמשיאין אמר ר"ע שא"כ ק"ו שאשה נאמנת להביא גיטה ולומר בפני נכתב ובפני נחתם, שהרי אפילו נשים שאין נאמנות לומר שמת בעלה ה' נשים כנ"ל קי"ז. , נאמנות להביא את גיטה.

מעשה שהשיאו אשה על פי פונדקית עובדת כוכבים שראו אותה בוכה וכיון שבכתה לפני ששאלו אותה, היא נחשבת מסיחה לפי תומה, ואמרו לה איה חברינו (שהניחוהו חולה), ואמרה שהוא מת והיא קברה אותו וזה מקלו וזה תרמילו וזה הקבר שקברה אותו בו, וחכמים הוכיחו מכאן שאשה נאמנת, וכי לא תהיה כהנת -בת ישראל או כהנת מיוחסת, נאמנת כפונדקית, אמר להם ר"ע ששם נאמנת מפני שהוציאה להם מקלו ותרמילו וספר תורה שהיה בידו והיתה מסיחה לפי תומה, וי"מ שהאמינוה כיון שהביאה סימנים.

קכ"ב: מעשה באדם אחד שבא להעיד על האשה לפני רבי טרפון, ושאלו מנין הוא יודע שפלוני מת, וענה ששניהם הלכו בדרך ורדף אחריהם גייס ואותו אדם תחך ייחור של זית והבריח את הגייס, ואמר לו אריה יישר כחך, ושאלו מנין הוא יודע ששמו אריה, כי באמת קוראים לו בעירו יוחנן ברבי יהונתן אריה דמכפר שיחיא, ולימים חלה ומת. והשיא רבי טרפון את אשתו.

אם צריך דרישה וחקירה בעדות אשה- בברייתא אחרת מבואר שעשה לו ר"ט דרישה כדלהלן וחקירה באיזה יום ובאיזה שפה, ע"י ששאלו לא כך אמרת לי יוחנן בן יונתן דמכפר שיחיא אריה, וענה לו שכינו אותו יוחנן בן יונתן אריה דמכפר שיחיא, ובדקו שנים ושלשה פעמים, ורק אז קיבל את דבריו. והגמרא אומרת שיש מחלוקת תנאים אם צריך דרישה וחקירה בעדות אשה, דכיון שרבי חנינא אמר שלמרות שמדאורייתא אף בדיני ממונות בעינן דרישה וחקירה, שנאמר "משפט אחד יהיה לכם" ובדיני נפשות כתיב ודרשת וחקרת, ורבנן אמרו שדיני ממונות אין צריכין דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לוין. והמחלוקת כאן היא אם זה נחשב דיני ממונות כיון שהיא נוטלת כתובה ע"י שמתירים אותה לנשואי, שהרי כתוב בכתובה כשתינשאי לאחר תיטלי מה שכתוב לכי, או שזה נחשב כדיני נפשות כיון שמתירים אשה לעלמא והבא על אשת איש נדון בחנק.

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר "וכל בניך למודי ד' ורב שלום בניך".

מסכת כתובות

בתולה נשאת

ב. זמן נישואי בתולה- תיקנו חכמים שתהא בתולה נשאת ברביעי בשבת. טעם תקנה זו הוא לפי שבתי דינים יושבים בעיירות בשני ובחמישי, שזה אחת מי' תקנות שתיקנו עזרא. וע"י שנושא ברביעי אם יש לו טענת בתולים ישכים לבי"ד בחמישי, ולא תתקרר דעתו בינתיים. ובאמת לפי טעם זה היתה יכולה להנשא גם בראשון, אלא ששקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהיה טורח בסעודה ג' ימים, ובריביעי כונסה. עוד מצינו לקמן ה. טעם נוסף לנישואי בתולה ברביעי, והוא כדי שתיבעל בחמישי שנאמרה בו ברכה לדגים, ומ"מ משום טעם זה לבד אינו נקרא עבריינא, דאינו אלא עצה טובה, אבל משום טעמא דשקדו מיקרי עבריינא. תוס' (ד"ה ותנשא). עוד כתבו התוס' (ד"ה ליום) שאין לישא בתולה בליל חמישי, דכיון דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא, יש לחוש שיהיה טורד בנישואין וכתובה ולא יבעול.

האם האשה נאסרת בטענת בתולים- רש"י כתב שאם לא מצא בתולים יש לחוש שזינתה תחתיו, ואז היא אסורה עליו דכתיב "ונסתרה והיא נטמאה", וע"י שיבוא לבי"ד יצא הקול ושמא יבואו עדים שזינתה. ובתוס' (ד"ה שאם) דנים אם לרש"י רק זה טעם התקנה, או דכיון שבאשת כהן ובפחותה מבת ג' נאסרת, תיקנו גם בשאר נשים לישא ברביעי. ור"ת סובר שעיקר התקנה היא באשת כהן ובפחותה מבת ג', ותיקנו בכל הנשים משום לא פלוג. עוד כתבו התוס' שאף למ"ד בגיטין שתיקנו זמן בגט משום פירי, ולא משום שמא יחפה על בת אחותו דזנות לא שכיח, היינו דווקא זנות דאתי בה לידי מיתה, אי נמי הכא חששו כדי שלא תשב עימו באיסור כל ימיו.

זמן ההמתנה לנישואין, וממתי חייב במזונות האשה כשנתעכבו הנישואין- ארוסה שתבע אותה הארוס להכין צרכיה כדי להכנס לחופה, אם היא בתולה נותנים לה י"ב חודש, ולאלמנה נותנים ל' יום, ואם הגיע זמן ולא נישאו, הבעל חייב במזונותיה, ואוכלת בתרומה אם הוא כהן והיא בת ישראל, אמנם אם הגיע הזמן ביום ראשון מתוך שאינו יכול לכנוס (כנ"ל), אינו מעלה לה מזונות, וכן אם חלה הוא או שחלתה היא או שפירסה נדה לרב יוסף אינו מעלה לה מזונות, והיינו בחלה קודם הגעת זמן, אבל חלה אח"כ, וכן יבם שחלה אחרי שעמד בדין ונתחייב במזונות, חייב. תוס' (ד"ה לפיכך). ויש שמסתפק אם כשחלה הוא אינו מעלה לה מזונות כיון שהוא אנוס, או שדווקא כשהוא אנוס מחמת התקנה אינו מעלה לה מזונות. ואת"ל שחלה חייב, יל"ס אם בחלתה היא יכול לומר לה שהוא לא מעכב, או שהיא יכולה לומר לו נסתרפה שדך, ואינו יכול לומר לה שהיא אשימה, שהרי האשה אינה מצווה על פריה ורביה, ועוד דהיא שדה שלו ואין הוא שדה שלה. תוס' (ד"ה מציא). ואת"ל שחייב, יל"ס מה הדין בפירסה נדה שלא בשעת וסתה, אם יכולה לומר לו נסתרפה שדך, או שכיון שיש נשים משמשנות וסתן כשעת וסתה דמי, שאינה יכולה לומר נסתרפה שדך. (רב אחאי פושט מהמשנה שחייב במזונותיה, ורב אשי דוחה את הראיה).

דקדוקים בלשון המשנה- לא תני הבתולה בה' מפני דלא קאי אקרא, משא"כ באשה וימבמ, (ובאיש ואישה רגילים לכתוב בה' אע"ג דלא קאי אקרא), ובעבד עברי לא כתיב בה', משום שלשון העבד העברי אינו לשון טוב. (תוד"ה בתולה). ולא תני נושאין אין הבתולה, כמו האיש מקדש, משום שהבתולה נישאת זה יותר קצר, ועוד דנושאין משמע בע"כ, ועוד דלא קאי אקרא. (תוד"ה נשאת).

תנאי ואונס בגיטין

להלן יבואר באיזה אופן לא מועיל תנאי בגט משום שהתנאי גורם שהגט יחול לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה, וכן יבואר האם הנותן גט בתנאי ונאנס מלקיים את התנאי האם הגט חל או לא.

ב: האומר לאשתו **הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי** מכאן ועד י"ב חודש, ומת בתוך י"ב חודש, הרי זה גט, ואם לא אמר מעכשיו אינו גט דאין המתים מגרשים, ואם אין לה בנים זקוקה ליבם, ורבותינו (בי"ד שהתירו שמן של עכו"ם) התירוה לינשא בלא חליצה, דסברי כרבי יוסי שהכותב נכסיו לבניו א"צ לכתוב מהיום ולאחר מיתה, דזמנו של שטר מוכיח עליו, ובגט נמי כוונתו שתתגרש בזמן הכתוב בו, אם לא יבוא באותו הזמן, אע"ג דלא כתב מהיום, דאל"כ למה כתב בגט את זמן כתיבתו, היה יכול לכתוב אם לא אבוא עד ר"ח פלוני יהא גט.

שכיב מרע האומר לאשתו **הרי זה גיטך אם מתי**, הרי זה גיטך מחולי זה, הרי זה גיטך לאחר מיתה, לא אמר כלום, כיון שאין גט לאחר מיתה.

ההוא דאמר הרי זה גיטך אי לא אתינא מכאן ועד ל' יום, והגיע בסוף ל' יום **ופסקיה מברא** שהמעברות היתה בצד של העיר ולא יכל לעבור את הנהר, ואמר חזו דאתאי חזו דאתאי, לא נחשב שבא והוי גט, ויכולה להנשא לאחר, וכן נפסלת לכהונה מהיום.

הגמ' דנה **אם יש טענת אונס בגיטין או לא** היכא שנתן גט אם לא יבוא עד זמן פלוני ונאנס ולא בא, אם יכול לומר אנוס הייתי ולא הוי גט, או לא.

הגמ' אומרת שאין ראיה מהדינים הנ"ל לנדון זה, דאף אם נימא שאין אונס בגיטין, י"ל שבנותן גט מעכשיו אם לא באתי ומת הוי גט, דלא ניחא ליה דתיפול קמי יבם, ומ"מ אם אכלו ארי אינו גט, דבאונס דלא שכיח לא אסיק אדעתיה לרצות שיהיה גט. (תוד"ה דלמא מת). אבל בחלה לא הוי גט. והא דבלא אמר מעכשיו נקט דאינו גט אם מת, אין לדייק מזה שבחלה הוי גט דאל"כ ליתני חלה וכ"ש מת דאין לך אונס גדול מזה, דדילמא קמ"ל לאפוקי מדעת רבותינו הסוברים דהוי גט וכן קמ"ל שיש אונס, דאי קמ"ל רק שיש אונס, ליתני חלה, ואי קמ"ל רק שאין גט לאחר מיתה, ליתני הרי זה גיטך לאחר מיתה, בלא תנאי. תוד"ה ודלמא. ומהרישא לא שמעינן לאפוקי מדרבותינו, דאיכא לאוקמי בגט בלי זמן (שהדין שאם נישאת בו הולד כשר, והכא אפי' נישאת אין גט לאחר מיתה), אי נמי איירי שכתוב בו שבוע או שנה, שהוא כשר אך אין זמנו מוכיח עליו, אי נמי איירי במאוחר. (תוד"ה דלמא לאפוקי). והא דבפסקיה מברא הוי גט, משום שבאונס דשכיח היה עליו להתנות, וכיון שלא התנה איהו דאפסיד אנפשיה.

ג. שיטת רבא ללישנא קמא שתיקנו חכמים **שאין אונס בגיטין**, ואף אם נאנס מלבוא הוי גט, (אף באונס דלא שכיח), וטעמא דרבא תקנה משום צנועות דזימנין דלא אניס וסברה דילמא אניס, ומיעגנא, אמנם באמת מותרת להנשא ואינה צריכה לחשוש שנאנס, מפני שברוב המקרים אין אונס, (תוד"ה וסברה). ומשום פרוצות דזימנין דאניס שיצא הקול שנאנס, או שהיא יודעת שנאנס, (שם). ואמרה דלא אניס ואזלא ומינסבא, וכשיבוא הבעל ויאמר נאנסתי נמצא גט בטל ובניה ממזרים, ואמנם במת תוך י"ב חודש ליכא למיגזר דילמא לא מת וסברה דמת ומיעגנא, דמיתה יש לה קול. (שם). **ואף דמדאורייתא הוי גט**, דכתיב "ולנערה לא תעשה דבר" ומבואר שמדאורייתא מועילה טענת אונס, מ"מ הפקיעו חכמים את הקידושין, והפקעה זו היא למפרע, שהרי אין כאן גט כשר שיפקיע, דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, בקידושי כסף אמרו שחמשות מתנה מעיקרא, (ומכילא כל הבעילות הם בעילות זנות. תוד"ה תינח. ולדבריהם המקשן הבין שאין חכמים עוקרים דבר מן התורה במקום שנוצרת ע"ז עבירה), **ובקידושי ביאה שוויה רבנן לבעילתו** ע"י גט כזה **בעילת זנות**, ויש להם כח לעשות זאת כיון שהוא תלה בהם. וי"מ שבקידושי כסף שזה קידושין מדרבנן, ורש"י כתב דא"א לומר כן, דדבר שנלמד בגז"ש הוי דאורייתא, ועוד שהרי אשת איש שנתקדשה בכסף וזינתה חייבת סקילה, ובשוגג מביאים קרבן אע"פ שאסור להביא חולין לעזרה.

ללישנא בתרא שיטת רבא **שיש אונס בגיטין**, ואם נתן גט בתנאי שלא יבוא ונאנס מלבוא אינו גט, (ובנותן גט מעכשיו ולאחר י"ב חודש ומת הוי גט, דלא ניחא ליה דתפול קמי יבם, אבל חלה לא הוי גט, דיש אונס בגיטין. ובלא אמר מעכשיו אינו גט בין במת בין בחלה, ונקט חלה לאפוקי מרבותינו). ומ"מ באונס דשכיח מודה רבא דהוי גט, דכיון דאיבעי ליה לאתנויי ולא אתני, איהו הוא דאפסיד אנפשיה.

פסק ההלכה- שיטת ר"ח שלהלכה אין אונס בגיטין. ור"י סובר שיש ג' סוגים של אונס: א' אונס שאינו שכיח כלל (כגון שאמר הרי זה גיטך אם מתי מחולי זה, ונפל עליו בית או אכלו ארי אם נשכו נחש), ובזה אף לל"ק דרבא יש אונס, דלא שייך טעמא דצנועות ופרוצות. ב' אונס דשכיח (פסקיה מברא), שבזה אפי' לל"ב אין אונס, כיון שהיה עליו להתנות. ג' אונס דשכיח ולא שכיח, שבזה נחלקו הלישנות, והלכה כל"ק. תוד"ה איכא.

יום הנישואין

חז"ל תיקנו להנשא דווקא בימים מסוימים, כדי שאם יהיה לו טענת בתולים יהיה לו בי"ד לטעון טענה זו מיד, וכן כדי שיהיו לו ג' ימים להכין צרכי הסעודה. (ולהלן ה. מובא טעם נוסף לישא ברביעי או בחמישי משום ברכה מיוחדת שיש בימים חמישי ושישי). ובזמן שהיתה גזירה להבעל להגמון תיקנו להנשא בימים אחרים. וכדלהלן.

במקום שבתי דינים קבועים בכל יום והיינו שהקביעות שוה בכל הימים, כמו שהיה קודם תקנת עזרא, אשה נשאת בכל יום (ולא רק ברביעי כנ"ל), ואיירי במקום שטרח בסעודה, שאם תיקן צרכי סעודה לפני שבת יכול לכונסה בראשון או בשני. וכתבו התוס' (ד"ה אשה) שאף שיש ענין להנשא ברביעי משום ברכה, מ"מ לא קבעו יום קבוע רק בגלל טעם זה. ומה שמצינו שאלמנה נישאת בחמישי, עיקר הטעם שעשקדו על תקנתה שישמוח עימה ג' ימים, וטעם זה לא שייך בבתולה, כיון שבלאו הכי שמח עימה בז' ימי המשתה. עוד כתבו התוס' (ד"ה אי) דמ"מ אין נישאת בשישי, ופקשיו נהגו לישא בשישי, מפני שבלאו הכי אין בתי דינים קבועים, ויכול לקבול בשבת לפני ג', ועוד דלרש"י ענין בי"ד הוא כדי שיתפרסם הדבר כיון שהעם מתאספים בבי"ד, וזה לא שייך בזמננו.

ג: מסכנה ואילך והיינו כשגזרו שכל בתולה שנישאת ברביעי תיבעל להגמון תחילה, נהגו העם לכנוס בשלישי (כיון שביום זה ההגמון לא היה מגיע, אע"פ שאין כוונתו לעקירת הדת אלא להנאתו. תוד"ה בתולה, וד"ה אי. **מפני שלא היה בא לספק נישואין**, אבל עיקר הגזירה לא היתה דווקא על רביעי. תוד"ה בתולה), ולא מיחו בידם חכמים, כדי שלא ימסרו הצנועות את עצמם למיתה.

ואין לומר שגזרו שכל הנישאת ביום הרביעי תיהרג, דא"כ היו חכמים עוקרים את התקנה בעצמם ומתקנים ימים אחרים, (כיון שאין כוונתו אלא להעבירם על דת. תוד"ה תקנה).

ומה שלא הודיעון חכמים **שאשה הנבעלת באונס מותרת** דכתיב "והיא לא נתפסה", (וממילא ליכא סכנה, וימחו חכמים על שמבטלים התקנה. תוד"ה ולדרוש), **משום פרוצות** שיבעלו ברצון ויהיו אסורות על בעליהן, **ומשום כהנות** שאסורות לבעליהם אף באונס, ויבואו למסור נפשם למיתה גם באונס. וכתבו התוס' (ד"ה ולדרוש) בשם ר"ת שאף שבע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים יהרג ואל יעבור, זה אינו אלא בישראל, אבל בעכו"ם לא, דרחמנא אפקריה לזרעיה, דכתיב "וזרמתן סוסים זרמתם", ומכח זה פסק ר"ת שבת ישראל שבא עליה עכו"ם ונתגייר, מותרת לקיימו, דאין איסור בועל בביאת עכו"ם. אבל שיטת ריב"ם שביאת עכו"ם אוסרת אשה על בעלה אם נבעלה ברצון, וה"ה דאסורה על הבועל, ("זרמת סוסים זרמתם" היינו רק שאין זרעו מתייחס אחריו), ואמנם אין אשה חייבת למסור עצמה למיתה משום כך, כיון שהיא רק קרקע עולם ולא עושה מעשה.

ומה שלא ביטלו חכמים לגמרי את תקנת יום הנישואין לומר שאין יום קבוע, משום דגזירה עבידא דבטלה, ותקנה דרבנן מקמי גזירה לא עקרינן.

ובשני לא יכנוס. רש"י מפרש שהחידוש הוא שאף בזמן הסכנה לא יכנוס בשני, כדי שיטרח בצרכי סעודה לפחות ב' ימים. ולתוס' (ד"ה ובשני) לא איירי באונס אלא בסתמא, וה"ה בשלישי לא יכנוס, וקמ"ל שמחמת אונס מותר אף בשני, וכדלהלן. **ואם יש אונס, והיינו שבא שר צבא לעיר ברביעי** ויחטפו צרכי סעודה, וא"א לדחות את הנישואין (לרש"י היינו לדחות לרביעי שבשבוע הבא, ולתוס' (ד"ה אי) כוונת הגמ' שעוד ברביעי הזה ילך, אבל אם הולך אח"כ א"צ לעכב אלא יקדים), כי הוא קובע עצמו בעיר, וא"א לכנוס בשלישי כי יבואו אז אספרווא דידיה משרתיו המכינים סעודתו, מותר לכנוס גם בשני. ונמצא שמחמת צרכי סעודה עקרו את התקנה ב' ימים, ומה שמחמת סכנה לא עקרו אלא יום אחד, שאני התם שזה דבר מצוי, ויש לחוש שתשתכח התקנה. תוד"ה איספרווא. וי"מ שהכונה לאונס של אביות וכדלהלן.

ולתנא דברייתא לא יבעול בעילה ראשונה בשבת, מפני שהוא עושה חבורה, (ולהלן (ה: - ז.) יבוארו השיטות והטעמים בדין זה.

דיני אבילות לחתן וכלה

הרבה דברים שחתן וכלה צריכים לעשותם אסור לעשותם בימי האבילות, ולהלן יבואר מה יעשו חתן וכלה שצריכים להתאבל.

ד. הרי שהיה טבחו טבוח, ויינו מזוג במים ואינו מתקיים, **ונתן מים ע"ג בשר,** כגון שנתן כבר מים ע"ג בשר שא"א למוכרו במקולין, והיינו במקום שהוא יותר מכפר אבל אינו כרך שכך הם רוב העיירות. תוד"ה כגון, וכגון מתא מחסיא, אבל בכרך שיש שם הרבה קונים **אפי'** נתן מים ע"ג בשר לא, ובכפר **אפי'** לא נתן מים ע"ג בשר מותר.

ומת אבי החתן או אם הכלה שעי"ז אין להם מי שיטרח עבורם אם יפסידו את מה שהכינו, מפני שאבי החתן דואג לצרכי הסעודה, ואם הכלה מכינה לה תכשיטים, אבל אם מתו אם החתן או אבי הכלה או שאר קרובים. (תוד"ה אבל) לא.

מכניסים את המת לחדר, ואת החתן והכלה לחופה, ובועל בעילת מצוה ופורש, ומיד אח"כ יקברו את המת, דלא חלה אבילות אלא כשיצא המת מפתח הבית לר"א, ולרבי יהושע משיסתם הגולל. (ונמצא שמקילים יותר באנינות דאורייתא מאבילות דרבנן, וכן מצינו בנעילת סנדל ועטיפת הראש וכפית המיטה. (תוד"ה בועל). ונקראת בעילת מצוה מפני שעל ידה נעשית האשה כלי והיא כורתת לו ברית ובאים לידי פריה ורביה. תוד"ה בעילת). לרש"י גולל היינו כסוי ארון המת, ודופק היינו קרשים שבצידי הארון, ונקראים דופק מפני שהגולל דופק עליהם. ולתוס' (ד: ד"ה עד) גולל היינו אבן גדולה המונחת על הקבר, ודופק היינו שתי אבנים אחת לראשה ואחת למרגלותיה של המצבה. ולענין טומאה, שיטת ר' דוד מנצ'בורק שאם הוא טמון בקרקע הוא בטל לקרקע ומותר לכהנים להאהיל עליו, אבל כשפירש מהקרקע מטמא באהל, דכתיב "על פני השדה" לרבות גולל ודופק. וי"מ שגולל ודופק מטמאים באהל, ומ"מ אין הכהנים מוזהרים על זה כיון שזו טומאה שאין הנזיר מגלח עליה. ולר"ת מטמא באהל, ואסור לכהנים להאהיל עליו.

ונוהג ז' ימי המשתה ואח"כ ז' ימי האבילות, דהחופה קדמה לחיוב האבילות, והוי כרגל שלא חלה בו אבילות.

וכל אותם ימים של ימי המשתה והאבילות **הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים,** ואסורים ביחוד שמא יבעול, ואבל אסור בתשמישו, **ואפי' שכבר בעל,** ואף שאינו נוהג אבילות בפרהסיא, מ"מ אבילות שבצינעא נוהג זה חיוב, וכדאמר ריו"ח שאע"פ שאמרו אין אבילות במועד, דברים שבצינעא נוהג. ותשמיש המיטה בשבת של ימי האבילות, ריו"ח אוסר, ורב ושמואל מתירים, והלכה כריו"ח. תוד"ה אבל דברים.

ואין מונעים תכשיטים מהכלה כל ל' יום כדי שלא תתגנה על בעלה, אע"פ שבשאר בני אדם יש אבילות ל' יום, וכ"ש שמותרת אחר ל' יום.

מתי אבל מותר לישא אשה- מי שמתה אשתו אסור לו להנשא עד שיעברו ג' רגלים, ואם אין לו בנים, שיטת ר"י שמותר לישא מיד אחרי ל' ימי האבילות משום פריה ורביה, אבל קודם לא כיון שאינו יכול לבעול תוך ל', ושיטת ר"ת שמותר אפי' לבעול בתוך ל' אחר ז', משום פריה ורביה. ואם הניחה לו בנים קטנים מותר לישא כבר לאחר ז' ימי האבילות משום פרנסתם, אמנם לבעול אסור עד לאחר ל', ואפי' אם היא אבילה מותר לישאנה (היכא דא"צ להמתין ג' חודשים משום הבחנה בין זרעו של ראשון לזרעו של שני), אע"פ שאפשר באחרת, מפני שמפרנסת בניו. ואפי' מתו אביו ואמו מותר לכנוס לאחר ל', מפני שהיא מצוה יתירא, אף שלשאר שמחות אסור להכנס כל י"ב חודש, ואפי' ביש לו בנים מותר משום "ולערב אל תנח ידך", וצ"ע אם מותר בת בתוך ל'. תוס' (ד. ד"ה אבל).

ד: מי שפירסה אשתו נדה בכניסתה לחופה, הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים, אמנם אם כבר בעל דלא תקוף יצריה מותרים בשינה יחד, ואף שבאבילות אף כשבעל אסורים, אבילות קילא מנדה לעבור עליה, וחוששים בה להרגל דבר, אבל נדה שהיא חמורה אין חוששים שיזלזלו בה. אמנם מאידך מצינו שנדה חמורה מאבילות, דנדה אסורה במזיגת הכוס והצעת המיטה והרחצת פניו ידיו ורגליו שאלו הם דברי חיבה ומביאים לידי הרגל דבר (והצעת המיטה היינו הסדינים, אבל הצעת כרים וכסתות שאינם דברים של חיבה, מותר לנדה, דיש בזה טורח. תוד"ה והצעת). ובאבילות מצינו שאע"פ שאינו יכול לכוף את אשתו בימי אבלה על אביה ואימה לכחול ולפקוס, מ"מ מוזגת לו כוס ומרחצת פניו ידיו ורגליו. פוקסת- לרש"י היינו מעברת שרק על פניה, ותתוס' (ד"ה פוקסת) כתבו שזה אחד מתיקוני הנשים.

הגמ' מחלקת שבאבילות דידיה חוששים שיצרו יתגבר עליו ואסורים בשינה יחד, ובאבילות דידה מותרים דהיא לא תשמע לו.

ורב אשי מחלק שאבילות דהכא, כיון שהקילו בה שנוהג ימי המשתה לפני ימי האבילות, אסורים בשינה יחד, אבל אבילות דעלמא אין חוששים שיזלזל בה.

מתו חמיו או חמותו או חמיה או חמותה אינה רשאית לכחול או לפקוס, אלא כופים שניהם מיטתם ונוהגים אבילות, ודווקא בפני האבל אבל שלא בפניו א"צ לנהוג אבילות, דאין האבילות מוטלת אלא בפני האבל, לכבודו.

ה. ובכל גוונא בין כשיש אונס בין כשאין אונס, **לא יבעול לא בערב שבת** מפני שהוא עושה חבורה, **ולא במוצאי שבת** גזירה שמא ישחוט בן עוף לצורכי הסעודה (ונקרא בן עוף לפי שדרך לשחוט את הרכים והקטנים. וי"ג שמא ישחוט בו עוף, דשבת הוא גם לשון זכר וגם לשון נקיבה. תוד"ה שמא). **וטעם זה שייך גם בערב שבת,** (ומ"מ יוכה כ"כ שחל בשני בשבת שצריכים להרבות בסעודה בראשון שהוא ערב יוה"כ, אין חוששים לזה לדחותו לשלישי בשבת, **משום שלסעודת עצמו אינו טרוד, או משום שיש לו יותר זמן** מפני שהסעודה היא רק ביום. וכתבו התוס' (ד"ה אלא) שנקט ערב יוה"כ יותר מד' פרקים שרגילים לשחוט בהם, משום שבד' פרקים רגילים לשחוט בהמות, ובזה ליכא למיגזר, אבל בערב יוה"כ רגילים להרבות בעופות ודגים).

ואין הטעם במוצאי שבת משום שמא יבוא לחשב חשבונות בשבת מה צריך לעשות לסעודה בלילה, **שהרי מותר לחשב בשבת חשבונות של מצוה.** (וכן מותר בשבת לפסוק צדקה לעניים, ולפקח על עסקי רבים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ולפקח פיקוח נפש, וללכת לטרטיאות ולקרקיאות לפקח על עסקי רבים, ולשדך הבנות, ותינוק ללמוד ספר, או אומנות שזה מצוה, דכתיב "ראה חיים עם אשה אשר אהבת" ראה אומנות שתחיה עימה עם התורה, ואב חייב ללמד את בנו אומנות).

בתולה נשאת ברביעי, **ונבעלת בחמישי** ולא ברביעי, ומה שלא נבעלת ברביעי אין הטעם משום דחיישינן לאקרורי דעתא, אלא משום שבחמישי נאמרה בו ברכה לדגים "פרו ורבו ומלאו את המים".

אלמנה נישאת בחמישי ונבעלת בששי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם "פרו ורבו ומלאו את הארץ", שהיא עדיפא מברכה לדגים, ומ"מ בבתולה חיישינן שעד שני בשבת תתקרר דעתו, וכן כדי שיהיה שמח עמה ג' ימים, ולא ילך לאומנותו שהרי אין משתה אלמון באלמנה אלא יום אחד, ונ"מ בין הטעמים באדם בטל ממלאכתו, או כשחל יו"ט בערב שבת, וכן משום ברכה לא נקרא עבריינא, משא"כ משום שקדו. תוד"ה מאי.

גדולים מעשי צדיקים יותר ממעשי שמים וארץ.

ויבשת ידיו יצרו, כתיב ידו בלשון יחיד, וא"כ יצרו שזה לשון רבים היינו אצבעותיו.

מעשה ידיו מגיד הרקיע- היינו שהרקיע מעיד על מעשי הצדיקים, ע"י ירידת הגשמים מכח תפילת הצדיקים.

ה: אם שומע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעו באזניו, ולכן האצבעות משופות כיתדות, ולצורך זה האליה –בשר שבסוף האוזן, רכה.

האצבעות מחולקות כל אחת לצרכה, זרת מודדים בה זרת של חושן, קמיצה שמהאצבע הסמוכה לאצבע הקטנה מתחילים את קמיצת המנחות, אמה היא האצבע הגדולה, ובה מודדים אמת בנין וכלים, אצבע למתן דם חטאת דכתיב ביה "באצבעו", וגודל לרש"י היינו לבהן יד דאהרן ודמזעזע, ולתוס' (ד"ה זה) היינו שבקמיצה מוחק בגודל, ולא ביד השניה משום דבעינן עבודה בימין.

אל ישמיע אדם לאזניו דברים בטלים, מפני שהם נכוות תחילה לאברים.

מהו לבעול בתחילה בשבת

בעילה בתחילה בשבת יכול להיות גם איסור עשית חבורה או איסור עשית פתח, ולהלן (ה: - ז.) יבוארו צדדי האיסור והתהר והדעות בזה וההלכה למעשה.

הצדדים לאסור- א' אם דם הבתולים חיבורי מיחבר בלוע בדופני הרחם, ויציאתו היא ע"י עשית חבורה, **והוא צריך לדם** (ר"ת מפרש שהוא צריך שיצא הדם כדי שלא יתלכלך פעם אחרת כשיבועל, ולפי זה הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, ואף דשרי במקום צערא, מ"מ במקום מצוה אסור. ור"י מפרש שהוא צריך את הדם כדי לראות אם היא בתולה. תוד"ה לדם). ב' או שכוונתו להנאת עצמו, אבל הלכה כרבי יהודה שדבר שאין מתכוין אסור, ועשית החבורה היא תיקון. ג' או שעשית החבורה היא קלקול, אבל הלכה כר"ש שמקלקל בחבורה חייב. ד' אם דם מיפקד פקיד כנוס בין דופני הרחם ואינו בלוע, אבל הוא צריך את הפתח ואסור משום בונה. ה' אינו צריך לפתח, אבל הלכה כרבי יהודה שדבר שאין מתכוין אסור, והוא מתקן בעשית הפתח.

הצדדים להתיר- א' אם דם מיפקד פקיד, והוא לא צריך את הפתח, והלכה כר"ש שדבר שאין מתכוין מותר, ולא הוי פסיק רישיה. כיון שיש בקיאים בהטיה, ואין דם יוצא. ואין פתח נפתח. ב' או שדבר שאין מתכוין אסור, אבל הוא מקלקל בעשית הפתח מפני שהבתולה חשובה מן הבעולה, ואין מ"ד שמחייב במקלקל אלא רק בחובל ומבעיר. וכתבו התוס' (ד"ה אם) שאף שמקלקל פטור אבל אסור, מ"מ כיון דהוי גם דבר שאין מתכוין, וגם הוי מצוה, מותר לכתחילה. אי נמי היכא דאינו קלקול גמור אסור אף באין מתכוין, אבל בקלקול גמור שרי. ג' דם חיבורי מיחבר, אבל אינו צריך את הדם, והלכה כר"ש שדבר שאין מתכוין מותר, (וכתבו התוס' (ד"ה את"ל) שלר"ש אף אי הוי מתקן פטור באינו מתכוין, כיון דפטור אינו מתכוין הוא פטור בכל התורה, אבל פטור מתעסק הוא כמו פטור מקלקל, שזה דווקא בשבת דבעינן מלאכת מחשבת, ולכן לר"ש בחבורה שחייב במקלקל חייב אף במתעסק). ד' דבר שאין מתכוין אסור, אבל הוא מקלקל בחבורה, ובמקלקל בחבורה הלכה כר"י שמותר.

אע"פ שתיקנו שהבתולה נישאת ברביעי וכ"ל, מ"מ אם אירע שלא בעל בליל חמישי א"צ להמתין ליום חמישי הבא. ובאמת לעיל מוזא בריייתות שאוסרות לבעול בתחילה בשבת, משום חבורה, והכא לא ידע לבריייתות אלו, או שהספק הוא אם כך הלכה. תוד"ה מהו.

איסור עשית חבורה- רש"י בשבת ק"ז. כתב שהאיסור הוא משום צובע, והתוס' (ד"ה דם) כתבו שהאיסור הוא משום נטילת נשמה, ולא משום שמחלישו, אלא מפני שהדם הוא הנפש. (ורב דאמר משום נטילת נשמה היינו אף משום נטילת נשמה, אבל באמת חייב אף כשלא שייך צובע כגון בשרץ שאין לו עור. ובדם חלזון אינו חייב משום נטילת נשמה, משום שהדם מיפקד פקיד, ועל שאר הדם שמחובר נחשב מתעסק).

ו. דעת האוסרים והמתירים- בבי רב התירו בשם רב ואסרו בשם שמואל, דסברי שאף שרב סובר שהלכה כר"י שדבר שאין מתכוון אסור, הכא מותר משום שהוא מקלקל בעשית הפתח או בעשית החבורה, ואף ששמואל ס"ל כר"ש שדבר שאין מתכוון מותר, מ"מ אם דם מיפקד פקיד, ס"ל שהוא צריך לפתח, ואם דם חיבורי מיחבר, ס"ל שהוא צריך לדם. תוד"ה לעולם. **ובנהרדעא** שזה מקומו של שמואל, התירו בשם שמואל ואסרו בשם רב.

דין אינו מתכוון בפסיק רישיה-

מסוכרייתא דנזייתא נקב גיגית שסותמים אותו בבלאי בגד. אסור להדקו ביו"ט אף לר"ש, דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא יומות.

איסור סחיטה וליבון בשאר משקים, ודין פס"ר דלא ניחא ליה- שיטת רש"י שהאיסור במסוכרייתא דנזייתא הוא משום סוחט, אבל שיטת ר"ת דכיון דסחיטה חיובה משום מלבן, זה לא שייך אלא במים, ולא בדבר המלכלך כמו יין שיכר ושמן, ואמנם שייך לחייב משום מפרק כמו שהסוחט זיתים ועבנים חייב משום מפרק, אבל היכא שהדבר הנסחט הולך לאיבוד אין לחייב משום מפרק, ואף דהוי פס"ר, שרי כיון דלא ניחא ליה, והכא אסור משום שמא יבטלה שם, ועשה כלי בשבת, (והא דהוי רק פס"ר, י"ל בדוחק שאף שכוונתו לבטלה, כיון שאין מתכוין לעשות כלי, אינו אלא פס"ר ולא מעשה גמור). אבל שיטת רי"י שיש איסור סוחט אף בשאר משקים, (אך אין לגזור בהם שמא יסחוט, כיון שהטעם והריח נשארים בבגדים), וכן שייך חייב משום מפרק, דפסק"ד דלא ניחא ליה אסור לכתחילה לר"ש, כמו מלאכה שא"צ לגופה, ומ"מ במקום מצוה מותר (מזלפים יין ע"ג האישים אע"ג דהוי פס"ר שיכבה. המעמיס עובי הדס ביו"ט, היכא שיש לו אחר, אף דהוי פס"ר שיתקן את ההדס, אך בזה י"ל דכיון שיש לו אחרת לא הוי תיקון כלי, ולרבי יהודה אסור שמא יצטרך לה), וכן במקום צערא מותר (מפיס מורסא להוציא ליחה, נטילת קוץ ע"י מחט), והא דשרי לסחוט כבשים לצורך גופם ולא לצורך מימיהם, י"ל דלא חשיב סחיטה אלא הפרדת אוכל מאוכל. תוד"ה האי.

עד מתי תולים בדם בתולים- תינוקת שלא הגיע זמנה לראות שלא הגיעה לימי הנעורים, **ונישאת, לב"ש ד' לילות תולים** דם שראתה מחמת תשמיש, **בדם בתולים**, וד' לילות היינו שבעל בהם, ולאו דווקא רצופים. תוס' (ד"ה מאי). **ולב"ה עד שתחיה המכה** והיינו כל זמן שאינה מטשמת בלא דם. **ובהגיע זמנה לראות** ולא ראתה לב"ש תולים רק בלילה הראשון ואפי' בבעילות רבות, **ולב"ה עד מוצאי שבת ד' לילות**. והא דשרי לבעול בשבת, למ"ד שאורסר היינו כשבעל בעילה ראשונה לפני שבת, וקמ"ל כשמואל שפירצה דחוקה מותר ליכנס בה בשבת אע"פ שמשיר צרורות, וה"ה לענין בעילה אף שאולי יצא דם מותר אם כבר בעל.

ז: קריאת שמע בזמן טירדה- איתא במתני' שחתן פטור מק"ש מהלילה הראשון עד מוצאי שבת, אם לא עשה מעשה. לאביי טעם הפטור הוא משום שהוא טרוד, כיון שעדיין לא בעל, אבל לבעול בשבת עצמה אסור. ולרבא אין לפטור מטעם טירדה לבד, דא"כ אף מי שטבעה ספינתו בים פטור, (וגם אביי מודה בזה, אלא דס"ל שטרוד במה שאינו יכול לעשות מצוה חשיב טירדה דמצוה). וכן מצינו שאבל חייב בכל המצוות, (ולאביי באבל אין מצוה להצטער אלא להתאבל) (חוץ מתפילין שפטור משום שנא' "פארך חבוש עליך", לרש"י אבל מעולל בעפר קרנו וראשו, ואין זה פאר לתפילין, ולתוס' (ד"ה חוץ) מדאמר ליחזקאל "פארך חבוש עליך" מכלל דלעלמא אסור, ואמנם לגבי תלמוד תורה ילפינן לאסור מדאמר ליחזקאל "האנק דום", דאם אסור ליחזקאל ה"ה לשאר אבלים), ורק היכא שהוא טרוד והוא יכול לבעול, פטור, דהעיסוק במצוה פטור מן המצוה. ורבא מביא מחלוקת תנאים אם חתן שלא עשה מעשה, פטור מק"ש ביום השלישי שזה שבת, או לא, ותולה את זה במחלוקת ת"ק וחכמים אם מותר לבעול בשבת.

רבה מבאר שחכמים שמתירים לבעול בשבת, היינו ר"ש דס"ל דבר שאין מתכוין מותר, ולא חשיב פסיק רישיה, והמשנה לא אמרה שמי שאינו בקי אסור לבעול בתחילה בשבת, מפני שהרוב בקיאים בהטיה, אבל בעילה גמורה אסורה בשבת. (תוד"ה לא). ואין פטור מק"ש אלא מי שאינו בקי שהוא טרוד, וכתבו התוס' (שם) שאף בקי הוא טרוד לפני הבעילה, מפני שהוא ירא שאינו בקי. וכן בחול אף הבקי טרוד מפני שהוא בא לבעול בעילה גמורה. **ולפי זה מה שהצריכו שושבינים** כדי לבקר שלא ינהגו רמאות בטענת בתולים **ומפה, הטעם הוא שמא** לא יטה **ו'יראה דם ויאבד**, אבל אם בעל בהטיה תאמר לו עדיין בתולה אני. לרש"י דברי הגמ' הם בכל בעילה, ולתוס' (ד"ה אלא) זה רק בשבת שבועלים בהטיה. עוד כתבו התוס' (ד"ה רוב) שמה שמצינו ששמואל אמר שהוא יכול לבעול כמה בעילות בלא דם, ואיתא בגמ' ששמואל לא שכיח, הכונה שהיה בועל בעילה גמורה שיכולה להתעבר בה, בלי להוציא דם, אבל בהטיה אין אשה מתעברת, וזה שכיח.

ז. המפיס מורסא בשבת- אם כוונתו לעשות לה פה וכוונתו שהפתח ישאר למחר, (והוא עשוי להכניס אויר ולהוציא ליחה. תוד"ה אם), **חייב** משום בונה, ואשכחן בין בבעלי חיים דכתיב "ויבן את הצלע", **ואם להוציא ליחה פטור** ומותר. **הגמ' מבארת שאף שאם כוונתו להוציא ליחה פטור, מ"מ שייך לאסור בעילה ראשונה בשבת, משום שהליחה פקודה ועקורה** מן הבשר ומופרדת לצאת, **אבל הדם פקוד ואינו עקור** לגמרי אלא הוא בלוע קצת בכתלים, ואינו מוכן לצאת כמו ליחה. ויבארו התוס' (ד"ה ואם) דקסבר דם חיבורי מיחבר, ולכן אסור בבעילה, אבל בליחה כיון שהליחה כנוסה, ולגבי הפתח הוי מלאכה שא"צ לגופה, ומותר משום צערא, וכר"ש.

דעת המתירים לבעול בעילה ראשונה בשבת- רבי אמי התיר לבעול בשבת, והתפיס מטלטלין לכתובה עד שכתבו כתובה ויהיה לה שעבוד קרקעות. וכן רב זביד התיר, וי"א שהוא עצמו בעל. ורב יהודה התיר לבעול בתחילה ביו"ט, י"א שהוא הדין בשבת, וי"א שבשבת אסור, ודווקא ביו"ט מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש כגון שחיטה. **הותרה נמי שלא לצורך** ובלבד שיהיה צורך היום, או צורך קיום מצוה ביו"ט, ושחיטת עולות נדבה מותר לב"ה, כדי שלא יהיה שולחנו מלא ושלחן דרכו חסר, ואפי' לצורך מצוה דרבנן מותר, (ולכן היה מותר לשרוף חמץ אף אם בילטו, אי לאו משום מוקצה), ואף המבשל גיד הנשה ואכלו אינו לוקה משום שכיון שאכלו זהו צורך היום, ואף הוצאת תינוק לטייל הוא צורך היום, (אבל הוצאה לצורך נכרי אסורה, אמנם ברה"ר שלנו שאינם רחבים ט"ז אמה אינם אלא כרמלית, וגבי יו"ט לא גזרו רבנן, כמו שלא הצריכו עירובי חצרות, אך י"ל שאף שלא תיקנו עירובי חצרות מ"מ לכרמלית אסור. תוד"ה מתון). **אמנם הבערה לצורך מוגמר** –בשמים שעל האש, **אסורה, דכתיב "אך אשר יאכל לכל נפש" ומוגמר אינו שווה בכל נפש** אלא רק למפונקים, **וצבי מותר לשחוט אע"פ שאין אכילתו שווה לכל נפש, דמ"מ הוא צריך לכל נפש**, וכן ביאה. ומה שמצינו שכבוי הנר לא חשיב צורך, היינו לא בביאה ראשונה, אי נמי הוי כמו מכשיריו. תוד"ה אמר.

רבי יוחנן הורה שאסור לבעול בתחילה בשבת, (ושייך הוראה לאיסור אע"פ שגם מספק שייך לאסור, אבל בתחר אם להתיר אלא בודאי על סמך קבלה מרב או מסברא, **כמו לגבי נזירות הילני** שיצא בנה למלחמה ונדרה שבע שנים נזירות, ועלתה לארץ, והורוה בית הלל לנהוג עוד שבע שנים נזירות, (ואע"פ שנשיאות הלל היתה אחרי סיום מלכות הילני, מ"מ כבר אז היו לו תלמידים שהורו. תוד"ה הורוה). **וכן מצינו שנחלקו אם בניקב חוט השדרה הוי טריפה, או רק בנפסק ברובו, והורו שדווקא אם נפסק ברובו הוי טריפה).**

להלכה מותר לבעול בתחילה בשבת, ואין חוששים שמא ישחוט בן עוף, ועל זה סומכים לעשות את הסעודה בשבת. תוד"ה והלכתא.

ברכת חתנים וברכת אירוסין

להלן יבואר מה מברכים באירוסין ובנישואין, וכמה ימים מברכים את ברכות הנישואין, ועוד פרטים בברכות אלו.

כמה ימים מברכים ברכת חתנים- בתולה טעונה ברכה ז' ימים, וכן בחור שנשא אלמנה, אבל אלמון שנשא אלמנה טעון ברכה יום אחד, שהרי רב נחמן לומד שצריך עשרה לברכה מבועז, והוא היה אלמון שהרי בועז הוא אבצן, והיו לו ל' בנים ול' בנות, (ודות אע"פ שכשנישאת למחלון היתה נכרית, מ"מ בעולה נחשבת כאלמנה. תוד"ה והא). ומ"מ **לגבי שמחה** לכל אלמנה תיקנו ג' ימים לשמחה.

ז: אין אומרים ברכת חתנים אלא בעשרה, רב נחמן לומד דין זה מדכתיב גבי בועז "ויקח עשרה אנשים מזקני העיר", ורבי אבהו לומד דין זה מדכתיב "במקהלות ברכו אלוקים ד' ממקור ישראל" על ברכת מקור צריך קהל, וכתיב "הקהל את העדה" ואין עדה בפחות מעשרה כדכתיב במרגלים "עד מתי לעדה הרעה הזאת" יצאו יהושע וכלב, (ואע"פ שמקהלות זה שתיים, אין סברא לחלק בין עשר לעשרים. תוד"ה במקהלות). ורב נחמן לומד מזה שאפי' עוברים שבמעי אמן אמרו שירה על הים, ורבי אבהו לומד דבר זה מדלא כתיב "מבטן" אלא "ממקור" והיינו על עסקי מקור, ולדבריו בועז לקח עשרה אנשים כדי לדרוש "עמוני" ולא עמונית "מואבי" ולא מואבית, כדי לפרסם את הדבר, דאל"כ לא היה מקפיד לקחת דווקא זקנים, וכדמצינו ששמואל כינס עשרה כדי לפרסם שהמזכה מתנה ע"י אחר לעובר קנה, והלכתא המזכה לעובר לא קנה.

דין המזכה לעובר- הנה שיטת שמואל שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, וכתבו התוס' (ד"ה המזכה) בביאור הראשון דס"ל לשמואל שעובר נחשב בא לעולם, דאל"כ כ"ש שאינו יכול לזכות לדבר שבא לעולם. אי נמי שמואל סובר שאדם מקנה לדבר שלב"ל אע"פ שאינו קונה דשלב"ל, הפוך מסברת רב הונא.

מברכים ברכת חתנים בבית חתנים, וביהודה היו מברכים ברכת חתנים אף בבית האירוסין מפני שמתייחד עמה באירוסין כדי שיהיה ליבו גס בה, וכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה.

ברכת אירוסין- בבית האירוסין מברך ברכת אירוסין, והיינו אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על העריות ואסר לנו את הארוסות (והיינו איסור יחוד דרבנן, שאסרו יחוד בפנויה ואף ארוסה לא התירו עד שתיכנס לחופה, ובברכה) **והתיר לנו את** (נשותינו) **הנשואות לנו** ע"י חופה וקידושין, וי"א שיסיים ברוך... מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין, כמו שחותמים בברכת קידוש ששם חותמים משום שמפסיקים באמירת תחילה למקראי קודש, והכא הברכה היא ג"כ בלשון קדושה, **וי"א שלא יחתום כמו שאין חותמים בברכת פירות ומצוות**, שכיון שהכל הודאה ואין מפסיקים בבקשה א"צ חתימה. רש"י. ולתוס' (ד"ה מאן) ברכה קצרה וארוכה היינו אם הנוסח הוא קצר או ארוך, ובברכת האירוסין נחלקו אם היא נחשבת קצרה או ארוכה.

ח. נוסח הברכות לחתנים-

א' שהכל ברא לכבודו. ברכה זו אינה ברכה על הזיווג, אלא שכיון שנאספו אנשים לגמול חסד עם החתן והכלה, וזה זכר לחסדי הקב"ה שהיה שושבין של אדם הראשון, א"כ אסיפה זו היא כבוד המקום, ולכן מברכים ברכה על כבודו. והיה ראוי לברך ברכה זו בשעת האסיפה, אלא שממתינים כדי לברכה על הכוס, כמו שבמוצאי שבת מברכים ברכת הנר והבשמים על הכוס.

ב' יוצר האדם. גם זה אינו ברכה על הזיווג, אלא היא על יצירת אדם הראשון לפני יצירת הנקיבה, ומתוך שמברכים על יצירת הנקיבה, מברכים גם על יצירת האדם שהוא עיקר ותחילת בריאת הנקיבה.

ג' אשר יצר את האדם (-הזכר) **בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו** (-מגופו מצלעותיו) **בנין עדי עד** (-בנין לדורות ע"י הנקיבה), **וחותם יוצר האדם.**

ד' שוש תשיש ותגל העקרה (-ירושלים) **בקיבוץ בניה לתוכה בשמחה, וחותם משמח ציון בבניה.** וברכה זו היא לפי שצריך להעלות את ירושלים על ראש שמחתנו.

ה' שמח תשמח רעים האהובים (שהחתן והכלה יצליחו בשמחה ובטוב לב), **כשמחך יצירך** (-אדם הראשון) **בגן עדן מקדם, וחותם משמח חתן וכלה** (-שישמחו כל יומיהם ויצליחו בסיפוק מזונות וכל טוב).

ו' אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה גילה רינה דיצה וחדוה אהבה ואחוה ושלום ורעות, מהרה ד' אלוקינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול מצהלות חתנים מחופתם ונערים ממשתה נגינתם, וחותם משמח חתן עם הכלה. (וזו ברכה על כל ישראל, והיא שבח על דיבוק איש באשה ע"י שמחה וחדוה, ולכן חותם בה "חתן עם הכלה"). **רב תחליפא האריך בכל הברכות** והיינו שהאריך גם בב' ברכות ראשונות וחתם בהם בברוך, **ולית הלכתא כוותיה.**

שתי הברכות הראשונות אינן חותמות בברוך, לפי שהם ברכות בפני עצמם ואינם על הזיווג. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה שהכל) שג' ברכות ראשונות פותחות בברוך מפני שצריך להבדילם מהברכה הקודמת, משא"כ שוש תשיש, ואשר ברא פותחת בברוך לפי שכשאין פנים חדשות מברכים אותה בפני עצמה. וי"ח מפרש שיוצר האדם פותחת בברוך לפי שיש שאין אומרים אותה. (והערב נא בברכת התורה אינה ברכה חדשה אלא המשך של הקודמת, ולכן אינה פותחת בברוך).

לוי לא בירך ברכת יוצר האדם, ואין הכרח לומר שנחלקו אם היתה יצירה אחת או שתיים, לרש"י חדא יצירה היינו עם פרצוף זכר מלפניו ופרצוף נקיבה מאחריו, ושתי יצירות היינו שנברא אדם, והאשה נבראה מזנבו. ולתוס' (ד"ה חדא) חדא יצירה היינו פרצוף אחד ולא שתי פרצופים. **די"ל שלכו"ע נבראו מתחילה ביצירה אחת, ונחלקו אי אזלינן בתר מחשבה** לבוא שניים **דכתיב "זכר ונקיבה בראם", או אחר המעשה שנברא אחד דכתיב "ויברא אלוקים את האדם".**

לרב אשי מברכים ברכות חתנים בעשרה כל ז' אם באו פנים חדשות, והיינו בני אדם שמרבים שמחה בשבילם, ושבת נחשבת כפנים חדשות דגם בה מרבים בשמחה וסעודה. תוד"ה והוא. **ואם אין פנים חדשות, דאינו אלא תוספת שמחה, מברכים רק שהשמחה במעונו ואשר ברא.**

ברכת שהשמחה במעונו מברכים לפני הנישואין משעה ששורים **השעורים במים** בשביל שיכר לסעודה, וי"מ שזורעים שעורים בעציץ לומר שהחתן והכלה יפרו כשעורים הללו. **ורב פפא בירך משעת אירוסין לפי שהיה מוכן לו צרכי הנישואין, ורבינא בירך אחרי אירוסי בנו, ואמר קים לי דלא הדרי בהו, (אמנם הם חזרו בהם). ובז' הימים מברכים אף אם אין פנים חדשות, ומשבעה ועד שלושים מברכים אף אם לא אמר להם שהסעודה היא מחמת הנישואין, ואחר ל' יום עד י"ב חודש מברכים רק אם אמר להם שהסעודה היא מחמת הנישואין.**

רב חביבא בירך שהשמחה במעונו בברית מילה, ולית הלכתא כוותיה משום צערא דינוקא.

החתן מצטרף לעשרה.

ברכת אבלים

האם האבל מצטרף לעשרה- לרב האבל מצטרף, ובמתניתא תנא שאין מצטרף, ולריו"ח אין האבל מצטרף לעשרה בסעודה ראשונה שעושים לאבל משל אחרים ברחבה (ומברכים שם ברכת אבלים, וכן כל שבעה מברכים אם יש פנים חדשות), אבל לברכת המזון האבל מצטרף, לרש"י היינו שמצטרף לזימון, ולתוס' (ד"ה כי) הכונה לברכת אבלים שבברכת המזון, וא"כ צריך בזה עשרה. (ואין הכונה שאין האבל מצטרף לעשרה בשורה שעושים לנחמו כשחוזרים מהקבר, שהרי אין ברכה בשורה).

ח: דור שהאבות מנאצים לקב"ה, בניהם ובנותיהם מתים כשהם קטנים.

הכל יודעים כלה למה נכנסה לחופה, אמנם כל המנבל את פיו אפי' נחתם גזר דינו של שבעים שנה לטובה, נהפך עליו לרעה. (ורב יהודה בר נחמני אמר זאת לרבי חייא לנחמו על מיתת בנו, והיינו לומר לו שהוא חשוב להיות נתפס בעוון הדור).

נוסח ברכות אבלים-

א' ברוך אתה וכו' הקל הגדול ברוב גדלו אדיר וחזק ברוב נוראות, מחיה מתים במאמרו, עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר, וחותם מחיה המתים. והיא ברכה על שבחו של הקב"ה.

ב' (ברכה זו היא סמוכה לחברתה) **אחינו המיוגעים המדוכאים באבל הזה, תנו לבבכם לחקור את זאת, זאת היא עומדת לעד** (-שכולם מתים, ולא יבכו יותר מדאי), **נתיב הוא מששת ימי בראשית, רבים שתו רבים ישתו, כמשתה ראשונים כך משתה אחרונים, אחינו בעל נחמות ינחם אתכם, וחותם מנחם אבלים.** וברכה זו היא כנגד האבלים. (לאביי לא יאמר רבים ישתו כדי לא לפתוח פה לשטן).

ג' אחינו גומלי חסדים בני גומלי חסדים, המחזיקים בבריתו של אברהם אבינו (-שגמל חסדים, כדכתיב "ויטע אשל" ר"ת אכילה שתיה לויה), **אחינו בעל הגמול ישלם לכם כגמולכם, וחותם משלם הגמול.** וברכה זו היא כנגד המנחמים.

ד' רבון העולמים פדה והצל מלט הושע עמך ישראל, מן הדבר ומן הביזה ומן השדפון ומן הירקון ומכל מיני פורעניות המתרגשות ובאות לעולם, טרם נקרא ואתה תענה, וחותם עוצר המגיפה. וברכה זו היא כנגד כל ישראל.

י' כוסות תיקנו חכמים בבית האבל, כדכתיב "תנו שיכר לאובד ויין למרי נפש", **ג' קודם אכילה** יחד עם הפרפראות שהיו אוכלים לפני הסעודה **לפתוח את בני מעיו, ג' בתוך האכילה** כדי לשרות אכילה שבמעיו, **וארבעה לאחר אכילה** כנגד ד' ברכות של ברכת המזון, **והוסיפו עוד ד' כנגד חזני העיר** שהיו מתעסקים במתים **ובשאר צרכי ציבור, וכנגד פרנסי העיר** שהיו נותנים מממונם לקבורת עניים, **וכנגד ביהכ"ק** שינתמנו המקום מאבלנו על חורבנו, **וכנגד רבן גמליאל** (מפני התקנה דלהלן), **והיו משתכרים, והחזירו הדבר לישנו** לי' כוסות.

תכריכי המת- בראשונה היתה הוצאת המת קשה לקרוביו יותר ממיתתו שהיו קוברים אותו בכלים יקרים **עד שהיו מניחים אותו וברחים, ור"ג ציווה לקוברו בכלי פשתן זולים וכן נהגו כולם, והאידנא נהוג אפי' בצרדא בת זוזא.**

האומר פתח פתוח מצאתי

נתבאר במתני' ב. שהבתולה נישאת ביום רביעי כדי שאם יהיה לו טענת בתולים יבוא לבית דין. ולהלן יבואר האם הבעל נאמן כשהוא טוען שמצא פתח פתוח או שלא מצא דם בתולים, לענין לאוסרה עליו (אם בעבלה מרצונה לאדם אחר בין הקידושין לנישואין, ואשת כהן אסורה אפילו באונס) ולענין להפסידה כתובתה, או שאינו נאמן.

ט. אמר רבי אלעזר האומר פתח פתוח מצאתי **נאמן לאוסרה עליו**, דשויא אנפשיה חתיכה דאיסורא. ולענין להפסידה כתובתה, לרש"י אינו נאמן, ולתוס' (ע"ב ד"ה אי) ר"א סובר כשמואל שנאמן להפסידה כתובתה, דאוקי ממונא בחזקת מריה, וליכא ס"ס שמא אינו בקי בפתח פתוח, ושמא נאנסה (ובאונס יש לה כתובה, ובמקום ס"ס אינה מפסידה כתובתה), דהצד של אונס אינו ספק גמור, וה"ה כשהספק השני הוא אם היא מוכת עץ, אין לה כתובה כיון שהצד של אונס אינו ספק גמור, אי נמי מוכת עץ לא שכיח.

אמנם כל זה רק באשת כהן, ולא מעמידים אותה על חזקת כשרות, דאדרבה נעמידה על חזקת הגוף שהיתה בתולה. (תוד"ה לא). או שקיבל בה אביה קידושין כשהיתה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד ועכשיו היא גדולה ופיתויה פיתוי, האם נבעלה בקטנותה היו בתוליה חוזרים. והצד שנבעלה בקטנותה ופיתוי קטנה אונס הוא, זה ספק אחד יחד עם הצד שנבעלה באונס כשהיא גדולה. ואין מעמידים אותה בחזקת התר לבעלה, מפני שצד האונס אינו מסתבר, דאונס יש לו קול, והוי כמיעוט, ורובא וחזקה רובא עדיף, ומ"מ בס"ס מותרת, דהאי רובא אינו רוב גמור אלא הוי מדרבנן, ואין כאן ספק שמא היא מוכת עץ, כיון שאינה טוענת כך, (אבל טענת אונס אינה טוענת כיון שזה גנאי). תוד"ה ואי.

אבל אשת ישראל גדולה מותרת משום **ספק ספיקא**, כיון שיש ספק אם זינתה תחתיו והיינו אחרי האירוסין, או לא, וכן יש ספק אם זינתה ברצון או באונס, ואשת ישראל מותרת באונס, דסתיא "והיא לא נתפשה".

החידוש בדין הנ"ל הוא דקים ליה בפתח פתוח אע"פ שהיה פנוי. ואין החידוש דשויא אנפשיה חתיכא דאיסורא, שהרי כבר שנינו שהאומר לאשה קידשתיך בפני עדים והלכו למדינת הים, והיא מכחישה, הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו.

למה אין כאן טענה שבעל ולא מצא דם- רש"י מבאר דאיירי שהיא ממשפחת דורקטי שאין להם דם בתולים, או שנאבדה המפה והוא לא ידע אם היה עליה דם. וה"ה (תוד"ה האומר) מבאר דבוגרת ומוכת עץ אין להם דמים אבל פתחם אינו פתוח, ועיי"ש שהביאו מהירושלמי שבוגרת פתחה פתוח, ויישבו הדברים לשיטת ר"ח.

אין האשה נאסרת על בעלה בעד אחד אלא בשני עדים דיליף דבר דממון, וכן נאסרת בקינוי וסתירה אפי' בעד אחד שמעיד שנטמאה אחרי הקינוי, אם יש עדים על הקינוי ועדים על הסתירה, דכתיב "ועד אין בה", ו"עד" היינו שני עדים, וקאמר רחמנא שאם אין בה ב' עדים אלא אחד, והיא לא אנוסה, נאסרה, דרגלים לדבר שזינתה לפי שקינא לה ונסתרה, ועד אחד מעיד שהיא טמאה.

ט: למה בת שבע לא נאסרה על דוד- לרש"י הנדון הוא מפני שהיו הרבה עדים, ולתוס' (ד"ה מפני) לא היו עדים שראו כמכחול בשפופרת, אלא הנדון הוא מפני שדוד עצמו ידע שנבעלה, והרי עשה תשובה ולא היה מעכבה אצלו אם היתה נאסרת עליו. הגמ' מבארת שהיא לא נאסרה משום שנבעלה באונס, או משום שאוריה כתב לה גט כדרך היוצאים למלחמת בית דוד, דכתיב במלחמת שאול "ואת אחיך תפקוד לשלום, ואת ערובתם תקח" והיינו דברים המעורבים בינו לבינה. לרש"י הגט נכתב על תנאי שאם יצות במלחמה יהיה גט מיום כתיבתו, אולם התוס' (ד"ה כל) הוכיחו שבאופן זה אינה מגורשת אלא שעה אחת לפני מיתתו, וכתבו די"ל דהיינו דווקא כשאמר מהיום, אבל אם פירש שיחול משעת כתיבה, הגט כן חל משעת כתיבה. או שהיו מתנים אם לא יחזור מהמלחמה, ולא אם ימות, (והיינו אם לא יחזור בסוף המלחמה, שהרי חזר אוריה באמצע המלחמה). ושיטת ר"ח שהיו כותבים בצינעא גט גמור בלא תנאי.

ממתני' דבתולה נשאת ליום הרביעי כדי שיוכל לטעון בבי"ד שזינתה, אין ראיה שהאומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו, די"ל דאיירי שטוען שלא מצא דם.

האם הבעל נאמן ע"י טענת בתולים להפסידה כתובתה-

שיטת שמואל שהאומר פתח פתוח מצאתי נאמן להפסידה כתובתה, דחכמים תיקנו לבתולה מאתים ולאלמנה מנה, והם האמינוהו בטענה זו אף בלא עדות, ולא מארינן שא"כ מה הועילו חכמים בתקנתם, דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה, ואם היה שונאה היה מגרשה לפני הנישואין, ומכח האי סברא נאמן. וכתבו התוס' (ד"ה נאמן) שאף שמואל מודה שנאמן גם לאוסרה עליו. עוד כתבו התוס' (י. ד"ה חזקה) דלא שייכא חזקה זו אלא באשת כהן או שהיתה פחותה מג', שהם נאסרות עליו, אז בכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה דהוי מק"ט, אבל למ"ד שיש לה כתובה מנה אינו נאמן, כיון שאינו מפסיד את הסעודה. עוד כתבו התוס' (י. ד"ה אמר) שלהלכה אינו נאמן בטענת בתולים להפסידה כתובתה, אלא הלכה כרב אשי לקמן י"ב דחייש לשמא משקר ולא ס"ל לחזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה.

אמנם מהא דאיתא במתני' (י"ב.) שהאוכל אצל חמיו ביהודה שלא בפני עדים אינו יכול לטעון טענת בתולים ולהפסידה כתובתה מפני שמתייחד עמה, (ואף אם טוענת שמצא פתח נעול, נאמנת במיגו שהיתה אומרת שבא עליה מן האירוסין. תוד"ה אבל). אין ראיה שבגליל נאמן אף להפסידה כתובתה, (דאי לענין לאוסרה עליו אף ביהודה נאמן דכיון שהוא אומר שלא בא עליה, א"כ ודאי זינתה, ושויא אנפשיה חתיכא דאיסורא), די"ל שהכונה במשנה שבגליל נאמן בטענת דמים, לרש"י אייריי שיש עדים שבדקו וראו שלא מצא דם, ולתוס' (ד"ה לא) נאמן אף בלא עדים, כיון שאין לחוש שאינו בקי. אבל ביהודה אינו נאמן, דחוששים שמא בעל בימי אירוסין ושכח, או שהערה בה מתוך חיבתה ולא ידע ששייבר בתולה. ובאופן אחר כתבו התוס' (ד"ה מאי) שביהודה כיון שנתייחד עימה, תולים בודאי שבא עליה, דלא מוקי איניש אנפשיה.

מה האשה טוענת- כתבו התוס' (ד"ה מאי) שבטענת פתח פתוח וטענה שלא מצא דם, איירי שהאשה טוענת שהוא בא עליה באירוסין או שטוענת שהיתה בתולה. אך כתבו (ד"ה לא) דהא דאין נאמנת במיגו שהיתה טוענת משארסתני נאנסתי, משום שאינה רוצה להודות שנבעלה מאחר, ועוד שהרי בזה היא פוסלת עצמה לכהונה. אך קשה למה אין נאמנת בטענת מוכת עץ אני תחתיך ונסתחפה שדך, שבזה כתובתה מאתים, לכך נראה שהטעם הוא משום שזה מיגו במקום חזקה, דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה, או משום דאין אומרים מיגו להוציא.

י. אם חיוב כתובה הוא מדאורייתא- כיון שכתובה דרבנן, אינה גובה אלא מן הזיבורית אף אם יש לו גם עידית ובינונית, והיא רוצה עידית או בינונית בשווי הכתובה, אבל לרשב"ג כתובה דאורייתא דכתיב "כסף ישקול כמוהר הבתולות" מדקרי ליה מוהר, (ועיקר הלימוד הוא שכמו שאונס משלם חמישים כסף כך גם המפתה), ונ"מ שנותן לה ממעות קפוטקיא אם נשאה שם, ולא ממעות א"י שהם קלות, אבל לחכמים אזלינן לקולא, ובין אם נשאה בא"י וגירשה בקפוטקיא, ובין איפכא, נותן לה ממעות א"י. ובתוס' (ד"ה נותן) דנים אם נותן לה ממעות קפוטקיא לפי אותו שווי של א"י, או שנותן לה נ' שקלים של קפוטקיא. עוד כתבו התוס' (ד"ה אמר) דהא שכותבין בכתובה "כסף זוזי מאתן דחזי ליכי מדאורייתא", היינו משום דסמכינן אדעת רשב"ג שכתובה דאורייתא. עוד כתבו התוס' (ד"ה הואיל) ששיטת ר"מ שכתובה דאורייתא וגובה מבינונית, והא דאין גובה מעדיית (שהרי לפינן בריש ב"ק שמשלם מעדיית) הטעם הוא כדי שלא יפרשו בני אדם מלישא אם יצטרכו למכור עדיית, וכן מהאי טעמא אין גובים מהמטלטלין, אמנם לר"מ גובה אף ממטלטלין. וכתובת אלמנה לכו"ע אינה מדאורייתא.

רב נחמן הלקה אדם שטען פתח פתוח מצאתי. לל"ק אף שנאמן בטענה זו, הלקהו משום שידיעתו בזה היא מחמת שזנה. ולרב אחאי בחור אינו נאמן ולוקה, אבל נשוי נאמן ואינו לוקה.

ההוא דאתא לקמיה דר"ג ואמר פתח פתוח מצאתי, אמר ליה **שמא הטית**, אמשולל לך משל וכו' לאדם שהיה מהלך באישון לילה וכו', ואיכא דאמרי שמא במזיד הטית אבל בלא מתכוון לא שכיח הטיה.

בעל ולא מצא דם

ההוא דאתא קמיה דר"ג בר רבי, ואמר לו בעלתי ולא מצאתי דם וכו', **ושרו הסודר במים וכיבסוהו** ומצאו עליו כמה טיפי דמים, ואמר ר"ג שהיא מותרת לו. אמנם אנו אין יכולים לעשות כך, דגיהוץ שלנו ככיבוס שלהם לפי שחמים או הסמנים שלהם היו טובים יותר, וגיהוץ שלנו יעביר גם את הדם.

י: ופעם אחרת אמר להושיב את האשה על חבית יין, ולא היה ריחה נודף מפיה כבעולה שפתחה פתוח, והתירה, (ומ"מ לא בדק כך מתחילה, כיון שלא היה בקי בזה ולא רצה לזלזל בבנות ישראל).

ההוא דאתא לקמיה דר"ג הזקן ואמר לו בעלתי ולא מצאתי דם, ובדק בקרובותיה ומצא שהיא **ממשפחת דורקטי** והתירה, ואמר לו לך זכה במקחך, (ואף שכל אשה שדמיה מרובים בניה מרובים, מ"מ יש בזה זכות שאינו בא לספק נדה), וי"א שאמר לו שנתחייב במקחו.

ההוא דאתא לקמיה דרבי וכו', והיה זה **בשני בצורת**, והכניסום למרחץ והאכילום והשקום ובעל ומצא דם, והתירה.

דין כתובת בתולה ואלמנה המבואר במתני', וטענת בתולים, יובא להלן י"א.

ביאורי מילים-

דורקטי- דור קטוע שאין להם דם נדה ובתולים.

אלמנה- נקראת כך על שם שעתידים רבנן לתקן לה בכתובתה מנה אם נישאת משנתאלמנה, ואף אלמנה מן האירוסין נקראת אלמנה מחמת אלמנה מן הנישואין. וכתב קרא לעתיד, כמ"ש "ושם הנהר השלישי חידקל הוא ההולך קדמת אשור" ואשור זו סליקא. לרש"י אשור לא היתה בנויה בבריאת העולם, אבל לתוס' (ד"ה ותנא) כיון שהיתה בימי משה אפשר לכותבה, וכוונת הגמ' שקים לן שסליקא, שסביבה הולך חידקל, לא היתה בימי משה.

מזבח- מזיח גזירות רעות מישראל, ומזין שבזכות הקרבנות העולם נזון, ומחבב ישראל לאביהם, ומכפר עוונות.

דשא- דרך שם.

דרגא- דרך לגג.

פוריא- שפרים ורבים עליה.

איילונית- דוכרנית לשון איל שאינה יולדת.

המטר משקה ומרוה ומזבל את הארץ, ומעדן נותן עדנה וזיו בפירות, וממשיך.

תועלת התמרים- התמרים משחנן –מחממות, משבען, משלשלן, מאשרן – מחזקות כח, ולא מפנקן, בערבית ובשחרית יפות, במנחה רעות, ובצהרים אין כמותם, כלל הדבר הוא שרק לאחר אכילה הם יפות, ובצהרים טובות יותר מערבית לפי שאינו טורח ללכת לבית הכסא. ומבטלות מחשבה רעה –דאגה, לפי שהם משמחות. וחולי מעיים, ותחתוניות, ומ"מ האוכל תמרים אל יורה שום הוראה, לפי שטורדות דעתו כשיכור (אף דטובות הם, כמו שהשותה רביעית יין אל יורה), וי"מ דהאוכלם קודם שעודתו דווקא אל יורה. ומ"מ לענין ביאת מקדש הלכה כרבי אלעזר שאינו חייב אלא על יין. (תוד"ה אמר).

גרות בקטן

י"א. האם אפשר להטביל קטן לגיותו- גר קטן שאין לו אב, ואמו הביאה אותו להתגייר, מטבילים אותו על דעת בי"ד, שיהיו ג' בטבילתו, והם נעשים לו אב, וחלה הגרות, ומגעו ביין כשר, דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו, וקמ"ל שאע"פ שעכו"ם בהפקירא ניחא ליה להיות מותר בשפחה שהיא שכיחא ליה בהפקירא, (משא"כ אם יתגייר ויהיה מותר רק בבת ישראל), ואין חבין לאדם שלא בפניו, וקטן אין לו דעת, (ואף לרבנן שעכו"ם לא ניחא ליה בהפקירא, היינו בעבד שמוזהיר שאינו משועבד, אבל סתם עכו"ם ניחא ליה בהפקירא. תוד"ה מהו). מ"מ בקטן כיון שלא טעם טעמא דאיסורא לא אמרינן הכי. והא דאמר ר"מ שהאומר תנו שטר שחרור זה לעבדו יכול לחזור בו, היינו דווקא בעבד גדול, או בקטן שהוא עבד כהן ומפסיד אכילת תרומה. (תוד"ה אבל). וכן אב שמתגייר יכול לגייר בניו ובנותיו עמו, דניחא להו במה דעביד אבוהון.

הקשו התוס' (ד"ה מטבילין) איך מגיירים קטן על דעת בי"ד, והרי זכיה מטעם שליחות, דאגן סהדי דעביד ליה שליח, ואין שליחות לקטן, ואף דיש לו זכיה מדרבנן, מ"מ הוא נכרי ולנכרי אין זכיה אפי' מדרבנן, כיון שלא יבוא לידי שליחות. ותי' התוס' שכאן יש לו זכיה מדרבנן כיון שהוא נכנס לכלל ישראל ויהיה לו שליחות, עוד תירצו התוס' שכיון שעי"ז זכיה זו הוא נעשה ישראל, הוה כישראל לענין זכיה, (וקסבר יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה, ולכן הוא מותר בבת ישראל וקידושיו קידושין. ושייך גר קטן מדאורייתא היכא שנתגייר אמו כשהיא מעוברת). ובתי' השני כתבו התוס' שהגרות חלה מדאורייתא, דיש לקטן אז לענו"ס זכיה בדבר שהוא זכות גמורה.

מתי יכול למחות- גר שגיירוהו כשהוא קטן אפי' כשגיירו אביו, יכול למחות מיד כשהגדיל ולומר אי אפשי בגרות ולחזור לסורו, ואין לעונשו אפי' כשידינו תקיפה, ואם קידש אשה אחרי שמיחה אינה צריכה גט, ואם לא מחה שעה אחת כשהגדיל שוב אינו יכול למחות, ואם מחה אח"כ הרי הוא כישראל מומר.

אלו נערות יש להם קנס חמישים כסף אם נאנסו, הבא על הממזרת ואע"פ שלא שייך בה "ולו תהיה לאשה" יש לה קנס, או על הנתינה, או על הכותית, או על הגיורת והשבויה והשפחה שנתגיירו ונפדו ונשתחררו פחותות מג' שנים ויום אחד. וקטנה שנתגיירה אין נותנים לה הקנס אלא כשגדלה (ונהגה מנהג יהודית. תוד"ה לכי) ולא מיחתה, ולאביי הטעם שנותנים לה משום שלא יהא חוטא נשכר. ורבא סובר שלא אומרים כאן שלא יהא חוטא נשכר, כיון שמן הדין לא מגיע לה. שהרי היא עובדת כוכבים גמורה אם תמחה, אבל בכותית יש לה קנס, דכיון שגירי אמת הם, משום שלא יהא חוטא נשכר לא משנים את דינה, וכן שבויה יש לה קנס משום שלא יהא חוטא נשכר, כיון שמעמידים אותה בקדושתה שלא זינתה. תוד"ה אביי.

מיהי בתולה שכתובתה מאתים, ויש עליה טענת בתולים

בתולה כתובתה מאתים ואלמנה כתובתה מנה. ובתולה שנישאת ונמצאת בעולה, מלבד שלא מגיע לה כתובה מאתים אלא מנה, לפעמים יכול הבעל לטעון שאם היה יודע שהיא לא בתולה לא היה נושאה והוי מקח טעות ואין לה כתובה כלל. ולהלן יובארו פרטי הדינים בזה.

בתולה כתובתה מאתים, ואפי' נתארמלה או נתגרשה או שחלצה מן האירוסין כתובתה מן השני מאתים שהרי בחזקת בתולה נישאת, (וקמ"ל בחלוצה, שאע"פ ששומרת יבם לא מיחסרא כניסה לחופה, אין דינה כנשואה. תוד"ה בתולה). ויש עליה טענת בתולים ואיבדה כל כתובתה משום מקח טעות, (י:). אבל מן הנישואין אפי' היא בתולה כגון שנכנסה לחופה ומת בעלה בחזקת שלא נבעלה, כתובתה מנה אם נישאת בסתמא, דבחזקת בעולה היא משנכנסה לחופה, ואין עליהם טענת בתולים, והיינו שאין הבעל יכול לומר בחזקת בתולה נשאתיך והוי מקח טעות ואין לה כתובה כלל. (י"א.).

גיורת שבויה ושפחה שנפדו ונתגיירו ונשתחררו פחותות מג' שנים ויום אחד, כתובתם מאתים, ויש עליהם טענת בתולים. (י"א.) אבל אם נתגיירו לאחר ג' שנים ויום אחד, כתובתם מנה, ואין עליהם טענת בתולים. (י"א:).

אמנם קטנה שנתגיירה על דעת בי"ד או עם אביה אין נותנים לה הכתובה אלא כשגדלה ולא מיחתה וכדלעיל, ולרבא נותנים לה משום שתקנת כתובה היא בשביל שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וכל זמן שלא מיחתה היא גיורת, ועבדינן לה תקנתא.

ביאת קטן או קטנה- הגדול בן ט' ויום אחד שבא על הקטנה פחותה מבת ג' ויום אחד, כתובתה מאתים דאין ביאתה ביאה שהרי בתוליה חוזרים. קטן פחות מבן ט' שנים שבא על הגדולה כתובתה מאתים. לרב דינה כמוכת עץ וכדלהלן, ולשמואל אינה נעשית מוכת עץ ע"י בשר וכתובתה מאתים, והיינו היכא שלא השיר בתוליה, דאם השיר בתוליה אינה פחותה ממוכת עץ. תוד"ה ושמואל.

י"א: מוכת עץ והיינו שנתקע לה עץ באותו מקום, לר"מ כתובתה מאתים, ולרבנן כתובתה מנה.

לרמי בא חמא נחלקו בהכיר בה כשכנסה ועל דעת כן כתב לה כתובה, דלר"מ כתובתה מאתים, דדמיא לבוגרת שאף שכלו בתוליה כתובתה מאתים, שהרי לא נעשה בה מעשה בידי אדם, ולרבנן כתובתה מנה דדמיא לבעולה כיון שנעשה בה מעשה. אבל אם לא הכיר בה אין לה כתובה כלל דהוי מקח טעות. ורב נחמן מקשה על דבריו דבמתני' י"ג. מבואר שאף בלא הכיר יש לה כתובה.

רבא ביאר את המחלוקת שלר"מ כתובתה מאתים אף בלא הכיר בה, ולרבנן בהכיר בה כתובתה מנה ובלא הכיר בה אין לה כתובה כלל, והדר ביה רבא וסבר שבין בהכיר בה ובין בלא הכיר בה לר"מ מאתים ולרבנן מנה.

כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה-

זינתה- הבא לבית דין ואמר לא מצאתי לבתך בתולים, אם יש עדים שזינתה תחתיו חייבת סקילה, ואם זינתה לפני האירוסין, לרב חייא בר אבין כתובתה מנה, (ומה שכתוב שזה מקח טעות היינו התחייבות לתת לה מאתים אבל מנה יש לה), ולרבא אין לה כתובה כלל.

י"ב. נישאת לאחר- איתא במתני' שבתולה מן הנישואין כתובתה מנה. ואיתא בברייתא שאשה שנישאת, אף אם יש לה עדים שלא נסתרה או שלא שהתה עם בעל זה כדי ביאה, אם נישאת לאחר אין יכול לטעון טענת בתולים להפסידה כתובתה ולומר שזה מקח טעות, שהרי כנסה הראשון ועליו לדעת שנבעלה. וכתבו התוס' (ד"ה שאני) שאף שיש עדים שלא נבעלה, חושב שאומרים לו כך כדי לשבחה, ואינו סומך עליהם. שיטת רבה שכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה, ומוכיח כך מהברייתא (לל"ק) וממתני' (לל"ב). אבל לרב אשי י"ל שכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כתובה כלל, ושאני הכא שהרי נכנסה לחופה, לל"ק דברי רב אשי הם אפי' בברייתא שיש עדים שלא נבעלה, ולל"ב דווקא בנישאת סתם, אבל ביש עדים אין לה כתובה כלל.

ומה שמבואר במתני' שאין יכול לטעון טענת בתולים, ואין מזקיקים אותו לבוא לבי"ד שמא יתברר שזינתה, (לתוד"ה וניחוש, הקושיא לרב אשי דבעלמא אין לה כתובה והכא יש לה מנה, נחשוש שהבעל יחשוב שזה בסדר שהיא בעולה, ולא יטרח לבי"ד). ואין חוששים שזינתה תחת השני, צ"ל דאיירי שהשני קידש ובעל לאלתר שלא פירש ממנה בין קידושין לבעילה. (וגם הראשון אחרי שקידש כנסה לאלתר ומת, אז שיש עדים שלא זינתה תחתיו. דאם נבעלה תחת הראשון נפסלה לכהונה. תוד"ה כגון).

טענת בתולים ביהודה- בראשונה היו נוהגים ביהודה שיתיחדו החתן והכלה קודם כניסתם לחופה, כדי שיהיה ליבו גס בה, ומי שנהג כך, או שאכל אצל חמיו ביהודה שלא בעדים, אינו יכול לטעון טענת בתולים, ואמנם גם ביהודה במקום שלא נהגו להתייחד יכול לטעון טענת בתולים. ובמקומות ביהודה שלא היו מתייחדים היו מעמידים לחתן ולכלה שני שושבינים כדי למשמש את החתן והכלה בשעת כניסתם לחופה שלא יראה הבעל דם בתולים ויאבדו, ולא תכנים האשה סדין מלוכלך בדם, ולרב אשי כל שלא מושמש אינו יכול לטעון טענת בתולים. וכן נהגו ביהודה שהשושבינים היו ישנים בבית שהחתן והכלה ישנים בו. ובגליל לא היו נוהגים מנהגים אלו להתייחד או למשמש או לישן עם השושבינים בבית, ואמר רבא שמי שנהג מנהג יהודה בגליל אינו יכול לטעון טענת בתולים.

כתובה לבת כהן- בי"ד של כהנים תיקנו שיהיו גובים לבתולה בת כהן שנישאת לכהן וכ"ש אם נישאת לישראל **ארבע מאות זוז**, אע"פ שלא כתב בלשון תוספת אלא ארבע מאות דחזו לכי, כיון שזה מנהג טוב וראוי שייך לומר דחזו לכי. **וגם משפחות** המיוחסות שבישראל יכולים לנהוג ככהנים, ואפי' בת ישראל לכהן דמצי לומר עלויי קא מעלינא לך יכול להתחייב בכתובתה ארבע מאות זוז. ולענין אלמנה בת כהן בתחילה השאירו דינה על מנה, ואחר שראו שמזלזלים באלמנה לרש"י היינו שהיה קל בעיני הבעל להוציאם מפני שכתובתם מועטת, **תיקנו לה מאתים זוז**, ואע"פ שגם אלמנת ישראל כתובתה מנה, מ"מ לכהנים יש יותר גנאי בגירוש בנותיהם. ולתוס' (ד"ה כיון) הכונה שראו שהיו מקצת בני אדם נמנעים מלנושאם כיון שיש לה רק רבע ממה שיש לבתולה, לכן תיקנו לה מאתים, **וכיון שראו שנמנעו מלנשאת אלמנה** והיו מעדיפים בתולות ישראל, ופורשים מהם לגמרי. שם. **החזירו דינם להיות ככל בת ישראל.**

נאמנות האשה לומר איך נבעלה, לענין כתובה

כפי שנתבאר לעיל בתולה שנישאת כתובתה מאתים, ובעולה כתובתה מנה, ואם זה מקח טעות אין לה כתובה כלל. ולהלן יבואר מה הדין כשיש ויכוח בין האשה לבעל האם מוגע לאשה כתובה מאתים, והבעל אומר שלא מוגע לה מאתים, מי נאמן.

י"ב: כשהיא טוענת שנאנסה תחתיו-

אשה שנישאת ונמצאת בעולה, והיא טוענת שנאנסה לאחר האירוסין, וממילא כתובתה מאתים דנסתחפה שדהו, והבעל אומר שנבעלה לפני האירוסין וזה מקח טעות (ולעיל י"א: נחלקו אם יש לה מנה או שאין לה כתובה כלל), לר"ג וא"א האשה נאמנת, ולרבי יהושע אינה נאמנת אלא היא בחזקת שהיתה בעולה לפני האירוסין.

והנה נחלקו אמוראים בדין ברי ושמא, וכגון היכא שאחד תובע מנה בטענת ברי, והנתבע אומר איני יודע אם הלוותיני, (דאם אומר איני יודע אם פרעתיך חייב. תוד"ה מנה), לרב יהודה ורב הונא חייב, דברי ושמא ברי עדיף, ולרב נחמן וריו"ח פטור, דאוקי ממונא בחזקת מריה, ומ"מ נשבע שבועת היסת שאינו יודע. ולכאו' זו מחלוקת רבן גמליאל ורבי יהושע שהאשה היא ברי והבעל הוא שמא.

הגמ' אומרת שי"ל שר"ג סובר שברי ושמא לאו ברי עדיף, והכא האשה נאמנת מכח מיגו שהיתה יכולה לומר מוכת עץ אני, שזה טענה טובה יותר שהרי בזה אינה נפסלת לכהונה, (ובטוענת שהיא מוכת עץ היתה יכולה לטעון מוכת עץ אני תתיך ויש לה כתובה מאתים), ולכן אף דאיכא למימר אוקי ממונא –כתובה בחזקת מריה, נאמנת מכח המיגו, או שהנאמנות היא משום שמעמידים אותה על החזקה שהיתה בתולה בשעת אירוסין. ובאמת חילוק זה מסתבר מכח ההלכה, שהרי הלכה כרב נחמן בדיני, והכא הלכה כר"ג, ומבואר שאין סתירה בין הדברים. ורבי יהושע לא מודה למיגו זה, דמיגו גמור לומר מוכת עץ אני, אף שזו טענה טובה יותר, כיון שגם בטענה זו אינה נאמנת. תוד"ה רב אסי. (וע"ע בגמ' ט"ז. וברש"י ד"ה הכא).

כתבו התוס' (ד"ה רב הונא) שלרב הונא ורב יהודה הסוברים שברי ושמא ברי עדיף, הא דילף דין מתוך שאינו יכול לשיבע משלם מדכתיב "שבועת ד' תהיה בין שניהם" ולא בין היורשים, לא איירי בברי ושמא, אלא בשניהם שמא ועד אחד מעיד שאחד חייב לחבירו מנה. עוד כתבו התוס' שבברי גרוע ושמא טוב (שור שנגח), מודים רב הונא ורב יהודה שלאו ברי עדיף. עוד כתבו התוס' (ד"ה אלא) שתי' הגמ' שיש מיגו מתרץ רק את רב נחמן, אבל לריו"ח ליכא מיגו.

י"ג. כשהיא טוענת שהיא מוכת עץ-

אשה שנישאת ונמצאת בעולה, והיא טוענת שהיא מוכת עץ, והוא אומר שהיא בעולה כבר לפני האירוסין, לר"ג ור"א האשה נאמנת, ולרבי יהושע הרי היא בחזקת דרוסת איש אא"כ תביא ראיה לדבריה.

לריו"ח האשה תובעת מאתים, וכר"מ שמוכת עץ כתובתה מאתים אף בלא הכיר בה, והבעל טוען שמגיע לה מנה, דסבר ריו"ח כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה.

ולרבי אלעזר האשה תובעת מנה, וכרבנן שמוכת עץ כתובתה מנה, (ר"א סובר שעדיף להעמיד כרבנן).

הא דשנה התנא מחלוקת ר"ג ר"א ורבי יהושע בין בטענת משארסתני נאנסתי, בין בטענת מוכת עץ אני. לר"א דין משארסתני נאנסתי בא לומר, שהכנוס בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כתובה כלל, ודין מוכת עץ אני בא לומר שיש כתובה למוכת עץ שלא הכיר בה הבעל ודלא כרמי בר חמא. ולריו"ח החידוש הוא שלרבי יהושע אינה נאמנת אף שיש לה מיגו שהיתה יכולה לומר שהיא מוכת עץ, ולר"ג ור"א נאמנת אף בלא מיגו, דכיון דס"ל שמוכת עץ שלא הכיר בה כתובתה מאתים, א"כ אין לה רווח בטענה מוכת עץ אני תתיך וליכא מיגו.

נאמנות האשה לענין כשרותה לכהונה

זונה אסורה לכהונה דכתיב "אשה זונה וחללה לא יקחו". ולהלן יבואר מה הדין כשיש ספק אם נבעלה לאדם הפוסלה מכהונה, כשראוה שנתייחדה או נבעלה או שהיא מעוברת, האם היא נאמנת לומר שהוא כשר, או לא, כשיש רוב כשרים או כשיש רוב פסולים, לענין היא עצמה ולענין בתה.

ראוה מדברת, והיא אומרת שהוא כשר לכהונה-

אשה שראוה מדברת עם אדם אחד, והיא אומרת שהוא איש פלוני הכשר לכהונה, לר"ג ור"א האשה נאמנת, ולרבי יהושע האשה בחזקת בעולה לנתין ולממזר, אא"כ תביא ראיה לדבריה.

מאי מדברת- לזעירי היינו **שנסתרה**, ואף למ"ד מלקין על היחוד מכת מרדות, **ואין אוסרין** אשה על בעלה **על היחוד**, ומבואר שגם בספק אחד היא נאסרת. (תוד"ה ואין). (ואף דמלקין על היחוד איירי דווקא בפנויה, אבל באשת איש י"א שאין מלקין כדי שלא להוציא לעז על בניה, מ"מ אין אוסרים על היחוד איירי באשת איש. ובנואף נאסרת אף בפנויה. וי"מ דאין אוסרים נמי איירי בפנויה, וקמ"ל שאין אוסרים אותה על בנו. תוד"ה מעלה). י"ל שדווקא לכהונה פסולה, דמעלה עשו ביוחסין, והחידוש הוא שרבי יהושע פוסל אפי' כשלא ראוה שנבעלה, ובראוה מעוברת החידוש שר"ג סובר שגם בזה נאמנת.

ולרב אסי מדברת היינו **שנבעלה**, אבל בנסתרה אף לרבי יהושע נאמנת, במיגו שהיתה אומרת לא נבעלתי, שזה מיגו גמור כיון שנאמנת בזה, **ונקט מדברת לישנא מעליא**, וסבר רב אסי שר"ג המכשיר בה מכשיר אף בתה להנשא לכהונה, אף שלעובר אין חזקה דכשרות, (ועל כן נקט ב' מקרים- מדברת ומעוברת).

י"ג: והא דקתני מחלוקת ר"ג ר"א ורבי יהושע הנ"ל בראוה שנכנסה עם אחד **לסתר או לחורבה** שזה מקום שמצוי בו זנות, ובסתמא נכנסה לבעילה, ואמרו לה מה טיבו וכו'. לזעירי לסתר היינו שנסתרה ולחורבה היינו שנבעלה, ולרב אסי לסתר היינו לחורבה דמתא דרוב כשרים אצלה אם רוב בני העיר ישראל, ומ"מ לרבי יהושע פסולה, ולחורבה היינו לחורבה דדברא, וקמ"ל שאף שבחורבה דדברא רובם פסולים לה שהרי רוב העולם הם עכו"ם הפוסלים בביאתם לכהונה, מ"מ ר"ג מכשיר.

ראוה מעוברת, והיא אומרת שהבועל כשר לכהונה-

לר"ג ור"א האשה נאמנת, ולרבי יהושע הרי היא בחזקת בעולה לממזר ולנתין עד שתביא ראיה לדבריה.

וטען רבי יהושע שכמו שאשה שיש עדים שנשבית אינה נאמנת לומר שהיא כשרה, דכיון שהעכו"ם פרוצים בעריות כולנו עדים שנבעלה, ה"ה שאינה נאמנת כאן לומר שנבעלה לכשר, אמרו לו שכאן אין עדים שנבעלה ויש לה מיגו שהיתה יכולה לומר לא נבעלתי, אמר להם הרי כריסה בין שיניה.

אמרו לו השבתנו על המעוברת מה תשיבנו על המדברת, (מכאן מבואר שמדברת היינו שנסתרה, ודלא כרב אסי שאמר שהכונה שנבעלה), ואמנם ר"ג ור"א סוברים שאף במעוברת לא קשה, דאשה מזנה בודקת ומזנה. (תוד"ה השבתנו). אמר להם אף מדברת היא בחזקת שנבעלה, אמרו לו שאני שבויה שרוב עכו"ם פרוצים בעריות וודאי נבעלה, אמר להם כיון שנסתרה אין אפוטרופוס לעריות לומר שלא נבעלה. ואף שבשבויה יש רוב פסולים, מ"מ ר"ג מכשיר אף ברוב פסולים דאוקמה אחזקתה, (ורבי יהושע פוסל אף ברוב כשרים), וכמו שאמר רבי יהושע בן לוי. ואף שבשבויה כולם פסולים משא"כ בחורבה דדברא, אין הבדל בין רוב לכל. ואף אי נימא סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא, לא הוי אלא פלגא, דספק איסורא לחומרא. תוד"ה מסייע.

ואם האשה טוענת שלא נבעלה, כתבו התוס' דנאמנת, ולפי זה צ"ל דהא דאיתא בגמ' שמדברת היינו שבויה דאין אפוטרופוס לעריות, היינו שמהאי טעמא אם אמרה לכשר נבעלתי אינה נאמנת במיגו שהיתה אומרת לא נבעלתי, אבל לומר לא נבעלתי נאמנת.

כשרות הבת באומרת לכשר נבעלתי-

שיטת ריו"ח שלרבי יהושע היא ובתה פסולות, אבל לר"ג המכשיר את האשה, גם בתה כשירה, והא דאיתא בבריתא שהולד שתוקי, היינו שתוקי מדין כהונה שלא יעבוד עבודה ולא יאכל תרומה, וכשר ליוחסין, שבתו ואלמנתו כשרות לכהונה, ואם היא נקיבה כשירה לכהונה, וכדאמר שמואל שאם היו עשרה כהנים, ופירש אחד מהם ובעל, הולד שתוקי, והיינו שמשתיקין אותו מדין כהונה, דכתיב "והיתה לו ולזרעו אחריו וכו' " בענין זרעו מיוחס אחריו שידעו מי אביו. וזה דין דרבנן, וגזרו דווקא בזנות, אבל בנישואין (ספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון) אמרינן שזרעו ראוי להיות כה"ג. תוד"ה בענין. ואין לומר ששתוקי היינו שמשתיקין אותו מנכסי אביו, דזה פשיטא, שהרי אין יודעים מיהו אביו, ואף אם תפס מפקינן מיניה, ורק במקום שיש רגלים לדבר שהוא אביו (ארוס) לא מפקינן מיניה. תוד"ה פשיטא.

לרבי אלעזר הבת פסולה לכו"ע, שהרי לבת אין חזקת כשרות.

י"ד. ארוסה מעוברת שבאה עם הארוס והיא טוענת שהיא מעוברת מהארוס, והארוס מודה, הולד כשר. ואם הארוס לא מודה לרב יוסף לר"ג כשרה, ואמר אביי דהכא כיון שהרוב פסולים אצל הארוסה, אין להכשיר לרש"י היא אסורה על הארוס, ולתוס' (ד"ה חדא, השני) איירי רק לענין לאסור את הולד, ואמר לו רב יוסף שבדיעבד אם נשאה כהן ולא נמלך, מכשיר ר"ג אף ברוב פסולים. והא שנחלקו רב ושמואל בעשרה יוחסין בארוס הבא על ארוסתו, שלרב הולד ממזר, ולשמואל הולד שתוקי, היינו בלא בדקו את אמו, אבל אם בדקו את אמו ואומרת לכשר נבעלתי כשר לשמואל, והיכא שלא בא עליה הארוס, י"ל שגם בזה שמואל מחמיר, אז שדווקא היכא שהיא דיימא (-חשודה) מעלמא בעינן דווקא בא. ובכל הספרים גורסים שם ארוסה שעיברה, ולפי זה דווקא בזה צריך בדיקה, אבל בבא א"צ בדיקה. ולל"ק ביבמות נחלקו רב ושמואל בבא עליה, ואפי' בלא דיימא מעלמא פליגי רב ושמואל אם יש לחוש שכמו שהפקירה עצמה לגבי ארוס הפקירה עצמה גם לאחרים. והקשו התוס' דבא עליה הוי כמו מודה, ובסוגיין מבואר שכשר אפי' לרבי יהושע. וכתבו דשמא בא עליה היינו פעם אחת, והכא איירי שבא עליה ביאות הרבה, ורוב בעילות אחר הבעל. (תוד"ה ההוא). ומה שמבואר כאן שבמודה הולד כשר, לל"ק דיבמות איירי דלא דיימא מעלמא, ולל"ב אף בדדיימא כיון שהוא מודה הולד כשר. תוד"ה חדא.

דין אלמנת עיסה-

מהי אלמנת עיסה- לרש"י אלמנת עיסה היינו אלמנה של ספק חלל, כגון כהן שנשא אשה שהיא ספק גרושה (שזרק לה גט ספק קרוב לו ספק קרוב לה) ספק אלמנה, ובא על אשה ומת, הרי אלמנתו היא אלמנת עיסה. ובשם רב יוסף טוב עלם מפרש רש"י דאייירי שאותה אשה מת בעלה בתוך ג' חודשים מהגט ונישאת מיד לאחר ואותו ולד הוא ספק בן ט' לראשון שהוא ישראל (ואפי' אלמנתו אחרי הגט הוא כשר), ספק בן ז' לאחרון שהוא כהן, ואם היתה גרושה הרי היא חלל, ויש ספק ספיקא, דשמא הוא בנו של ראשון, ואף אם הוא בנו של שני י"ל שהיא אלמנה, ולתוס' (ד"ה אלמנת) איירי שספק חלל נישא לאחד מבני המשפחה ואין יודע למי, ואלמנה מאותה משפחה היא אלמנת עיסה, דשמא לא נישאה לאותו ספק, וגם אם נישאה שמא הוא כשר. עוד כתבו התוס' דאפי' מי שמכשיר אלמנת עיסה, מודה שבתה פסולה, דאף שיש כאן ס"ס, מ"מ אין לבת חזקת כשרות, ועשו מעלה ביוחסין לחוש לס"ס.

כשרותה לכהונה- אלמנה עיסה והיינו אלמנה של ספק חלל, לרבי יהושע ורבי יהודה בן בתירא כשרה לכהונה דמעמידים אותה בחזקת כשרות, והטעם שרבי יהושע מיקל בזה יותר מראוה מדברת או מעוברת, משום דאשה שנישאת בודקת ונישאת ובדקה וראתה שהוא כשר, אבל אשה המזנה אינה בודקת. או משום שבתרי ספיקי מודה וחשיב תרי ספיקי משום שהאמא לא נאסרה אלא מספק, והבן בא מכח אותו ספק, ואפי' כשטוענת שמא היא כשירה. ולר"ג אין להושיב בי"ד להתירה שאין הכהנים שומעים לקרב אלא רק לרחק, והטעם שכאן ר"ג מחמיר יותר מראוה מדברת, משום שאין האשה טוענת ברי, ולכן אפי' בספק ספיקא פסולה, אבל בטענת ברי אפי' בספק אחד כשירה.

י"ד: מתי אדם נפסל מכח שאומרים לו שהוא פסול, כששותק או צווח- לת"ק כל פסול דקרו ליה (ממזר, נתין, עבד, חלל) ושתיק- פסול לרש"י משום דשתיקה כהודאה, ולתוס' (ד"ה מסתייה) משום ששותק כדי שלא יברחו ויראו שזה נכון, (וא"כ באופן ששותק לא חשיב אלמנת עיסה). ולר"מ דווקא במממזר נתין ועבד יש ראיה מהשתיקה, כיון שזה פוסל אותו, אבל אם שתק כשקראו לו חלל לא נפסל, משום ששתק כיון שלא אכפת לו, וכתבו התוס' (ד"ה תנו) דאייירי שאח"כ צווח, אבל אם תמיד הוא שותק פסול. ולרשב"א ר"מ לא מכשיר בחלל אלא בממזר, מפני ששותק כיון שממזר קלא איתי ליה, אבל אדם שכשמכנים אותו ממזר הוא צווח וכשמכנים אותו חלל שתיק פסול, משום ששותק מפני ששמח שלא קוראים לו ממזר. שיטת התוס' (ד"ה תנו) שהנדון כאן הוא לגבי הבת שרק בזה רבי יוסי מכשיר, ולא לגבי היא עצמה.

ספק ממזר או נתין או חלל פסול, כיון שהפסול הוא מדאורייתא "כי תהיה לאיש זר" כיון שנבעלה לפסול לה פסלה, וגם חלל אסור מדאורייתא דכתיב "ולא יחלל".

דיני רוב וקבוע

ט"ו. מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן העין ונאנסה, לרבן גמליאל אפי' אם רוב אנשי העיר פסולים כשירה, דהעמד אשה על חזקתה, ולשיטת רבי יהושע אמר ריו"ח בן נורי שאם רוב אנשי העיר כשרים לכהונה והיינו שאינם פוסלים אשה לכהונה בביאתם, אף היא כשרה, ואמר רב דבקרונות של ציפורי היה המעשה, שהיתה סיעה של בני אדם כשרים עוברת שם, דכיון דאיכא תרי רובי, שהרי גם רוב אנשי העיר כשרים וגם רוב אנשי סיעה כשרים, כשרה, (ובעינן **תרי רובי משום דמעלה עשו ביוחסין**, אבל בשר שנמצא אם רוב החנויות כשרות הבשר כשר משום רוב אף בלא רובא דאתו מעלמא), אבל רוב העיר לבד והיא הלכה אליהם פסולה משום "קבוע", וכן ברוב סיעה פסולה אע"ג דלא קביעי, גזירה רוב סיעה אטו רוב העיר, וברוב אנשי העיר והם באו אליה כשרה, דכל דפריש מרובא פריש, והיינו שהבועל פרש מביתו (דכיון שכעת איננו במקום קביעותו אינו אוסר אותה. והא דאיתא בגמ' שהאומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים שבעולם, ולא אמרינן כל דפריש משום דהדר ליניחותיה. אין הכונה שמהאי טעמא לא שייך כל דפריש בבני אדם, אלא הכונה שבשעת האיסור שבא עליה האשה חזרה לקביעותה. תוד"ה דלמא).

שיטת התוס' שלר"ג כשרה רק היכא שהיא טוענת ברי, ושי לה מיגו שהיתה יכולה לומר לא נבעלה, אבל בלאו הכי פסולה, וכתבו בתי' הראשון שדברי הגמ' הם גם אליבא דר"ג ואיירי כשהיא לא טוענת ברי, דבזה לכו"ע בעינן תרי רובי.

לרב הלכה כרבי יוסי, והיינו בתרי רובי, אבל ברוב אחד לא כמבואר מדברי רב גבי מצא תינוק מושלך, ולרב חנן בר רבא בשם רב הוראת שעה היתה משום צורך או שהיו שם עוד צדדים להתיר, ולדבריהם התירו בציפורי ברוב אחד בהוראת שעה, אבל בתרי רובי אינו הוראת שעה, דליוחסין בעינן תרי רובי. אמנם שיטת ר"ח שי"א שלדורות מספיק רוב אחד.

כל קבוע כמחצה על מחצה דמי- בין לחומרא (תשע חנויות, תשעה צפרדעים), ובין לקולא (תשעה שרצים וצפרדע אחד ביניהם, ברה"י ספיקו טמא, ובר"ה ספיקו טהור משום קבוע). מקור דין "קבוע" מהתורה, מדכתיב "וארב לו וקם עליו" (לר"ש עד שיתכוין לו) ולרבנן פרט לזורק אבן לגו –לחבורת בני אדם, שאף שיש ט' ישראלים וכנעני אחד ביניהם פטור משום קבוע, (ואם יש רוב כנענים פטור משום רוב, ובמחצה פטור משום ספק נפשות להקל דכתיב "והצילו העדה". וכתבו התוס' (ד"ה וספק) שלמ"ד התראת ספק לא שמה התראה, פטור אפי' אם ספק נפשות להחמיר, ולמ"ד שמה התראה אם ספק נפשות להחמיר חייב, אבל אם ספק נפשות להקל, אף שנתברר שהרג ישראל, כיון שאינו יודע בודאי שעושה איסור פטור, אבל באמורו לו אל תותיר, שיודע שאם יותיר יעשה איסור, חייב למ"ד שמה התראה).

ט"ו: מצא תינוק מושלך בעיר, אם רוב אנשי העיר עכו"ם דינו כעכו"ם, ואם רוב ישראל כדינו כישראל, מחצה על מחצה ישראל, לרב ברוב ישראל ישראל רק להחיותו ע"י ב"ד משום "וחי אחיך עמך", ולא ליוחסין דאם היא בת אסורה לכהן, ואפי' באופן שאין לחוש משום אסופי חיישינן שמא היא בת עכו"ם, ולמ"ד גזורת פסולה לכהונה אף קטנה זו אסורה לכהן, דבעינן תרי רובי. לשמואל אף מפקחין עליו את הגל בשבת, והיינו שאף ברוב עכו"ם מפקחים, משום שאין הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב, ובכהאי גוונא מותר להאכילו נבלות בידים וכ"ש שלא יחזירו לו אביהה, ושהוא כעכו"ם לנזקין, ואם הרוב ישראל מחזירים לו אביהה והרבותא בזה היא שמוציאין האביהה מיד ישראל הזוכה בה, (ואפי' לשמואל דס"ל שאין הולכים בממון אחר ברוב, זה דווקא כשהמעות הגיעו לידו בהתר, אבל הכא מודה דאזלינן בתר רובא. תוד"ה להחזיר), אי נמי אמרו חכמים שהמחזיר אביהה לעכו"ם עליו הכתוב אומר "למען ספות הרוה את הצמאה". ובמחצה על מחצה הרי הוא כישראל לענין שאם נגח שורו שור ישראל שמשלם חצי נזק כדין ישראל, ואומר לניסן שיביא ראיה שהוא עכו"ם וישלם לו נזק שלם, ואם נגח שור ישראל את שורו פטור עד שיביא ראיה שהוא ישראל, אבל לענין להחייותו אינו כישראל. תוד"ה אם.

האשה שנתארמלה

היא אומרת בתולה נשאתני והוא אומר אלמנה נשאתיך

לעיל נתבאר מה הדין לענין חיוב כתובה כשהבעל טוען שזינתה וכדומה, ולהלן יבואר מה הדין בזה כשהבעל טוען שנשאה אלמנה והיא טוענת שנשאה בתולה.

האשה שנתארמלה או נתגרשה, והיא אומרת או שהיורשים אומרים שנישאת בתולה ותובעת כתובה מאתים, והוא אומר שנישאת אלמנה וכתובתה מנה, ושטר הכתובה אבד, אם יש עדים שיצאה בהינומא (י"מ תנורא דאסא חופה של הדס עגולה, וי"מ קריתא צעיף הנופל על עיניה. י"ז:), או שיצאה כשראשה פרוע –שערה על כתפיה כדרך שהיו רגילים להוציא את הבתולות, או בבבל שמנשחו שמן אריש דרבנן (י"ז:), כתובה מאתים, ולריב"ב שי ראיה גם מחילוק קליות לתינוקות כדרך שהיו עושים בנישואי הבתולות, (ובהודה שלא היה סימנים אחרים, היו נזהרים מאד שלא לחלק קליות בחופת אלמנה, כיון שזה הסימן. שם, תוד"ה אלמנה). אבל אם אין עדים הבעל נאמן, והיכא שיש לה כתובה של בתולה, אף למ"ד שנאמן לומר פרעתי אינו נאמן מכח מיגו לומר שהיא אלמנה, דמיגו במקום עדים הוא. תוד"ה האשה.

ט"ז. ואף לר"ן דס"ל שהאשה נאמנת לומר משארסתני נאנסתי, הכא אינה נאמנת לומר שהיתה בתולה, אם אין לה עדים, ולא אמרינן אוקומה אחזקת הגוף שהיא בתולה, דבמשארסתני נאנסתי היא ברי והוא שמא שהרי אינו יודע ממי נאנסה, אבל כאן גם הוא ברי, ואע"פ שרוב נשים בתולות נישאות ויותר מסתבר שטענתה אמיתית, אינו כברי ושמא, ואינה נאמנת בלא עדים.

הגמ' מדייקת כך מדקתני בסיפא ומודה רבי יהושע וכו' (שנאמן באומר שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו, מדין הפה שאסר דמיגו דאי בעי שתיק מהני יותר ממיגו רגיל), שזה המשך לרישא שבה מודה ר"ג, דאל"כ מה שייכת הסיפא למתני'.

ואין לומר דקאי "ומודה רבי יהושע" שאומרים מיגו, על מתני' דלעיל שנחלקו אם מעוברת נאנמת לומר שהיא כשירה לכהונה, שהרי שם אין לה מיגו שהרי כריסה בין שיניה, וכן בראוה מדברת ליכא מיגו, לרב אסי דאמר מאי מדברת בנעלת, (אבל לזעירי שמדברת היינו נסתרה יש לה מיגו שהיתה אומרת לא נבעלתי), וכן כשטוענת שהיא מוכת עץ ליכא מיגו לריו"ח הסובר שהאשה טוענת שמגיע לה מאתים, (אבל לרבי אלעזר דס"ל שמוכת עץ שלא הכיר בה כתובתה מנה, איכא מיגו שהיתה טוענת מוכת עץ אני תתיך) נסתחפה שדהו, כיון שבזה יש לה מאתים).

אלא י"ל דמודה רבי יהושע קאי אמתני' דהיא אומרת משארסתני נאנסתי, שיש לה מיגו שיכלה לטעון מוכת עץ אני תתיך, שבזה אינה פוסלת עצמה מכהונה, ועל זה אמרה המשנה שאף ששם סובר רבי יהושע שאינה נאמנת במיגו זה כיון שהיא בעולה לפנינו, כאן בשדה נאמן, כיון דאין שור שחוט לפניך, משא"כ במשארסתני נאנסתי אין שור שחוט לפניך. רש"י מפרש שבשדה כיון שאין סיבה להסתפק והיה יכול לשתוק, א"כ לולא שהיה פשוט שלקחה מאביו לא היה טוען כלל, אבל הכא שיש ספק לפניך אינה נאמנת במיגו, דשמא לא עלה על דעתה לטעון כך, או שטוענת טענה קלושה כדי להעדים ולהיות נאמנת במיגו. ולתוס' (ד"ה התם) אף בשדה איירי שהלה תובע, אמנם כיון שהיה יכול להכחיש את הטענה לגמרי נאמן, אבל כאן שאין לה בתולים אינה יכולה להכחיש לגמרי.

ט"ז: והטעם שאינה נאמנת ע"י רוב לרב דס"ל הולכין בממון אחר הרוב, (תוד"ה כיון), שהרי רוב נשים בתולות נישאות. משום דרוב בתולות יש קול לנישואיהן, וזו כיון שאין לה קול איתרע ליה רובא, ואמנם מי שאומר זכורני שראיתי בקטנותי שיצאה בהינומא וראשה פרוע נאמן אם אחר עימנו כמבואר לקמן ס"ח. , אף שאין לה קול, דרוב נשים בתולות נישאות זה רוב יותר חזק מרוב נשים הנישאות בתולות יש להם קול. (תוד"ה וזו).

גבית כתובה בלא שטר כתובה

מבואר במתני' שאשה יכולה לגבות כתובה גם ללא שטר כתובה. הגמרא דנה האם יש ראיה מדין זה שכותבים שובר על גבית הכתובה, או שאין כותבים שובר כדי שלא יצטרך הבעל לשמור שוברו.

רבי אבהו מדייק ממתני' **שכותבין שובר** שקיבלה כתובתה, דאי לאו הכי ניחוש שתלך לבי"ד אחר ותגבה שם את כתובתה, ואף למ"ד שאף כשאין לה כתובה אינו יכול לטעון פרעתי, מ"מ היה יכול לטעון פרעתי המנה, במיגו שהיה אומר שהיא אלמנה (אם אין לה עדים שהיא בתולה), ובמקום שאין יודעים שהיא אשתו היה נאמן לומר פרעתי הכל במיגו שהיה אומר שאינה אשתו. תוד"ה וליחוש. ואף שכתיבת שובר היא משום שעבד לוה לאיש מלוה, לאו דווקא לוה אלא ה"ה בכל חוב. תוד"ה כותבין).

ורב פפא אומר שמדובר **במקום שאין כותבין כתובה**, וסומכים על תנאי בי"ד שתיקנו לאלמנה מנה ולבתולה מאתים, אבל במקום שכותבים כתובה אינה גובה בלי כתובה, וכן בכל מי שיש לו שטר על חבירו, אינו גובה בלי השטר, ואין כותבין שובר כדי שלא יצטרך לשמור שוברו מן העכבריה.

וי"מ שדבריהם נאמרו על האיתא בברייתא שמי שיש לה עדים שנשרפה כתובתה, והיא תובעת מאתים והוא אומר אלמנה נשאתיך, אם יש לה עדים שנהגה בנישואיה ממנהגי בתולה, כגון שרקדו ושחקו לפניה והעביר לפניה כוס של בשורה, (-כוס של יין תרומה, לומר שהיא ראשית כתרומה, וי"א שהיו מעבירים חבית של יין סתומה לפני הבתולה ופתוחה לפני אלמנה, שאם לאלמנה לא היו מעבירים כלל, יש לחוש שתתפוס מאתים, וכשיבואו להוציא ממנה **תטען שמחמת אונס** שכרות **לא העבירו**, ואיירי שאין עדים שתפסה ונאמנת במיגו שהיתה אומרת שלא תפסה. תוד"ה איתנוסי). ודווקא בדבר של טורח נאמנת לומר שנאנסו, אבל בדברים קלים כחילוק קליות אינה נאמנת. שם), **או** מפה של בתולים, גובה כתובה מאתים, (אבל באיבדה את הטמינה את כתובתה אין נותנים לה עד שתביא עדים שנשרפה). ועל זה אמר רבי אבהו שכותבין שובר, ורב פפא אמר דאיירי במקום שאין כותבין כתובה, ולליטנא זו איירי שהבעל כתב לה כתובה, אבל במקום שכותבין כתובה, אף שנשרפה ודאי כתב לה אחרת, דאסור להשהותה בלי אמתני', ולל"ק לא איירי אברייתא).

היכא דלא אפשר כגון במקום שאין כותבין כתובה אלא גובה על פי עדים ויש לחוש שתגבה שוב בבי"ד אחר, לכו"ע כותבין שובר.

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

פרשת חקת~ יבמות קי"א עד קי"ז ~ מבחן מס' 130

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669 .

ניתן לעשות המבחן גם בעמדות נדרים פלוס-בקופות נוספות-"לדעת"-מילוי טפסים.
כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com.

1. **שני אחים הנשואים לשתי אחיות אחת קטנה ואחת חרשת, ומת בעלה של קטנה, מה הדין?**
   א. יוציא את החרשת בגט, ויחלוץ לקטנה כשתגדל.
   ב. יוציא את החרשת בגט, והקטנה אסורה לעולם.
   ג. החרשת מותרת לו, ויחלוץ לקטנה כשתגדל.
2. **אשה שנדרה הנאה מהיבם בחיי בעלה, האם כופים על היבם לחלוץ?**
   א. בסתמא כופים עליו לחלוץ, ואם נתכוונה למנוע את היבום מבקשים ממנו לחלוץ.
   ב. בכל אופן כופים עליו לחלוץ, כיון שנדרה תחת בעלה.
   ג. בכל אופן מבקשים ממנו לחלוץ, כיון שנדרה ממנו הנאה.
3. **שני אחים הנשואים לשתי אחיות ומת אחד מהם, באיזה אופן צריך החרש לתת גט לאשתו?**
   א. אם אחיו פיקח, אפילו אם אשת אחיו חרשת.
   ב. אם אשת אחיו פקחת, אפילו אם אחיו חרש.
   ג. רק אם גם אחיו וגם אשת אחיו פקחים.
4. **האם קטנה יתומה או חרשת שנישאו לכהן אוכלות בתרומה דרבנן?**
   א. אוכלות.
   ב. אינן אוכלות.
   ג. קטנה אוכלת וחרשת אינה אוכלת.
5. **באיזה אופן קטן שעושה איסור צריך להפרישו לכולי עלמא?**
   א. כשעושה איסור דאורייתא.
   ב. בעושה על דעת אביו.
   ג. שתי התשובות נכונות.
6. **אשה שאמרה בזמן רעב שבעלה מת, האם מותר לה להנשא?**
   א. אינה נאמנת.
   ב. נאמנת.
   ג. מחלוקת.
7. **באיזה אופן האשה נאמנת לומר שבעלה מת?**
   א. כשאומרת שהבית נשרף והיא ברחה ובעלה מת.
   ב. כשאומרת שבאו עליהם ליסטים והיא ברחה ובעלה מת.
   ג. כשאומרת שבעלה מת והיתה קטטה ביניהם.
8. **בעל ששלח לכתוב גט לאשתו, וכתבוהו במקום אחר, איזה מקום כותבים בגט?**
   א. שם מקום הכתיבה.
   ב. שם המקום ששלחם שם.
   ג. שתי המקומות.
9. **האם כלה או חמות נאמנות להעיד זו על זו על מיתת הבעל?**
   א. שתיהן לא נאמנות.
   ב. שתיהן נאמנות.
   ג. חמות לא נאמנת וכלה נאמנת.
10. **אשה שעד אחד אמר שמת ואח"כ בא עד אחר ואמר שהבעל לא מת, מה דינה?**
   א. אם נישאת או שהתירוה להנשא מותרת, אבל אם לא התירוה אסורה.
   ב. אפילו אם התירוה להנשא לא תינשא, ורק אם נישאת לא תצא.
   ג. אפילו אם לא התירוה להנשא תינשא.

מדור- לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

1. **מי שהיה נשוי לשתי חרשות ומת, ובא היבם על הראשונה ואח"כ הוא או אחיו באו על השניה, מה דין הראשונה?**
   א. צריך להוציאה בגט.
   ב. מותר לו להשאירה.
   ג. אם הוא בא על השניה צריך להוציא את הראשונה בגט, ואם אחיו בא על השניה הראשונה מותרת לו.
2. **באיזה אופן שייך גירושין מדאורייתא, ורבנן תיקנו שלא יועילו גירושין?**
   א. אם האיש נשא כשהוא פיקח, ונתחרש או נשתטה.
   ב. אם פיקח נשא פיקחת ונעשית שוטה שאינה יודעת לשמור עצמה, אבל היא יודעת לשמור את גיטה.
   ג. אפילו אם אינה יודעת לשמור את גיטה.
3. **באיזה אופן נחלקו אביי ורבא האם חוששים לאדם אחר ששמו כשמו?**
   א. בגט שנמצא.
   ב. בשטר חוב.
   ג. שתי התשובות נכונות.
4. **באיזה מחלוקת חזרו בית הלל להורות כבית שמאי?**
   א. האם אשה שבאה ממדינה אחרת ואומרת שמת בעלה.
   ב. האם אשה שנאמנת לומר שבעלה מת נוטלת כתובתה.
   ג. שתי התשובות נכונות.

רשות- לפי הצד שסימנים לאו דאורייתא, מתי מחזירים אבידה מדאורייתא על פי סימנים?
   א. כשיש עדים על הסימנים.
   ב. בסימנים מובהקים.
   ג. אין מחזירים על פי סימנים כלל.

ההגרלה השבוע
על- 500 ₪

הגרלה נוספת
על מדור לדעת חכמה:
שובר ע"ס 200 ₪
לבחירה:

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

פרשת בלק~ יבמות קי"ח עד כתובות ג' ~ מבחן מס' 131

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669 .

ניתן לעשות המבחן גם בעמדות נדרים פלוס-בקופות נוספות-"לדעת"-מילוי טפסים.
כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com.

1. **אשת כהן שאומרת שבעלה מת, מה דין צרתה?**
   א. אסורה להנשא ואסורה בתרומה.
   ב. אסורה להנשא ומותרת בתרומה.
   ג. אסורה להנשא, ולענין תרומה מחלוקת.
2. **אשה שחמותה הלכה למדינת הים, ובעלה מת בלא בנים, האם האשה מותרת לשוק?**
   א. מותרת, ואם חמותה הלכה מעוברת אסורה.
   ב. מותרת, ואם חמותה הלכה מעוברת מחלוקת.
   ג. מחלוקת, ואם חמותה הלכה מעוברת אסורה לכו"ע.
3. **באיזה רוב רבנן לא חוששים למיעוטא?**
   א. ברובא דאיתא קמן.
   ב. ברובא דליתא קמן.
   ג. בין ברובא דאיתא קמן בין ברובא דליתא קמן.
4. **אם סימנים דאורייתא, האם מתירים אשה על פי סימנים טובים בגוף הבעל או בכליו?**
   א. כן.
   ב. לא.
   ג. סימנים בגופו כן אבל בכליו י"א שחוששים שהמת השאילם מהבעל.
5. **האם אדם יכול לחיות ג' ימים ללא אכילה ושתיה או ללא שינה?**
   א. לא.
   ב. ללא אכילה ושתיה כן וללא שינה לא.
   ג. ללא שינה כן וללא אכילה ושתיה לא.
6. **האם משיאים אשה כשראו דמות אדם שאמר שפלוני בן פלוני מת, והלכו ולא מצאוהו?**
   א. לא.
   ב. אם ראו בבואה דבבואה כן, ואם לא ראו מחלוקת.
   ג. אם לא ראו בבואה דבבואה לא, ואם ראו בבואה דבבואה מחלוקת.
7. **האם צריך דרישה וחקירה בעדות אשה?**
   א. כן.
   ב. לא.
   ג. מחלוקת.
8. **הנותן גט לאשתו אם לא יבוא עד י"ב חודש, ומת בתוך י"ב חודש, האם היא מגורשת (לפי תנא קמא)?**
   א. רק אם אמר מעכשיו מגורשת.
   ב. אע"פ שאמר מעכשיו אינה מגורשת.
   ג. אפילו אם אמר מעכשיו אינה מגורשת.
9. **הנותן גט אם לא יבוא עד ל' יום, ולא יכל לבוא בגלל המעבורת, האם הגט חל?**
   א. כן.
   ב. לא.
   ג. ללשנא קמא כן וללישנא בתרא לא.
10. **מי שטרח להכין צרכי סעודה, האם מותר לו לישא ביום ראשון?**
   א. כן.
   ב. לא.
   ג. מחלוקת.

מדור- לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

1. **אשה שהלכה עם בעלה למדינת הים, ויש לו אח, באיזה אופן היא נאמנת ומותרת להתייבם?**
   א. כשהלכה למדינת הים עם בן, ואמרה שהבן מת לפני הבעל.
   ב. כשהלכה למדינת הים בלי בן ואמרה שנולד לה בן והוא מת לפני הבעל.
   ג. בכל אופן אינה נאמנת.
2. **לענין מה מי שנחתכו בו שני סימנים זה לא נחשב שהדבר גרם בודאות למיתתו?**
   א. רק לחייב גלות את החותך.
   ב. גם לענין להתיר לאשתו להנשא.
   ג. גם לענין שיוכל לרמוז שיתנו גט לאשתו.
3. **באיזה אופן האשה מותרת לפי חכמים כשמעידים שבעלה נפל למים?**
   א. במים שיש להם סוף וראו שלא עלה.
   ב. במים שאין להם סוף.
   ג. בין במים שאין להם סוף בין במים שיש להם סוף.
4. **אשה שהגיע זמן נישואיה, באיזה אופן אין הבעל חייב במזונותיה לכו"ע?**
   א. רק אם הזמן הגיע באחד בשבת.
   ב. גם אם היא חלתה.
   ג. גם אם הוא חלה.

רשות- שטר שכתוב בו שפלוני מת, האם משיאין על פיו את אשתו?
   א. כן.
   ב. לא.
   ג. מחלוקת.

ההגרלה השבוע
על- 500 ₪

הגרלה נוספת
על מדור לדעת חכמה:
שובר ע"ס 200 ₪
לבחירה:

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

פרשת פנחס~כתובות ד' עד י' ~ מבחן מס' 132

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669 .

ניתן לעשות המבחן גם בעמדות נדרים פלוס-בקופות נוספות-"לדעת"-מילוי טפסים.
כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com.

1. **אם קברו את המת לפני החופה, מתי האבל יתחיל את האבילות?**
   א. מיד.
   ב. אחרי ז' ימי המשתה.
   ג. אינו צריך לנהוג אבילות כלל.

2. **בגלל איזה קולא אסרו ביחוד חתן שאביו נקבר אחרי החופה (לרב אשי)?**
   א. בגלל שהתירו לו לבעול לפני הקבורה.
   ב. בגלל שהתירו להמתין עם שבעת ימי האבילות.
   ג. בגלל שעדיין לא בעל.

3. **מתי בתולה או אלמנה נבעלת?**
   א. בחמישי.
   ב. בתולה ברביעי ואלמנה בחמישי.
   ג. בתולה בחמישי ואלמנה בשישי.

4. **באיזה אופן תולים לפי בית הלל בדם תשמיש עד שתחיה המכה?**
   א. בלא הגיע זמנה לראות.
   ב. בהגיע זמנה לראות.
   ג. שתי התשובות נכונות.

5. **לפי הצד שחתן אסור לבעול בשבת, האם הוא פטור מקריאת שמע אם לא בעל?**
   א. פטור.
   ב. חייב.
   ג. מחלוקת.

6. **האם להלכה מותר לבעול בתחילה בשבת או ביו"ט?**
   א. אסור.
   ב. מותר.
   ג. בשבת אסור וביום טוב מותר.

7. **לענין מה צריך פנים חדשות בסעודת חתן וכלה?**
   א. כדי לומר שהשמחה במעונו.
   ב. כדי לברך שבע ברכות.
   ג. כדי לברך אשר ברא ששון ושמחה.

8. **האם החתן או האבל מצטרפים לעשרה לברכת חתנים ואבלים?**
   א. מצטרפים.
   ב. חתן לא מצטרף ואבל מצטרף.
   ג. חתן מצטרף ואבל אינו מצטרף.

9. **מדוע בת שבע לא נאסרה על דוד?**
   א. מפני שלא היה עדים על היחוד.
   ב. מפני שאוריה כתב לה גט לפני יציאתו למלחמה, או מפני שזה היה אונס.
   ג. מפני שלא היה שם קינוי וסתירה.

10. **אלמנה או גרושה מן האירוסין, כמה היא מקבלת בכתובתה?**
    א. מאתים.
    ב. מנה.
    ג. אלמנה מאתים וגרושה מנה.

מדור- לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

1. **לפי הצד שדם מיפקד פקיד, האם יש צד לאסור לבעול בתחילה בשבת?**
   א. לא.
   ב. רק אם הוא צריך את הפתח יש צד לאסור.
   ג. אף אם אינו צריך לפתח אסור לרבי יהודה שאורר דבר שאינו מתכוין.
2. **האם ארוסה מותרת ביחוד (רש"י)?**
   א. אסורה מדאורייתא.
   ב. אסורה מדרבנן.
   ג. מותרת.
3. **מה החידוש שהאומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו?**
   א. לומר שאינו נאמן להפסידה כתובתה.
   ב. ללמד ששויא אנפשיה חתיכא דאיסורא.
   ג. לומר שקים ליה בפתח פתוח.
4. **מדוע הלקה רב נחמן את מי שטען פתח פתוח מצאתי?**
   א. בגלל שהעיז פניו, ומדובר מדובר בבחור שאינו נאמן.
   ב. אע"פ שהוא נאמן מ"מ זה מראה שהוא פרוץ.
   ג. מחלוקת.

רשות- **למה בטענת פתח פתוח האשה לא נאמנת במיגו שהיתה אומרת מוכת עץ אני תחתיך?**
   א. מפני שזה לא שכיח.
   ב. מפני שגם באופן זה אין לה כתובה.
   ג. מפני שזה נגד חזקה שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה, וגם זה מיגו להוציא.

ההגרלה השבוע
על- 500 ₪

הגרלה נוספת
על מדור לדעת חכמה:
שובר ע"ס 200 ₪
לבחירה:

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

פרשת מטות~כתובות י"א עד י"ז ~ מבחן מס' 133

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669 .

ניתן לעשות המבחן גם בעמדות נדרים פלוס-בקופות נוספות-"לדעת"-מילוי טפסים.
כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com.

1. **איזו אשה לפי רבא אין לה כתובה כלל?**
   א. מוכת עץ.
   ב. כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה.
   ג. גיורת שנתגיירה אחרי ג' שנים ויום אחד ונמצאת בעולה.

2. **מי שנתייחד עם כלתו לפני הנישואין, האם יכול לטעון טענת בתולים?**
   א. ביהודה לא ובגליל כן.
   ב. גם בגליל לא.
   ג. גם ביהודה כן.

3. **מה הטעם שלהלכה האשה נאמנת לומר שנאנסה אחרי האירוסין?**
   א. משום שברי ושמא ברי עדיף.
   ב. משום שיש לה מיגו או חזקת בתולה.
   ג. תקנה דרבנן כדי שלא יאמר כך בשביל לגרשה.

4. **לגב מה האשה לכולי עלמא לא נאמנת בראוה מעוברת?**
   א. היכא שיש רוב פסולים.
   ב. לגבי להכשיר את בתה.
   ג. בשני המקרים הנ"ל יש מכשירים.

5. **האם רבי יהושע שאוסר בראוה מדברת אוסר גם באלמנת עיסה?**
   א. כן.
   ב. לא
   ג. מחלוקת.

6. **תינוקת שירדה למלא מים מהמעין ונאנסה, מה הדין בזה לפי רבי יהושע?**
   א. אסורה בכל אופן.
   ב. אם רוב אנשי העיר משיאין לכהונה מותרת.
   ג. מותרת רק אם יש תרי רובי.

7. **אשה שנתגרשה והבעל טוען שנשאה אלמנה והיא טוענת שהיתה בתולה ואין לה עדים, כמה יש לה בכתובתה?**
   א. מנה.
   ב. מאתים.
   ג. לרבן גמליאל מאתים ולרבי יהושע מנה.

8. **אשה שאיבדה כתובתה, ויש לה עדים שנישאת בתולה, כמה יש לה בכתובתה?**
   א. מאתים, שהרי יש לה עדים.
   ב. אין לה כלום, מפני שאין כותבים שובר.
   ג. מחלוקת.

9. **מלך ישראל כלה ומת שעוברים בדרך, מי נדחה מפני מי?**
   א. מת נדחה מפני כלה, ושניהם נדחים מפני המלך.
   ב. כלה נדחית מפני המת, ושניהם נדחים מפני המלך.
   ג. כלה נדחית מפני המת, ומלך ומת שקולים.

10. **האומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו, האם הוא נאמן?**
    א. אינו נאמן אא"כ יש לו עדים או חזקה.
    ב. נאמן.
    ג. לרבן גמליאל נאמן ולרבי יהושע אינו נאמן.

מדור- לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

1. **באיזה אופן אפשר להטביל קטן לגירותו (גמרא ורש"י)?**
   א. כשאביו מביאו להתגייר עימו.
   ב. גם אם אביו מת ואמו מביאה אותו להתגייר מטבילים אותו על דעת בית דין..
   ג. לא שיך גר קטן אלא בהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה.
2. **לענין מה סובר רב אסי בדעת רבי יהושע שאשה שנתייחדה נאסרת?**
   א. רק לכהונה, ואפילו אינה נשואה, ואפילו ברוב כשרים.
   ב. לכהונה נאסרת כמ"ל, וגם נשואה נאסרת לבעלה מפני שכולם פוסלים באשת איש.
   ג. רק לבעלה אם הוא כהן, משום מעלה ביוחסין.
3. **האם הדין שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי נאמר גם לקולא או רק לחומרא?**
   א. רק לחומרא.
   ב. גם לקולא במקום שספק לקולא.
   ג. גם לקולא, אפילו במקום שצריך רוב להכשיר.
4. **מצא תינוק מושלך בעיר, מתי מחזירים לו אבידה?**
   א. אפילו ברוב נכרים.
   ב. רק במחצה ישראל.
   ג. רק ברוב ישראל.

רשות- **כשאמרו רבן גמליאל ורבי אליעזר "השבתנו על המעוברת", האם הם חזרו בהם, ומדוע?**
   א. כן, כיון שודאי נבעלה.
   ב. לא, משום שאשה המזנה בודקת שהוא כשר.
   ג. לא, משום שהרוב כשרים אצלה.

ההגרלה השבוע
על- 500 ₪

הגרלה נוספת
על מדור לדעת חכמה:
שובר ע"ס 200 ₪
לבחירה: